ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Διπλωματική Εργασία: Αξιολόγηση των Στρατηγικών Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου

Φοιτήτρια: Παπασπύρου Αλεξάνδρα

Επιβλέπων Καθηγητής: Κότιος Άγγελος

Βόλος, Σεπτέμβριος 2005

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 3333/1
Ημερ. Εισ.: 12-10-2005
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤΥΧ ΜΧΠΠΑ
2005
ΠΑΠ

Στη μνήμη του παππού μου, Γιώργου

Ευχαριστίες

Για την υλοποίηση της παρούσας εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω καταρχάς τον κ. Κότιο Άγγελο, Αναπληρωτή Καθηγητή του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, επιβλέποντα της διπλωματικής εργασίας, ο οποίος με βοήθησε τόσο υλικά με την παροχή χρήσιμων συμβουλών, των διορθώσεων και των αποσαφηνίσεων που μου έδωσε, καθώς και την παροχή των απαραίτητων στοιχείων για να υλοποιηθεί η συγκεκριμένη εργασία, όσο και ηθικά με την ενθάρρυνση που μου έδωσε. Παράλληλα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Μηχαηλίδη Γεώργιο, Λέκτορα του Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α. για τη βιβλιογραφία που μου παρείχε, καθώς και τις συμβουλές τις οποίες μου έδωσε κατά τα αρχικά στάδια της εργασίας. Ακόμα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Σαράτση Ιωάννη, συνεργάτη του εργαστηρίου Αξιοποίησης Πολιτικών και Προγραμματικής Ανάπτυξης, για την παροχή σημαντικού βιβλιογραφικού υλικού για την διπλωματική. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Φαρασλή Ιωάννη, συνεργάτη του εργαστηρίου Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου, για την παροχή σημαντικού υλικού.

Ακόμα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Καλογήρου Αθανάσιο, διευθυντή Προγραμματισμού της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ιωαννίνων, την κ. Ρόκκου Ελένη, προϊσταμένη της Ε.Υ.Δ. της Περιφέρειας Ηπείρου καθώς και τον πατέρα μου κ. Παπασπύρο Νικόλαο, υπάλληλο του Τμήματος Πολεοδομίας της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Ιωαννίνων για την παροχή χρήσιμων στοιχείων και βιβλιογραφικού υλικού για την διεκπεραίωση της εργασίας.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους φίλους μου που με βοήθησαν μέσω της παροχής χρήσιμων συμβουλών, αλλά κυρίως θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την ηθική και υλική βοήθεια που μου προσέφεραν τόσο κατά την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας, όσο και καθ' όλη τη διάρκεια των μέχρι τώρα και μετέπειτα σπουδών μου.

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΟ

Α.Ε.Π.	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
Α.Π.Π.	Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν
ΒΙ.ΠΕ.	Βιομηχανικές Περιοχές
ΒΙΟ.ΠΑ.	Βιοτεχνικά Πάρκα
Γ.Π.Σ.	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
Ε.Γ.Τ.Π.Ε.	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Ε.Κ.	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
Ε.Κ.Τ.	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
Ε.Π.	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ε.Σ.Υ.Ε.	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας
Ε.Τ.Π.Α.	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
Ε.Υ.Δ.	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Κ.Α.Π.	Κοινή Αγροτική Πολιτική
Κ.Π.Σ.	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
Κ.Υ.Α.	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Μ.Α.Δ.	Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης
Μ.Μ.Ε.	Μικρό-Μεσαίες Επιχειρήσεις
Μ.Ο.Π.	Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα
Ο.Π.Α.Α.Χ.	Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου
Ο.Τ.Α.	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Π.Ε.Π.	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.	Σχέδιο χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης
Χ.Σ.Π.	Χωροταξικό Σχέδιο Περιφέρειας
Χ.Υ.Τ.Α.	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων
Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε.	Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
Υ.Χ.Ο.Π.	Υπουργείο Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή **6**

1. Αξιολόγηση Αναπτυξιακών προγραμμάτων: ο ορισμός και οι στόχοι της. **10**

1.1. Ορισμός 10
1.2. Εφαρμογή του θεσμού της αξιολόγησης στην Ελλάδα 11
1.3. Μέθοδοι αξιολόγησης 12
1.4. Τύποι και κριτήρια αξιολόγησης 16

2. Η θέση της Περιφέρειας Ηπείρου ως προς την Ελλάδα και την Ε.Ε. **21**

2.1. Διαχρονική εξέλιξη των δημογραφικών δεικτών της Περιφέρειας Ηπείρου ... 21
2.1.1. Βασικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου 21
2.1.2. Πληθυσμιακά μεγέθη ανά νομό 23
2.1.3. Κατανομή του πληθυσμού στον αστικό και ύπαιθρο χώρο της Περιφέρειας 27
2.2. Διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών δεικτών της περιφέρειας Ηπείρου 30
2.2.1. Το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν 30
2.2.2. Ενεργός Πληθυσμός – Απασχόληση – Ανεργία 33
2.3. Η οργάνωση του χώρου στην περιφέρεια Ηπείρου 38
2.3.1. Ιεράρχηση οικισμών 38
2.4. Η θέση της περιφέρειας Ηπείρου στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο 41
2.5. Συμπεράσματα 44

3. Η Στρατηγική της Ανάπτυξης της Ηπείρου στο πλαίσιο του Γ' Π.Ε.Π. **47**

3.1. Στρατηγικοί στόχοι 47
3.2. Ειδικότεροι στόχοι ανά τομέα παραγωγής 47
3.3. Στρατηγική επίτευξης των στόχων 48
3.4. Οι Άξονες Προτεραιότητας 49
3.5. Τα Μέτρα ανά Άξονα Προτεραιότητας 58
3.6. Συμπεράσματα 61

4. Βασικές συνιστώσες εκ των προτέρων αξιολόγησης της Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Ηπείρου **63**

4.1. Στόχος της εκ των προτέρων αξιολόγησης 63
4.2. Ανάλυση προηγούμενων αποτελεσμάτων αξιολόγησης 64
4.3. Περιφέρεια Ηπείρου: Συγκριτικά Αναπτυξιακά Πλεονεκτήματα και Αδυναμίες 66
4.4. Συνάφεια του Σχεδιασμού του Π.Ε.Π. με τους Αναπτυξιακούς Στόχους, τα Συγκριτικά Πλεονεκτήματα και τις Αδυναμίες της Περιφέρειας 69
4.5. Συνάφεια του Σχεδιασμού του Π.Ε.Π. με Οριζόντιους Τομείς Ιδιαίτερου Ενδιαφέροντος για τις Κοινοτικές Πολιτικές 73
4.6. Ποσοτικοποίηση Στόχων 74

4.7. Συμπεράσματα 74

5. Η Μεθοδολογία της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης της Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Ηπείρου 76

5.1. Η λειτουργία της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης 76
5.2. Αξιολόγηση του Προγραμματικού Σχεδιασμού 76
5.2.1. Καταλληλότητα και Επικαιρότητα της Στρατηγικής 77
5.2.2. Εξωτερικοί Παράγοντες που Επιδρούν στο Περιβάλλον Εφαρμογής του Π.Ε.Π. 80
5.3. Επικαιροποίηση Ποσοτικών Στόχων και Δεικτών του Π.Ε.Π. 82
5.4. Αποτελέσματα σε επίπεδο Άξονα Προτεραιότητας και Συνολικού Προγράμματος μέχρι 31/3/03 84
5.5. Συμπεράσματα 86

6. Συμπεράσματα 88

6.1. Γενικές Διαπιστώσεις 88
6.2. Αποτίμηση των αποτελεσμάτων, των παρεμβάσεων στην Περιφέρεια κατά την τρέχουσα και τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους 89
6.3. Αποτίμηση των αποτελεσμάτων, των παρεμβάσεων στην Περιφέρεια κατά τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013 91
6.4. Συνολική αξιολόγηση του νέου Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης 97

Βιβλιογραφία 99

Παράρτημα 102

Εισαγωγή

Στόχος της παρούσας εργασίας, είναι η αξιολόγηση των Στρατηγικών Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου, μέσω της ανάλυσης του Γ' Π.Ε.Π. και των αξιολογήσεών του. Σκοπός της ανάλυσης, είναι η παρουσίαση όλων εκείνων των χαρακτηριστικών στοιχείων της Περιφέρειας, που αναδείχθηκαν μέσω των Π.Ε.Π., αλλά και των επιπτώσεων που επέφεραν οι Στρατηγικές Ανάπτυξης που ακολουθήθηκαν.

Αναλυτικότερα, ακολουθεί παρακάτω η πορεία της εργασίας προκειμένου, να οδηγηθεί στην διεξαγωγή συμπερασμάτων, τόσο για την αποτελεσματικότητα των Στρατηγικών Ανάπτυξης κατά την περίοδο 2000-2006, όσο και για την αποτίμηση των αποτελεσμάτων και των παρεμβάσεων που προτείνονται για την Περιφέρεια Ηπείρου κατά τη νέα προγραμματική περίοδο.

Τα περιεχόμενα της εργασίας, εκτός από την εισαγωγή είναι τα ακόλουθα:

- Μεθοδολογική προσέγγιση
- Ανάλυση της Περιφέρειας Ηπείρου, σε οικονομικό, δημογραφικό, κοινωνικό και χωρικό επίπεδο, σε σχέση με την Ελλάδα και την Ε.Ε.
- Παρουσίαση των Στρατηγικών Ανάπτυξης της Περιφέρειας Ηπείρου στο πλαίσιο υλοποίησης του Γ' Π.Ε.Π.
- Ανάλυση των Βασικών Συνιστωσών της Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Ηπείρου μέσω της ανάλυσης της εκ των προτέρων αξιολόγησης του Γ' Π.Ε.Π.
- Παρουσίαση της μεθοδολογίας της Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Περιφέρειας Ηπείρου
- Γενικά συμπεράσματα και διαπιστώσεις για τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013 σε σχέση με παρεμβάσεις της τρέχουσας και των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων.

Αναλυτικότερα το κάθε κεφάλαιο πραγματεύεται τις εξής πλευρές: Στη μεθοδολογική προσέγγιση, αυτό που αναλύεται είναι η εφαρμογή του θεσμού της αξιολόγησης στην Ελλάδα. Έπειτα αναλύεται η έννοια, ο ορισμός, οι μέθοδοι και διάφοροι τύποι και τα κριτήρια της αξιολόγησης προγραμμάτων.

Στο κεφάλαιο που αναφέρεται στην οικονομική και κοινωνική ανάλυση της Περιφέρειας Ηπείρου, σε σχέση με την Ελλάδα και την Ε.Ε., περιλαμβάνεται καταρχάς, μια ανάλυση για την οικονομία και το κοινωνικό προφίλ της Περιφέρειας Ηπείρου, μέσα από πίνακες που δείχνουν την εικόνα της Περιφέρειας στους δύο αυτούς τομείς, καθώς και σχολιασμός των πινάκων αυτών. Ακόμα γίνεται εκτενής ανάλυση σχετικά με τα οικονομικά, δημογραφικά, κοινωνικά και χωρικά δεδομένα που υπάρχουν στην περιφέρεια. Γίνεται αναφορά στο Α.Ε.Π., στην απασχόληση, στην ανεργία, στη διάθρωση της οικονομίας της περιφέρειας, καθώς επίσης και στις κοινωνικές δομές που υπάρχουν σε αυτή και πως αυτές λειτουργούν. Ακόμα γίνεται μια σύγκριση των παραπάνω δεδομένων με τα αντίστοιχα της χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται αναλυτικά οι στρατηγικοί στόχοι του Γ' Π.Ε.Π. Ηπείρου, οι γενικοί στόχοι, οι Άξονες Προτεραιότητας και τα Μέτρα αυτών, καθώς και οι ειδικότεροι στόχοι του προγράμματος.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, γίνεται μία ανάλυση των βασικών συνιστωσών της εκ των προτέρων αξιολόγησης της αναπτυξιακής στρατηγικής της Περιφέρειας. Ορίζεται αρχικώς η έννοια και οι στόχοι της εκ των προτέρων αξιολόγησης και έπειτα αναλύονται τα προηγούμενα αποτελέσματα των αξιολογήσεων του Α' και Β' Π.Ε.Π. Επιπλέον αναφέρονται τα συγκριτικά αναπτυξιακά πλεονεκτήματα και αδυναμίες της Περιφέρειας και αξιολογείται συνολικά η συνοχή και η συνάφεια του αναπτυξιακού σχεδιασμού.

Στο πέμπτο κεφάλαιο ασχολείται με τη λειτουργία και τη μεθοδολογία της ενδιάμεσης αξιολόγησης της αναπτυξιακής στρατηγικής της Ηπείρου. Γίνεται αναφορά στην καταλληλότητα και επικαιρότητα της στρατηγικής καθώς και στους εξωτερικούς παράγοντες που επιδρούν στο περιβάλλον εφαρμογής του Γ' Π.Ε.Π. Τέλος αναλύονται τα αποτελέσματα σε επίπεδο Άξονα Προτεραιότητας και συνολικού προγράμματος μέχρι της 31/3/2003.

Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο, το οποίο αναφέρεται στα συμπεράσματα, αυτό που σχολιάζεται είναι η συνολική αποτίμηση των αποτελεσμάτων και των παρεμβάσεων στην περιφέρεια Ηπείρου από την υλοποίηση του τρέχοντος και των προηγούμενων Π.Ε.Π. επίσης γίνεται αναφορά στη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013, και αξιολογούνται οι Άξονες προτεραιότητας που προτείνονται. Στόχος του τελευταίου κεφαλαίου είναι η αξιολόγηση των στρατηγικών στόχων και των αξόνων ανάπτυξης που ορίζονται για τη νέα προγραμματική περίοδο σε σχέση με την

υπάρχουσα κατάσταση έπειτα από τη λήξη της τελευταίας περιόδου 2000-2006 που ορίζεται από το Γ' Π.Ε.Π.

Κεφάλαιο 1

1. Αξιολόγηση Αναπτυξιακών προγραμμάτων: ο ορισμός και οι στόχοι της.

1.1. Ορισμός

Από το τέλος της δεκαετίας του '80, η Αξιολόγηση αποκτά ολοένα και πιο αυξημένη σημασία και χρησιμότητα στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή πολιτικών και προγραμμάτων (Μιχαηλίδης, 2003).

Η αξιολόγηση αναπτυξιακών προγραμμάτων θέτει εφ' εαυτής πρόβλημα περί μεθόδου αξιολόγησης ως μια διαδικασία η οποία οφείλει να είναι ορθολογική, στην διαχείριση των υλικών και ανθρώπινων πόρων που τις διατίθενται, λειτουργική σε σχέση με το αντικείμενό της και επιστημονική ως προς την επεξεργασία των δεδομένων ούτως ώστε το αποτέλεσμά της και τα συμπεράσματά της να είναι κατά το δυνατόν αντικειμενικά και έγκυρα κι επομένως αξιοποιήσιμα (Πυλαρινός, 1993).

Σύμφωνα με τον ορισμό που υιοθετούν οι D. Diamond και N. Spencer (1983), η αξιολογητική έρευνα είναι μια δραστηριότητα που σκοπό έχει να συλλέξει να αναλύσει και να διερευνήσει πληροφοριακό υλικό σχετικά με τις ανάγκες, την εφαρμογή και τις επιπτώσεις διαφόρων μορφών παρέμβασης που στόχο έχουν τη βελτίωση των συνθηκών ζωής του πληθυσμού καθώς και τη βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών και της ζωής στις τοπικές ενότητες. Η αξιολόγηση γίνεται για διοικητικό-οργανωτικούς λόγους, για λόγους ανάπτυξης σχεδίων και πολιτικών καθώς και για λογιστικό-απολογιστικούς λόγους΄΄.

Από τον παραπάνω ορισμό γίνεται κατανοητό ότι η αξιολόγηση είναι μία διαδικασία, κατά την οποία αναλύονται και επεξεργάζονται πληροφορίες και δεδομένα ενός σχεδίου ή προγράμματος με σκοπό την κριτική των παρεμβάσεων σύμφωνα με τα αποτελέσματα, τις επιδράσεις και τις ανάγκες των στόχων (ειδικοί ή γενικοί) που πρέπει να ικανοποιηθούν. Η αξιολόγηση είναι μια διαδικασία που καταλήγει σε κρίση μιας παρέμβασης.

Σκοπός κάθε αξιολόγησης είναι:

- ο καθορισμός των πολιτικών προτεραιοτήτων
- η αποδοτική κατανομή των πόρων
- η βελτίωση της ποιότητας των παρεμβάσεων
- η υποβολή έκθεσης σχετικά με τα επιτεύγματα της παρέμβασης.

1.2. Εφαρμογή του θεσμού της αξιολόγησης στην Ελλάδα

Το αίτημα της αξιολόγησης των προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (Ε.Κ.) τέθηκε από το 1985, με την έγκριση των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων (Μ.Ο.Π.). Όπως αναφέρεται στον αντίστοιχο Κανονισμό του Συμβουλίου[1], με ευθύνη της Επιτροπής των ΕΚ καταρτίζονται λεπτομερείς, ετήσιες εκθέσεις για τα Μ.Ο.Π., οι οποίες περιέχουν μεταξύ άλλων στοιχεία για την ''οικονομική και κοινωνική αξιολόγηση των επιτευχθέντων αποτελεσμάτων'' (Τριανταφύλλου, 1993).

Το 1988 με τη μεταρρύθμιση των Κανονισμών των διαρθρωτικών ταμείων, το θέμα της αξιολόγησης τίθεται με μεγαλύτερη έμφαση. Πιο συγκεκριμένα, με αναφορά σε ιδιαίτερο άρθρο σχετικού Κανονισμού[2] , αναγνωρίζεται η συμβολή των κρατών μελών στην αποτελεσματικότερη διεκπεραίωση της αξιολόγησης που αναλαμβάνει η Κοινότητα, ενώ επισημαίνεται ότι "η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων κατά την εξέταση των αιτήσεων χορήγησης συνδρομής " (Τριανταφύλλου, 1993).

Μεγαλύτερη βαρύτητα στα ζητήματα εκτίμησης και αξιολόγησης των Κοινοτικών παρεμβάσεων δόθηκε μετά την αναθεώρηση των Κανονισμών των διαρθρωτικών ταμείων (Ιούλιος 1993), σύμφωνα με τους οποίους η εκτίμηση και αξιολόγηση των διαρθρωτικών ενεργειών συνδέεται άμεσα με την απόφαση συγχρηματοδότησής τους (Τριανταφύλλου, 1993)

Από το 1989 με κοινή θέση του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και της Επιτροπής των Ε.Κ. ανατίθενται σε "εξωτερικούς" αξιολογητές η αξιολόγηση των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Π.Ε.Π.), τα οποία είτε έχουν υλοποιηθεί στα πλαίσια του Α' και Β' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, είτε υλοποιούνται στα πλαίσια του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης για την Ελλάδα 2000-2006.

[1] Κανονισμός 2088/85, άρθρο 18.
[2] Κανονισμός 425/88, άρθρο 26.

1.3. Μέθοδοι αξιολόγησης

Όπως φαίνεται από τη σχετική βιβλιογραφία, δεν υπάρχει μία μόνο μέθοδος αξιολόγησης ικανή να αντιμετωπίσει με συνέπεια πολλά και διαφορετικού περιεχομένου προγράμματα, σχέδια ή πολιτικές που αφορούν τον περιφερειακό ή αναπτυξιακό σχεδιασμό και τη λήψη σχετικών αποφάσεων. Η επιλογή μεθόδου εξαρτάται από το ίδιο το αντικείμενο, τις συγκεκριμένες συνθήκες διαμόρφωσής του, το υπάρχον πληροφοριακό υπόβαθρο κλπ. Συχνά γίνεται επιλογή μεταξύ μιας συνολικής ή ενιαίας (συνήθως ποιοτικής φύσεως) αξιολόγησης και επιμέρους ή αποσπασματικών, κατά θέμα και τομέα, αξιολογήσεων. Μια συνολική προσέγγιση και συστηματική επισκόπηση ενός ευρύτατου φάσματος ερευνητικών δραστηριοτήτων, που καλύπτουν το σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση της χρησιμότητας (utility) των κοινωνικών προγραμμάτων, προσφέρει η εργασία των Rossi-Freeman (1993) (Κομίλης κ.ά., 1997).

Η μέθοδοι αξιολόγησης μπορούν να ταξινομηθούν σε κατηγορίες, ανάλογα με τη θέση που τηρούν ως προς τα δύο παρακάτω κριτήρια.

Πρώτον, τη θέση τους ως προς τις θεμελιώδεις – στην περιφερειακή πολιτική – έννοιες της αποδοτικότητας (efficiency) και της ισότητας (equity). Από αυτές, οι διάφορες μέθοδοι τείνουν να δίνουν περισσότερη έμφαση στη μία ή στην άλλη, πράγμα που τις χαρακτηρίζει εννοιολογικά αλλά και πολιτικά (Κομίλης κ.ά., 1997).

Δεύτερον, όσον αφορά την εστίαση των μεθόδων αξιολόγησης στα διάφορα είδη αντικειμενικών σκοπών που τα υπό αξιολόγηση προγράμματα έχουν θέσει, ή στους οποίους θεωρούνται ότι στοχεύουν, η αντιμετώπιση μπορεί να είναι γενικά τριών τύπων. Είτε αποκλειστική εστίαση σε ένα στόχο, είτε εξασφάλιση ενός περιορισμού και παράλληλα βελτιστοποίηση ως προς ένα στόχο είτε τέλος, δημιουργία μιας συνάρτησης χρησιμότητας που περιλαμβάνει πολλούς στόχους και καθορισμό των σχετικών αξιών μεταξύ των στόχων (Κομίλης κ.ά., 1997).

Παρακάτω περιγράφονται διάφορες μέθοδοι που συναντώνται συχνά στη θεωρητική βιβλιογραφία αλλά και στην εφαρμοσμένη έρευνα. Αναφέρονται επίσης τα ισχυρά και ασθενή σημεία καθεμιάς από αυτές και οι περιπτώσεις και δυνατότητες εφαρμογής τους.

Η ανάλυση Κόστους-Οφέλους (Cost Benefit Analysis-CBA)

Η Ανάλυση Κόστους-Οφέλους, όσον αφορά το πρώτο κριτήριο, κατατάσσεται στις μεθόδους αξιολόγησης της αποδοτικότητας, με ελάχιστη ή καθόλου σημασία στα θέματα ισότητας. Όσον αφορά το δεύτερο κριτήριο, κατατάσσεται στις μεθόδους του πρώτου τύπου, δηλαδή αυτές που εστιάζονται σε ένα συγκεκριμένο στόχο, που πρακτικά αυτός είναι η αξιολόγηση σχεδίων σχετικά με την οικονομική τους αποτελεσματικότητα. Πάντως, παρότι, η Ανάλυση Κόστους-Οφέλους στην εφαρμογή της συνηθέστερα ποσοτικοποιεί και ενσωματώνει μετρήσιμες αλλά και ποιοτικές μεταβλητές στον υπολογισμός της αποτελεσματικότητας, έχει δεχτεί κριτική και στο τεχνικό αλλά και στο θεμελιακό της επίπεδο (Κομίλης κ.ά., 1997)

Στο τεχνικό επίπεδο η Ανάλυση Κόστους-Οφέλους δέχεται κριτική κυρίως όσον αφορά την ποσοτικοποίηση ποιοτικών μεταβλητών (Mishan 1970, Self 1975) αλλά και τα επιλεγόμενα επιτόκια προεξόφλησης ή την κοινωνική χρονική προτίμηση social discount rate) που χρησιμοποιεί (Sugden & Williams, 1983). Σε θεμελιακό επίπεδο η μέθοδος δέχεται κριτική για τη διανεμητική της ισότητα (distributional equity) (Hill 1968) και για "αλόγιστο" ορθολογισμό (Self 1975), όπως και για "τεχνοκρατικό πατερναλισμό" (Haverman 1967, Self 1975). Γενικά, όμως, η παραπάνω μέθοδος είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για την αξιολόγηση προγραμμάτων και κυρίως "έργων" (projects), που εντούτοις βασίζεται σε υποκειμενικές παραδοχές οι οποίες έχουν δεχτεί σημαντική κριτική.

Περιγράφονται παρακάτω μέθοδοι, οι οποίες έχουν προταθεί στη βιβλιογραφία της αξιολόγησης ως εναλλακτικές μεθοδολογίες-απάντηση στα προβλήματα που δημιουργούνται με την Ανάλυση Κόστους-Οφέλους.

Ο Σχεδιαστικός Ισολογισμός (Planning Balance Sheet-PBS)

Η ανάλυση του Σχεδιαστικού Ισολογισμού (PBS) σχεδιάστηκε από τον Lichfield (1975) και χρησιμοποιεί χρηματικές μονάδες για τις μετρήσεις. Όμως προσθέτει τη χρονική διάσταση αλλά και φυσικές κλίμακες. Ενσωματώνει επίσης και αρχές σχετικές με την ισότητα (equity).

Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά τους στόχους, ο Σχεδιαστικός Ισολογισμός (PBS) καθορίζει τους στόχους έτσι, ώστε να αντικατοπτρίζουν τις προτιμήσεις των παραγόντων (ομάδων ή κλάδων) που ελέγχονται ως προς την επίδραση τους στην

ευημερία. Οι κατά αντικείμενο στόχοι καθορίζονται και υπολογίζονται κατόπιν οι σχετικές – μεταξύ τους – αξίες. Μειονέκτημα του PBS είναι ότι τα άτομα μπορούν να ανήκουν σε μία μόνον ομάδα και όχι σε πολλές ταυτόχρονα.

Η Μήτρα Επίτευξης Στόχων (Goal Achievement Matrix-GAM)

Η Μήτρα Επίτευξης Στόχων (GAM), που ανεπτύχθη από τον Hill (1966, 1968), αξιολογεί τα προγράμματα, καθορίζοντας το βαθμό στον οποίο εκπληρώνουν τους προφανείς στόχους που φέρονται ως αντικειμενικοί. Πιο συγκεκριμένα καθορίζει το ρόλο των στόχων μέσα στη διαδικασία της αξιολόγησης, οι οποίοι λαμβάνονται όπως εξαγγέλλονται από τους πολιτικούς, τις κοινωνικές ομάδες ή τους μηχανισμούς λήψης αποφάσεων. Κατόπιν χρησιμοποιούνται χρηματικές μονάδες για τον υπολογισμό των σχετικών αξιών. Η καινοτομία της Μήτρας Επίτευξης Στόχων (GAM) είναι ότι προσφέρει ευελιξία στον αναλυτή να εξετάσει κάθε στόχο από διαφορετική γωνία, χρησιμοποιώντας τη μορφή της μήτρας (Κομίλης κ.ά., 1997).

Άλλοι μελετητές έχουν χρησιμοποιήσει συνθέσεις των πιο πάνω μεθόδων για σύνθετες αναλύσεις πολλαπλών ενδιαφερόντων, όπως για παράδειγμα οι Hill & Werczberger (1978), που χρησιμοποίησαν τη Μήτρα Επίτευξης Στόχων σε συνδυασμό με γραμμικό προγραμματισμό.

Πολυμεταβλητές Αναλύσεις – Αναλύσεις Πολλαπλών Κριτηρίων (Multicriteria Analyses)

Ένα στοιχείο που συχνά παραβλέπεται είναι η σημασία της διένεξης και της συνδιαλλαγής μεταξύ αντικρουόμενων ομάδων συμφερόντων. Οι Αναλύσεις Πολλαπλών Κριτηρίων (Multicriteria Analyses) ανταποκρίνονται σε αυτήν την ανάγκη και λαμβάνουν υπόψη πολλές διαστάσεις ταυτόχρονα. Παρακάτω παρουσιάζονται μερικές προσεγγίσεις.

Οι Nijkamp & Rietveld διαχωρίζουν την ανάλυση πολλαπλών κριτηρίων σε "ανάλυση επιδράσεων" και σε "αξιολόγηση πολιτικής". Ο Nijkamp (1975) εισάγει την Ανάλυση Συμφωνίας-Ανταπόκρισης (Concordance Analysis) για την αντιμετώπιση των σύνθετων προβλημάτων του Περιφερειακού σχεδιασμού, η οποία χρησιμοποιεί μια διαδικασία με τρεις φάσεις. Αρχικά τα κριτήρια καθορίζονται, κατόπιν σταθμίζονται και τέλος συγκρίνονται ανά δύο και κατόπιν παρουσιάζονται σε

μήτρες, για να υπολογισθούν δείκτες συμφωνίας ή ασυμφωνίας (concordance or discordance). Εν συνεχεία ο Nijkamp θεωρεί ότι η Ανάλυση Κόστους-Οφέλους μπορεί να χρησιμοποιηθεί για το υπολογιστικό μέρος.

Ο Holmes (1972) προτείνει μια διαδικασία καθορισμού προτεραιότητας (ranking). Οι βαθμοί προτεραιότητας (ranks) των στόχων και των κριτηρίων καθορίζονται εκ των προτέρων, σε σχέση με την απόδοση, και επιλέγονται οι λύσεις με τις περισσότερες "πρώτες" προτεραιότητες. Οι μέθοδοι που κατατάσσουν κατά προτεραιότητα (ordinal ranking methods) ενέχουν στοιχεία υποκειμενικά, αλλά βοηθούν στην σύμπτυξη της πληθώρας των εναλλακτικών λύσεων σε ορισμένες και σημαντικές (Κομίλης κ.ά., 1997).

Η Μέθοδος Ανάλυσης Περιεχομένου (Content Analysis)

Συσχετίζοντας την προηγούμενη παρουσίαση των μεθόδων και τεχνικών, ειδικότερα ως προς την ποιοτική πολυκριτηριακή ανάλυση, κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί και η μέθοδος ανάλυσης περιεχομένου (CA). Αυτή περιλαμβάνει μια σειρά τεχνικών, μέσων των οποίων είναι δυνατή η συναγωγή συμπερασμάτων και η διακρίβωση των χαρακτηριστικών που εμπεριέχονται ή αφορούν κάθε είδους μέσο επικοινωνίας (κείμενο, μήνυμα κλπ.). Η διαδικασία ανάλυσης περιεχομένου που χρησιμοποίησαν οι Patton (1980) και Kerlinger (1977) ακολουθεί συνήθως δύο βήματα: (α) τη διάσπαση ή το διαχωρισμό του εξεταζόμενου αντικειμένου (π.χ. το κείμενο ενός προγράμματος) στα συνιστώντα μέρη από τα οποία αυτό συνίσταται, και (β) την επανασύνδεση και σύνθεση των μέτρων σε μια νέα δομή και τον περιγραφικό προσδιορισμό της. Στην πρώτη περίπτωση, από τα πιο σημαντικά θέματα θεωρείται αυτό της τυπολογίας ή της ταξινόμησης των στοιχείων και του περιεχομένου του εξεταζόμενου αντικειμένου. Η διακρίβωση των σχέσεων, ποιοτικών διασυνδέσεων στην προκειμένη περίπτωση, μεταξύ των διαδικασιών και αποτελεσμάτων (επιπτώσεων) ή μεταξύ γενικά των στοιχείων που συγκροτούν ένα πρόγραμμα, είναι από τα βασικά θέματα στο δεύτερο βήμα (Κομίλης κ.ά., 1997).

Συμπερασματικά παρατηρείται, ότι από τις διάφορες μεθόδους αξιολόγησης που διεγράφησαν προηγουμένως (κυρίως σε αναπτυξιακά προγράμματα ή προτάσεις πολιτικής που εμπεριέχονται σε προγράμματα), εκείνες που φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκαν με αυξανόμενο ρυθμό, είναι οι μέθοδοι Αξιολόγησης Πολλαπλών Κριτηρίων. Οι μέθοδοι αυτές, που αναπτύχθηκαν από τους Paelinck, Nijkamp,

Rietveld και Voogd, κυρίως στην Ολλανδία, στην ουσία περιλαμβάνουν μια διαδικασία, όπου κάθε Σχέδιο-Πρόγραμμα αξιολογείται ως προς τους στόχους με ορισμένες τεχνικές μέτρησης (Voogd, 1983).

1.4. Τύποι και κριτήρια αξιολόγησης

Ανάλογα με το χρονικό πεδίο εκτέλεσης υπάρχουν τρεις κύριες παραλλαγές της αξιολόγησης που αντανακλούν το κύκλο προγράμματος/πολιτικής:

α. Η εκ των προτέρων αξιολόγηση (ex ante)

Η εκ των προτέρων αξιολόγηση χρησιμεύει ως βάση για την προπαρασκευή των σχεδίων, των παρεμβάσεων και του συμπληρώματος προγραμματισμού, στα οποία ενσωματώνεται. [3]

Αφορά κυρίως τον υπολογισμό των επιπτώσεων ή την εκτίμηση διαφόρων εναλλακτικών κατευθύνσεων παρέμβασης, πριν αναληφθεί συγκεκριμένη δράση για την ορθή ενημέρωση της όλης διαδικασίας λήψης αποφάσεων.

Η ex ante αξιολόγηση εκκινεί από τα αποτελέσματα των ex post ή/και των in-itinere αξιολογήσεων επί των πολιτικών και προγραμμάτων της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, για τον πολύ απλό λόγο ότι το νέο πρόγραμμα έρχεται να συμπληρώσει ή να τροποποιήσει τα υφιστάμενα ή να διατυπώσει τις πολιτικές που ήδη έχουν σε κάποιο βαθμό εκφραστεί και είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας αξιολογητής θα κληθεί να εργαστεί πάνω σε μια ολοκληρωτικά νέα πολιτική ή πρόγραμμα (Μιχαηλίδης, 2003).

β. Η ενδιάμεση αξιολόγηση (on going ή in-itinere ή mid-term)

Η ενδιάμεση αξιολόγηση εξετάζει, λαμβάνοντας υπόψη την εκ των προτέρων αξιολόγηση, τα πρώτα αποτελέσματα των παρεμβάσεων, την ορθότητά τους και την επίτευξη των στόχων. Εκτιμά επίσης τη χρησιμοποίηση των πιστώσεων, και την εξέλιξη της παρακολούθησης και της εφαρμογής.[4]

[3] Κανονισμός (ΕΚ) 1260/1999, άρθρο 41.
[4] Κανονισμός (ΕΚ) 1260/1999, άρθρο 42.

Επιπλέον αναφέρεται στην παρακολούθηση της εφαρμογής ενός προγράμματος, στις διάφορες εκτιμήσεις που γίνονται στην πορεία της υλοποίησης μέτρων ή έργων, κυρίως για τη διόρθωση τυχόν παρεκκλίσεων ή σφαλμάτων.

Η Ενδιάμεση Αξιολόγηση, για να είναι χρήσιμη για την παρακολούθηση, διόρθωση και ενδιάμεση αναθεώρηση του αξιολογούμενου προγράμματος ή πολιτικής, πρέπει να υπακούει σε ξεκάθαρες μεθοδολογικές αρχές και εξειδικευμένες κατευθύνσεις. Η Ενδιάμεση Αξιολόγηση έχει την ιδιαιτερότητα ότι καλείται να λειτουργήσει ως «εκ των προτέρων» Αξιολόγηση (κατά την «Εκτίμηση του Προγραμματικού Σχεδιασμού» και προ της λήψης των αποφάσεων εξειδίκευσης / τροποποίησης / διόρθωσης των Προγραμμάτων) αλλά και ως «εκ των υστέρων» Αξιολόγηση (για την ήδη υλοποιηθείσα φάση και προ της λήψης αποφάσεων τροποποίησης / διόρθωσης του) ενώ πρέπει να συνδυάζει χαρακτηριστικά ex-ante και ex-post Αξιολόγησης (για τη στήριξη της λήψης των ενδιάμεσων αποφάσεων διαχείρισης – διόρθωσης των Προγραμμάτων, και μάλιστα ex-post για τις ήδη υλοποιηθείσες δράσεις ή παρόμοιες και ex-ante για τις προτεινόμενες νέες παρεμβάσεις) (Μιχαηλίδης, 2003).

Είναι υποχρεωμένη να παρέχει σε σταθερή βάση την «εικόνα» της αποτελεσματικότητας, αποδοτικότητας και επιπτώσεων του Προγράμματος, αλλά πάντοτε σε επίπεδο «προ» μιας τελικής ex-post Αξιολόγησης, δηλαδή πάντοτε των αναμενόμενων επιπτώσεων, της αποδοτικότητας κατά τη στιγμή της εκτίμησης και της αποτελεσματικότητας βάσει όσων που επιτεύχθηκαν μέχρι τη στιγμή της εκτίμησης (Μιχαηλίδης, 2003).

γ. Η εκ των υστέρων αξιολόγηση (ex-post)

Η εκ των υστέρων αξιολόγηση αποσκοπεί, λαμβάνοντας υπόψη τα ήδη διαθέσιμα πορίσματα της αξιολόγησης, στην ανάλυση της χρησιμοποίησης των πόρων, της αποτελεσματικότητας και της επάρκειας των παρεμβάσεων και του αντίκτυπου τους, και στην άντληση διδαγμάτων για την πολιτική της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Αναφέρεται στους παράγοντες επιτυχίας ή αποτυχίας της εφαρμογής, καθώς και στα επιτεύγματα και τα αποτελέσματα τους, συμπεριλαμβανομένης της αειφορίας τους.[5]

[5] Κανονισμός (ΕΚ) 1260/1999, άρθρο 43.

Σαν σκοπό έχει τον έλεγχο της συμφωνίας-απόκλισης μεταξύ στόχων και μέτρων αφενός και πραγματοποιήσεων αφετέρου. Πρέπει επίσης να αξιολογήσει πόσο βιώσιμες είναι οι πραγματοποιούμενες ενέργειες και ποιοι είναι οι παράγοντες εκείνοι που καθορίζουν την επιτυχία ή αποτυχία της παρέμβασης (http://europa.eu.int).

Ως προς το τι αξιολογούμε διακρίνουμε δύο κατηγορίες αξιολογήσεων χωρίς αυτό να σημαίνει ότι σ' ένα αξιολογικό εγχείρημα αυτές οι δύο δεν μπορούν να συνυπάρχουν ως παράλληλοι στόχοι ή/και διαδικασίες του εγχειρήματος της αξιολόγησης:

1) Αξιολόγηση της υλοποίησης μιας παρέμβασης. Αυτή μπορεί να γίνει σε διάφορα επίπεδα, γεωγραφικά ή οικονομικού περιβάλλοντος, αναλόγως του τι ζητείται από τον αξιολογητή και της εμβέλειας της ίδιας της προς αξιολόγηση παρέμβασης. Αξιολόγηση της υλοποίησης σημαίνει συνήθως αξιολόγηση αποτελεσμάτων και επιπτώσεων μιας παρέμβασης είτε ως προς τους στόχους που αυτή πραγματικά θέτει είτε/και αποτελεσμάτων επιπτώσεων κλπ που δεν είχαν προβλεφθεί, - π.χ. Οικολογικών-, από τον προγραμματισμό / σχεδιασμό. Αυτού του είδους οι αξιολογήσεις είναι συνήθως και ποσοτικές και ποιοτικές (Πυλαρινός, 1993).

2) Αξιολόγηση του είδους της παρέμβασης και του τόπου που αυτή διαρθρώνεται. Αυτή η κατηγορία αξιολογήσεων ενδιαφέρεται να αξιολογήσει το πρόγραμμα ως πρόγραμμα δηλαδή το πρόγραμμα ως προς την ποιότητα των στόχων του, την εσωτερική του συνοχή, λογική συνέπεια, και ως προς τη σχέση μεταξύ μέσων προς σκοπούς. Σε αυτό το είδος της αξιολόγησης εξετάζονται και αξιολογούνται επίσης, κατά περίπτωση, το διοικητικό-οργανωτικό πλαίσιο της παρέμβασης, το θεωρητικό της υπόβαθρο, το αξιακό πλαίσιο της αξιολόγησης και το εξωτερικό περιβάλλον. Τέτοιου είδους αξιολογήσεις είναι συνήθως ποιοτικές (Πυλαρινός, 1993).

Στο επόμενο κεφάλαιο, πριν την ανάλυση της αναπτυξιακής στρατηγικής της περιφέρειας Ηπείρου στο πλαίσιο του Γ' Π.Ε.Π., γίνεται μια σχετικά εκτενής ανάλυση της περιφέρειας Ηπείρου, σχετικά με τα οικονομικά, δημογραφικά, κοινωνικά και χωρικά δεδομένα που υπάρχουν στην περιφέρεια. Αυτό γίνεται με τη βοήθεια πινάκων και διαγραμμάτων που απεικονίζουν τη διαχρονική εικόνα της περιφέρειας Ηπείρου και τις τάσεις και τις κατευθύνσεις που υπάρχουν, σύμφωνα με τα νέα δεδομένα που επικρατούν στην ελληνική, ευρωπαϊκή και παγκόσμια οικονομία

και κοινωνία. Επιπλέον γίνεται ένας σχολιασμός σχετικός με το κατά πόσο τα δεδομένα μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου σε σχέση με τα προγράμματα Π.Ε.Π. που υλοποιήθηκαν, αλλά και σε σχέση με την υλοποίηση του τρέχοντος Π.Ε.Π. Σκοπός του επόμενου κεφαλαίου είναι η δημιουργία μιας κατά το δυνατόν πληρέστερης εικόνας για τη φυσιογνωμία της περιφέρειας, με σκοπό την αποτίμηση των αποτελεσμάτων και των παρεμβάσεων που θα επέλθουν σε αυτή έπειτα από τη λήξη της προγραμματικής περιόδου 2000-2006.

Κεφάλαιο 2

2. Η θέση της Περιφέρειας Ηπείρου ως προς την Ελλάδα και την Ε.Ε.

2.1. Διαχρονική εξέλιξη των δημογραφικών δεικτών της Περιφέρειας Ηπείρου

2.1.1. Βασικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού της Περιφέρειας Ηπείρου

Ο συνολικός πληθυσμός της Περιφέρειας Ηπείρου παρουσιάζει μια σταθερή αύξηση από το 1981. Ο πληθυσμός της Περιφέρειας ανέρχεται σε 371.690 κατοίκους, σύμφωνα με την απογραφή του 2001. Η πληθυσμιακή μεταβολή υπήρξε μεγαλύτερη κατά την περίοδο 1991 – 2001 και ήταν 9,41% και μικρότερη κατά το αντίστοιχο διάστημα 1981 – 1991, ήτοι 4,68%.

Σε σύγκριση με τον πληθυσμό της χώρας παρατηρείται ότι ο ρυθμός μεταβολής αύξησης του πληθυσμού στην περιφέρεια Ηπείρου είναι μικρότερος από τον αντίστοιχο εθνικό κατά τη διάρκεια της προηγούμενης δεκαετίας 4,68% σε σχέση με το 5,33% της χώρας. Ομοίως κατά την τελευταία δεκαετία ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού στην περιφέρεια είναι χαμηλότερος από αυτόν της χώρας 4,14% έναντι 6,86%. Από το γεγονός αυτό προκύπτει και μια μείωση του ποσοστού συμμετοχής που έχει στον πληθυσμό της Ελλάδας, ενώ σύμφωνα με την απογραφή του 1991 το ποσοστό αυτό ήταν 3,33%, το 2001 το ποσοστό μειώνεται ελαφρώς στο 3,22%.

Πίνακας 2.1. Διαχρονική εξέλιξη του πληθυσμού 1981-2001

	Πληθυσμός			Μεταβολή	
	1981	1991	2001	81-91	91- 2001
Ελλάδα	9.740.417	10.259.900	10.964.020	5,33%	6,86%
Ήπειρος	324.541	339.728	353.820	4,68%	4,14%
Ήπειρος / Ελλάδα	3,33%	3,33%	3,22%	-0,6%	-2,7%
Ν. Άρτας	80.044	78.719	78.134	-1,7%	-0,7%
Ν. Θεσπρωτίας	41.278	44.188	46.091	7,0%	4,3%
Ν. Ιωαννίνων	147.304	158.193	170.239	7,4%	7,6%
Ν. Πρεβέζης	55.915	58.628	59.356	4,9%	1,2%
Ν. Άρτας / Ήπειρος	24,66%	23,17%	22,08%	-6,0%	-4,7%
Ν. Θεσπρωτίας / Ήπειρος	12,71%	13,0%	13,02%	2,3%	0,2%
Ν. Ιωαννίνων / Ήπειρος	45,39	46,57%	48,11%	2,5%	3,3%
Ν. Πρεβέζης / Ήπειρος	17,24%	17,26%	16,77%	0,1%	-2,8%

Πηγή: Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998, Απογραφή πληθυσμού Ε.Σ.Υ.Ε. 2001

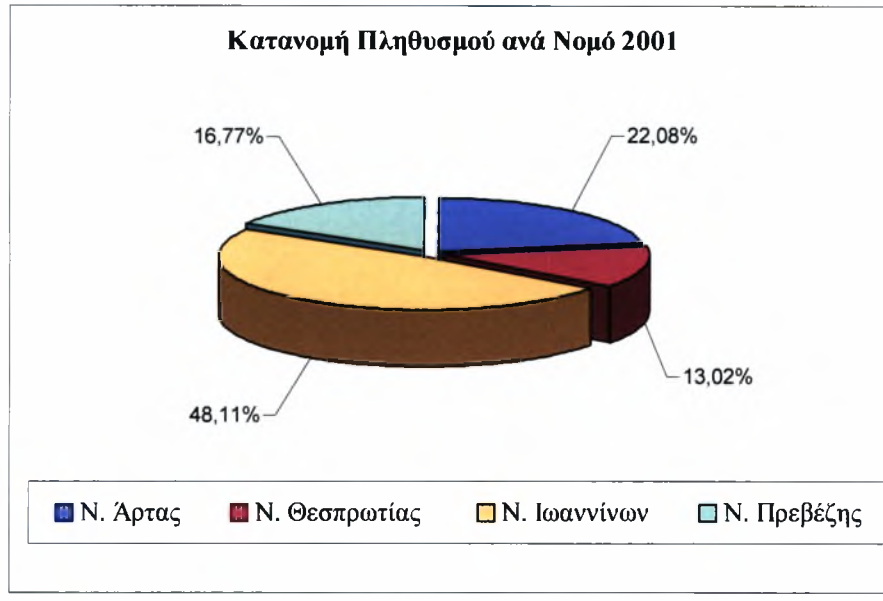

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Ηπείρου κατανέμεται σε 4 νομούς, τους νομούς Άρτας, Θεσπρωτίας, Ιωαννίνων και Πρεβέζης. Τα αντίστοιχα πληθυσμιακά μεγέθη όπως φαίνονται και στους αντίστοιχους πίνακες σύμφωνα με την απογραφή του 2001 είναι 78.134 για το νομό Άρτας, 46.091 για το νομό Θεσπρωτίας, 170.239 για το νομό Ιωαννίνων και 59.356 για το νομό Πρεβέζης. Ο πληθυσμός κατανέμεται αναλυτικότερα ως εξής: το 22,08% κατοικεί στο νομό Άρτας, το 13,02% στο νομό Θεσπρωτίας, το 48,11% στο νομό Ιωαννίνων και το 16,77% στο νομό Πρεβέζης, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά το 1991 ήταν 23,17% για το νομό Άρτας, 13,0% για το νομό Θεσπρωτίας, 48,11% για το νομό Ιωαννίνων και 16,77% για το νομό Πρεβέζης.

Από τα αποτελέσματα του παραπάνω πίνακα γίνεται εμφανές ότι διαχρονικά η Περιφέρεια Ηπείρου έχει μια σταθερή αναλογία του πληθυσμού της σε σχέση με τον πληθυσμό της χώρας και για τρεις δεκαετίες. Επιπλέον θα πρέπει να αναφερθεί ότι η Περιφέρεια είναι από τις πλέον αραιοκατοικημένες, με πυκνότητα πληθυσμού 40,5 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο, έναντι 79,7 της χώρας. Από την άλλη ενδοπεριφερειακά παρατηρείται ότι έχουμε μια πόλωση συγκεκριμένα στο νομό Ιωαννίνων, όπου το ποσοστό αύξησης του πληθυσμού αυξάνεται αναλογικά περισσότερο σε σχέση με τα αντίστοιχα των άλλων δύο νομών (ο νομός Άρτας εξαιρείται καθώς εμφανίζει μείωση του πληθυσμού του), με αποτέλεσμα στη διάρκεια του χρόνου το ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού του νομού Ιωαννίνων

σε σχέση με τον συνολικό της Περιφέρειας να αυξάνεται. Το παραπάνω φαινόμενο παρατηρείται σε όλες τις δεκαετίες, κάτι που συνεπάγεται ότι το πληθυσμιακό κέντρο βάρους βρίσκεται στο νομό.

2.1.2. Πληθυσμιακά μεγέθη ανά νομό

2.1.2.1. Ν. Άρτας

Ο Ν. Άρτας είναι ο μοναδικός νομός στον οποίο υπήρξε μείωση του πληθυσμού κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας 1991 – 2001, η οποία ήταν – 0,7%. Όπως και στους υπόλοιπους νομούς και στον νομό Άρτας το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού διαμένει στην πρωτεύουσα, την πόλη της Άρτας.

Όσον αφορά τους Ο.Τ.Α. που έχουν τη μεγαλύτερη αύξηση αυτοί είναι ο Δ. Τετραφυλίας με ποσοστό 15,0%, και ο Δ. Κομποτίου με ποσοστό 6,0% καθώς και η Κοινότητα Θεοδωριάνων με ποσοστό 24,4%. Αντίστοιχα οι Ο.Τ.Α. που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη μείωση είναι οι Δ. Ηρακλείας με –12% και Αμβρακικού με –10,7% καθώς και η Κοινότητα Μελισσουργών με ποσοστό –35,2%.

Πίνακας 2.2. Πληθυσμιακή μεταβολή στο νομό Άρτας ανά Ο.Τ.Α. στην περίοδο 1981 - 2001

Ο.Τ.Α.	1981	1991	2001	81-91	91-2001
Δ. Αρταίων	21.951	23.710	23.863	8,0%	0,6%
Δ. Αγνάντων	5.514	3.910	4.022	-29,1%	2,9%
Δ. Αθαμανίας	7.473	6.226	6.382	-16,7%	2,5%
Δ. Αμβρακικού	5.379	5.314	4.742	-1,2%	-10,7%
Δ. Αράχθου	5.580	6.359	6.011	14,0%	-5,5%
Δ. Βλαχέρνας	3.444	3.433	3.326	-0,3%	-3,1%
Δ. Γεωργίου Καραϊσκάκη	3.390	3.236	3.245	-4,5%	0,3%
Δ. Ηρακλείας	2.571	2.249	1.979	-12,5%	-12,0%
Δ. Κομποτίου	2.928	3.287	3.485	12,3%	6,0%
Δ. Ξηροβουνίου	5.121	4.461	4.083	-12,9%	-8,5%
Δ. Πέτα	4.719	4.771	4.904	1,1%	2,8%
Δ. Τετραφυλίας	3.965	3.296	3.792	-16,9%	15,0%
Δ. Φιλοθέης	5.915	5.831	5.800	-1,4%	-0,5%
Κ. Θεοδωριάνων	442	799	994	80,8%	24,4%
Κ. Κομμένου	641	801	835	25,0%	4,2%
Κ. Μελισσουργών	1.011	1.036	671	2,5%	-35,2%
Σύνολο	**80.044**	**78.719**	**78.134**	**-1,7%**	**-0,7%**

Πηγή: Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998, Απογραφή πληθυσμού Ε.Σ.Υ.Ε. 2001

2.1.2.2. Ν. Θεσπρωτίας

Ο Ν. Θεσπρωτίας αποτελεί το μικρότερο πληθυσμιακά νομό της περιφέρειας Ηπείρου, καθώς έχει πληθυσμό σύμφωνα με την απογραφή του 2001 46.091 κατοίκους. Η μεταβολή του πληθυσμού κατά τη δεκαετία 1981 – 1991 ήταν 7%, ενώ κατά τη δεκαετία 1991 – 2001 ήταν 4,3%. Το 2001, το 32% του πληθυσμού διέμενε στον Δήμο Ηγουμενίτσας, που αποτελεί και την πρωτεύουσα του νομού. Το αντίστοιχο ποσοστό το 1981 ήταν 26,26%, γεγονός που σημαίνει ότι η πρωτεύουσα του νομού παίζει ολοένα και μεγαλύτερο ρόλο στο νόμο. Από τους υπόλοιπους Ο.Τ.Α. την μεγαλύτερη αύξηση εμφανίζει η Κοινότητα Πέρδικας με ποσοστό 31,3% και οι Δήμοι Παραποτάμου και Συβότων με ποσοστά 25,9% και 15,0% αντίστοιχα. Αντίθετα ο Δήμος Φιλιατών και η Κοινότητα Σουλίου με ποσοστά –15,1% και –19,2% αντίστοιχα εμφανίζουν τη μεγαλύτερη πληθυσμιακή μείωση.

Πίνακας 2.3. Πληθυσμιακή μεταβολή στον Νομό Θεσπρωτίας ανά Ο.Τ.Α. στην περίοδο 1981 – 2001

Ο.Τ.Α.	1981	1991	2001	81-91	91-2001
Δ. Ηγουμενίτσης	10.336	11.608	14.710	12,3%	26,7%
Δ. Αχέροντα	2.236	2.190	2.344	-2,1%	7,0%
Δ. Μαργαριτίου	3.359	3.324	3.032	-1,0%	-8,8%
Δ. Παραμυθιάς	8.728	8.626	7.859	-1,2%	-8,9%
Δ. Παραποτάμου	991	1.335	1.668	34,7%	24,9%
Δ. Σαγιάδας	1.886	2.074	2.160	10,0%	4,1%
Δ. Συβότων	2.196	2.617	3.010	19,2%	15,0%
Δ. Φιλιατών	9.018	9.758	8.288	8,2%	-15,1%
Κ. Πέρδικας	1.369	1.730	2.272	26,4%	31,3%
Κ. Σουλίου	835	926	748	10,9%	-19,2%
Κ. Δράμεσης	324	-	-	-	-
Σύνολο	**41.278**	**44.188**	**46.091**	**7,0%**	**4,3%**

Πηγή: Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998, Απογραφή πληθυσμού Ε.Σ.Υ.Ε. 2001

2.1.2.3. Ν. Ιωαννίνων

Ο Νομός Ιωαννίνων είναι ο μεγαλύτερος νομός της περιφέρειας Ηπείρου με πληθυσμό που σύμφωνα με την τελευταία απογραφή ανέρχεται σε 170.239 κατοίκους. Η ποσοστιαία μεταβολή του ρυθμού αύξησης ανέρχεται στο 7,6% κατά τη δεκαετία 1991 – 2001, ενώ το ποσοστό αύξηση ήταν περίπου το ίδιο, δηλαδή 7,4% την προηγούμενη δεκαετία 1981 – 1991. Η πόλη των Ιωαννίνων αποτελεί την

πρωτεύουσα της Περιφέρειας και λόγω διαφόρων ιστορικών και κοινωνικών παραγόντων, αλλά και λόγω του σημαντικού πληθυσμιακού μεγέθους που έχει. Ο Δήμος Ιωαννιτών σύμφωνα με την τελευταία απογραφή έχει πληθυσμό 70.203 κατοίκους, το οποίο αντιστοιχεί σε ποσοστό συμμετοχής 41.23% στο συνολικό πληθυσμό του Νομού, το 2001, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 81 ήταν 34,04%. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι υπάρχει μια συνεχής πληθυσμιακή συγκέντρωση στο συγκεκριμένο Δήμο, η οποία γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη με το πέρασμα του χρόνου. Επίσης συμπεραίνεται ότι οι υπόλοιποι Ο.Τ.Α. με ελάχιστες εξαιρέσεις χάνουν ένα σημαντικό κομμάτι του πληθυσμιακού τους μεγέθους. Τέλος τα παραπάνω υποδηλώνουν τη σημασία που έχει η πόλη των Ιωαννίνων για το νομό και την περιφέρεια γενικότερα, αλλά και την αδυναμία της υπαίθρου να συγκρατήσει τον πληθυσμό.

Οι Ο.Τ.Α. που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση είναι ο Δ. Ανατολής με 29,0%, ο Πραμάντων με 22,6% ο Δ. Περάματος με 18,8% και ο Δ. Πασαρώνος με ποσοστό 17,4%. Αντίστοιχα τη μεγαλύτερη μείωση παρουσιάζουν οι Δ. Άνω Πωγωνίου με –21,1%, ο Δ. Τζουμέρκων με –22,2%, ο Δ. Καλπακίου με –19,1% και ο Δ. Μολοσσών με ποσοστό –13,2%

Πίνακας 2.4. Πληθυσμιακή μεταβολή στον Νομό Ιωαννίνων ανά Ο.Τ.Α. στην περίοδο 1981 - 2001

Ο.Τ.Α.	1981	1991	2001	81-91	91-2001
Δ. Ιωαννιτών	50.157	63.725	70.203	27,1%	10,2%
Δ. Αγίου Δημητρίου	6.771	6.019	6.502	-11,1%	8,0%
Δ. Ανατολής	4.191	5.578	7.198	33,3%	29,0%
Δ. Ανατολικού Ζαγορίου	2.329	2.286	2.402	-1,8%	5,1%
Δ. Άνω Καλαμά	3.133	3.286	3.070	4,9%	-6,6%
Δ. Άνω Πωγωνίου	2.176	2.108	1.663	-3,1%	-21,1%
Δ. Δελβινακίου	3.469	3.326	2.933	-4,1%	-11,8%
Δ. Δερβιζιάνων	3.517	3.356	3.552	-4,6%	5,8%
Δ. Δωδώνης	2.185	1.696	1.790	-22,4%	5,5%
Δ. Εγνατίας	3.621	3.095	2.800	-14,5%	-9,5%
Δ. Εκάλης	1.852	1.926	1.977	4,0%	2,6%
Δ. Ευρυμενών	1.558	1.437	1.525	-7,8%	6,1%
Δ. Ζίτσας	2.394	1.922	2.200	-19,7%	14,4%
Δ. Καλπακίου	2.676	2.874	2.324	7,4%	-19,1%
Δ. Κατσανοχωρίων	2.904	2.679	2.536	-7,7%	-5,2%
Δ. Κεντρικού Ζαγορίου	1.613	1.450	1.601	-10,1%	10,4%
Δ. Κόνιτσας	6.750	6.572	6.225	-2,6%	-5,3%
Δ. Μαστοροχωρίων	2.366	1.913	2.072	-19,1%	8,3%
Δ. Μετσόβου	3.998	4.125	4.417	3,2%	7,1%

Δ. Μολοσσών	3.375	3.618	3.139	7,2%	-13,2%
Δ. Μπιζανίου	3.204	3.052	4.241	-4,7%	38,9%
Δ. Παμβώτιδος	9.490	9.762	9.925	2,9%	1,7%
Δ. Πασαρώνος	7.066	7.197	8.452	1,9%	17,4%
Δ. Περάματος	4.133	4.605	5.743	11,4%	18,8%
Δ. Πραμάντων	2.006	1.790	2.194	-10,8%	22,6%
Δ. Σελλών	2.786	2.213	2.095	-20,6%	-5,3%
Δ. Τζουμέρκων	2.237	1.578	1.228	-29,5%	-22,2%
Δ. Τύμφης	1.618	1.364	1.493	-15,7%	9,4%
Κ. Αετομηλίτσας	75	277	304	269,3%	9,7%
Κ. Βαθυπέδου	62	66	100	6,5%	51,5%
Κ. Βοβούσης	190	136	179	-28,4%	31,6%
Κ. Διστράτου	404	434	487	7,4%	12,2%
Κ. Καλαριτών	231	156	223	-32,5%	42,9%
Κ. Λάβδανης	257	265	222	3,1%	-16,2%
Κ. Ματσουκίου	354	232	543	-34,5%	134%
Κ. Μηλέας	566	604	618	6,7%	2,3%
Κ. Νήσου Ιωαννίνων	464	348	347	-25,0%	-0,3%
Κ. Παπίγκου	156	183	357	17,3%	95,0%
Κ. Πωγωνιανής	825	743	880	-9,9%	18,4%
Κ. Σιράκου	77	141	273	83,1%	93,6%
Κ. Φούρκας	68	56	206	-17,6%	267%
Σύνολο	**147.304**	**158.193**	**170.239**	**7,4%**	**7,6%**

Πηγή: Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998, Απογραφή πληθυσμού Ε.Σ.Υ.Ε. 2001

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

2.1.2.4. Ν Πρεβέζης

Ο Ν. Πρεβέζης είναι ο τρίτος τη τάξει πληθυσμιακά νομός με 59.356 κατοίκους. Η ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, 1991 – 2001, ήταν 1,2%, ενώ την προηγούμενη δεκαετία ήταν 4,9%. Όπως και στους υπόλοιπους νομούς της περιφέρειας, ο πληθυσμός είναι συγκεντρωμένος σε μεγάλο ποσοστό στην πρωτεύουσα την Πρέβεζα. Έτσι ο Δ. Πρεβέζης έχει πληθυσμό 19.605 κατοίκους, με ποσοστό συμμετοχής στο συνολικό πληθυσμό της τάξης του 33,03% έναντι 28,80% του 1981.

Επιπροσθέτως θα πρέπει να επισημανθεί ότι όλοι οι υπόλοιποι Ο.Τ.Α. του νομού, εξαιρουμένου του Δ. Πάργας με ποσοστό αύξησης 13,0%, εμφανίζουν μείωση του πληθυσμού τους. Συγκεκριμένα τη μεγαλύτερη μείωση παρουσιάζει ο Δ. Φιλιππιάδος με ποσοστό –10,4% και ακολουθούν οι Δ. Ανωγείου, ο Δ. Λούρου και Δ. Φαναρίου με ποσοστά –6,7%, -6,2% και -6,2% αντίστοιχα. Τέλος μείωση παρουσιάζει και η μοναδική κοινότητα του νομού Κ. Κρανέας με ποσοστό –8,7%.

Πίνακας 2.5. Πληθυσμιακή μεταβολή στον Νομό Πρεβέζης ανά Ο.Τ.Α. στην περίοδο 1981 - 2001

Ο.Τ.Α.	1981	1991	2001	81-91	91-2001
Δ. Πρεβέζης	15.085	16.886	19.605	11,9%	16,1%
Δ. Ανωγείου	1.993	1.649	1.539	-17,3%	-6,7%
Δ. Ζαλόγγου	4.957	5.179	5.043	4,5%	-2,6%
Δ. Θεσπρωτικού	6.179	5.653	5.474	-8,5%	-3,2%
Δ. Λούρου	5.630	5.619	5.270	-0,2%	-6,2%
Δ. Πάργας	3.573	3.569	4.033	-0,1%	13,0%
Δ. Φαναρίου	9.188	9.505	8.911	3,5%	-6,2%
Δ. Φιλιππιάδας	8.132	9.415	8.429	15,8%	-10,4%
Κ. Κρανέας	1.178	1.153	1.052	-2,1%	-8,7%
Σύνολο	**55.915**	**58.628**	**59.356**	**4,9%**	**1,2%**

Πηγή: Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998, Απογραφή πληθυσμού Ε.Σ.Υ.Ε. 2001

2.1.3. Κατανομή του πληθυσμού στον αστικό και ύπαιθρο χώρο της Περιφέρειας

Όπως αναλύθηκε παραπάνω φαίνεται ότι υπάρχει μια τάση πόλωσης ως προς τα μεγάλα αστικά κέντρα στην Περιφέρεια Ηπείρου. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ενώ υπάρχει μια μικρή πληθυσμιακή αύξηση στην Περιφέρεια κατά την τελευταία δεκαετία, 1991 –2001, η οποία είναι μικρότερη από την αντίστοιχη της χώρας, η αύξηση που παρατηρείται στον πληθυσμό των 3 μεγαλύτερων δήμων και συνάμα πρωτευουσών των 3 νομών της περιφέρειας είναι αρκετά έως πολύ μεγαλύτερη (εξαιρουμένου του Δ. Αρταίων με πρωτεύουσα την Άρτα καθώς παρουσιάζει την ελάχιστη αύξηση στον πληθυσμό του). Αυτό αποδεικνύει ότι υπάρχει μια σαφής τάση πληθυσμιακής ενίσχυσης των μεγάλων αστικών περιοχών στην Ήπειρο.

Αντίθετα υπάρχει μια αντίθεση τάση μείωσης των περισσότερων οικισμών της περιφέρειας και κυρίως, αυτών που βρίσκονται σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές. Η τάση αυτή γίνεται ιδιαίτερα εμφανής, αν αναλογισθεί κανείς ότι από γεωμορφολογική άποψη, οι ορεινές περιοχές της Περιφέρειας καλύπτουν το 74,2% της συνολικής έκτασης. Οι μόνες πεδινές εκτάσεις είναι αυτές των νομών Άρτας και Πρεβέζης, καθώς και οι κοιλάδες των ποταμών Αχέροντα και Καλαμά.

Πίνακας 2.6. Κατανομή πληθυσμού σε αστικό και αγροτικό στην περιφέρεια Ηπείρου σύμφωνα με την απογραφή του 2001[6]

	Πληθυσμός		Ποσοστά	
	Αστικός	Αγροτικός	Αστικός	Αγροτικός
Ελλάδα	7.980.414	2.983.606	72,79%	27,21%
Ήπειρος	148.552	205.268	41,98%	58,01%
Ν. Άρτας	26.206	51.928	33,54%	66,46%
Ν. Θεσπρωτίας	14.310	31.781	31,05%	68,95%
Ν. Ιωαννίνων	79.186	91.053	46,51%	53,48%
Ν. Πρεβέζης	28.850	30.506	48,60%	51,39%

Πηγή: Απογραφή πληθυσμού Ε.Σ.Υ.Ε. 2001

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, πρώτον παρατηρείται ότι η κατανομή του πληθυσμού στην περιφέρεια σε αστικό και αγροτικό υπολείπεται της αντίστοιχης κατανομής σε επίπεδο χώρας, λόγω και του μεγαλύτερου ρόλου που διαδραματίζει ο πρωτογενής τομέας στην περιφέρεια σε σχέση με ολόκληρη την χώρα, παρόλο αυτά φαίνεται ότι υπάρχει μια διαφοροποίηση μεταξύ των 4 νομών της περιφέρειας. Η μέχρι τώρα εξέλιξη της κατανομής του πληθυσμού στους διάφορους οικισμούς της Περιφέρειας, δείχνει ότι η Ήπειρος παραμένει μια κατ' εξοχήν αγροτική Περιφέρεια με αργούς ρυθμούς αστικοποίησης. Στους νομούς Ιωαννίνων

[6] Σύμφωνα με το διαχωρισμό που κάνει η Ε.Σ.Υ.Ε για τον αστικό και αγροτικό πληθυσμό. Αστικός θεωρείται ένας οικισμός με πληθυσμό άνω των 2.000 κατοίκων, ενώ αγροτικός θεωρείται ένας οικισμός με πληθυσμό κάτω των 2.000 κατοίκων.

και Πρεβέζης παρατηρείται ότι τα ποσοστά του αγροτικού και του αστικού πληθυσμού κυμαίνονται περίπου στο ίδιο επίπεδο, με τον αγροτικό πληθυσμό να προηγείται του αστικού. Αντίθετα στους Νομούς Άρτας και Θεσπρωτίας ο αγροτικός πληθυσμός υπερτερεί του αστικού, γεγονός που μπορεί να εξηγηθεί από τη γεωμορφολογία της ίδιας της περιφέρειας.

2.2. Διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών δεικτών της περιφέρειας Ηπείρου

Η οικονομική φυσιογνωμία της περιφέρειας Ηπείρου, στηρίζεται στην ανάλυση των τριών τομέων της οικονομίας, δηλαδή του πρωτογενή, δευτερογενή και του τριτογενή, καθώς επίσης και της ανάλυσης του εισοδήματος, του Α.Π.Π. και του δίπτυχου απασχόληση – ανεργία.

2.2.1. Το Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν

Το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της Περιφέρειας Ηπείρου βρίσκεται σε χαμηλότερη θέση από το αντίστοιχο μέσο κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της χώρας. Συγκεκριμένα ανέρχεται στο 64,3% του μέσου κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της χώρας για το έτος 1994 και καταλαμβάνει την τελευταία θέση στις 13 Περιφέρειες της χώρας (Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000 – 06).

Με το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της Περιφέρειας, να φτάνει το 43,8% της Ε.Ε. (1996), η Ήπειρος είναι η φτωχότερη Περιφέρεια της Ε.Ε., μετά τις υπερπόντιες περιοχές της Γαλλίας, ενώ το έτος 1986 κάλυπτε το 47,4% του μέσου κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της Ε.Ε. (Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000 – 06).

Η περιφέρεια παράγει το 2,3% του συνολικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της χώρας. Στον πρωτογενή τομέα παράγεται το 17%, στον δευτερογενή το 23% και στον τριτογενή τομέα το 60% του περιφερειακού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (1994). Τα αντίστοιχα ποσά για τη χώρα είναι 15% για τον πρωτογενή τομέα, 25% για τον δευτερογενή και 60% για τον τριτογενή (Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000 – 06).

Διαχρονικά παρατηρείται μια στροφή της περιφερειακής οικονομίας προς τον τριτογενή τομέα, αφού αυξάνεται η συμμετοχή του τομέα αυτού στο συνολικό περιφερειακό Α.Ε.Π. και κάμψη του πρωτογενή τομέα, ενώ ο δευτερογενής τομέας παραμένει σχεδόν σταθερός (με μια μικρή κάμψη) (Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000 – 06).

Τέλος η παραγωγικότητα της Ηπείρου υστερεί σε σχέση με την παραγωγικότητα τόσο της Ελλάδας, όσο και της Ε.Ε. Συγκεκριμένα, το 1996, η παραγωγικότητα της Ηπείρου κάλυπτε το 65% του μ.ο. της Ε.Ε. (ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της χώρας είναι 72%), παρουσιάζοντας μικρή βελτίωση σε σχέση με το έτος 1993 που το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 61% (Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000 – 06).

Πίνακας 2.7 Κατανομή ακαθάριστου προϊόντος Περιφέρειας ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

	1981				1991				1994				Μεταβολή 81-91 (%)	Μεταβολή 91 – 94 (%)			
	Σύνολο	Π	Δ	Τ	Σύνολο	Π	Δ	Τ	Σύνολο	Π	Δ	Τ	Σύνολ	Σύνολ	Π	Δ	Τ
ΕΕ	3.202																
Χώρα	418.271	74.050	128.281	215.941	504.250	62.786	147.947	293.517	513.473	63.749	144.470	305.254	20,6	1,8	1,4	-2,4	4,0
Περιφέρεια	10.893	3.386	2.801	4.705	2.632	2.757	2.757	6.045	11.110	1.603	2.739	6.768	5,0	-2,8	-39,1	-0,7	12,0
Περιφέρεια / Χώρα	0,026	0,046	0,022	0,022	0,042	0,019	0,019	0,021	0,022	0,025	0,019	0,022					
Ν. Άρτας	2.423	808	602	1.012	744	620	620	1.228	2.354	507	498	1.349	7,0	-9,2	-31,9	-19,7	9,9
Ν. Θεσπρωτίας	1.333	431	346	555	1.409	322	364	723	1.394	196	369	829	5,7	-1,1	-39,1	1,4	14,7
Ν. Ιωαννίνων	5.138	1.344	1.375	2.420	4.137	872	1.243	3.022	5.312	583	1.337	3.392	-0,02	3,4	-33,1	7,6	12,2
Ν. Πρεβέζης	1.999	803	478	718	2.296	694	530	1.072	2.050	317	535	1.198	14,9	-10,7	-54,3	0,9	11,8
Ν. Άρτας / Περιφέρεια	0,22	0,24	0,21	0,22	0,23	0,28	0,22	0,20	0,21	0,32	0,18	0,20					
Ν. Θεσπρωτίας / Περιφέρεια	0,12	0,13	0,12	0,12	0,12	0,12	0,13	0,12	0,13	0,12	0,13	0,12					
Ν. Ιωαννίνων / Περιφέρεια	0,47	0,40	0,49	0,51	0,45	0,33	0,45	0,50	0,48	0,36	0,49	0,50					
Ν. Πρεβέζης / Περιφέρεια	0,18	0,24	0,17	0,15	0,20	0,26	0,19	0,18	0,18	0,20	1,20	0,18					

Πηγή: Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998

Πίνακας 2.8. Το Α.Ε.Π. στην περιφέρεια Ηπείρου (σε Ευρώ)

	2000					
	Α.Ε.Π. σε Ευρώ			Α.Ε.Π. σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης (Μ.Α.Δ.)		
	Κατά κεφαλή	Ποσοστό του Μ.Ο. της Ε.Ε. - 15	Ποσοστό του Μ.Ο. της Ε.Ε. - 25	Κατά κεφαλή	Ποσοστό του Μ.Ο. της Ε.Ε. - 15	Ποσοστό του Μ.Ο. της Ε.Ε. - 25
Ε.Ε. – 15	22.577	100	122	22.578	100	115
Ε.Ε. – 25	18.529	82	100	19.581	87	100
Χώρα	11.639	52	63	15.095	67	77
Περιφέρεια	8.075	36	44	10.474	46	53
Ν. Άρτας	6.306	28	34	8.180	36	42
Ν. Θεσπρωτίας	6.425	29	35	8.334	37	43
Ν. Ιωαννίνων	9.558	42	52	12.399	55	63
Ν. Πρεβέζης	7.480	33	40	9.703	43	50

Πηγή: New Cronos, Eurostat 2002 στο Πετράκος Γ. & Ψυχάρης Ι.

2.2.2. Ενεργός Πληθυσμός – Απασχόληση – Ανεργία

2.2.2.1. Ενεργός Πληθυσμός

Ως ενεργός πληθυσμός ορίζεται, σύμφωνα με την Ε.Σ.Υ.Ε., ο πληθυσμός των ατόμων που είναι άνω των 14 ετών και τα οποία εργάζονται ή αναζητούν εργασία. Τα ποσοστά του ενεργού πληθυσμού επί του συνολικού πληθυσμού φαίνονται στον πίνακα 2.9.

Το ποσοστό του Οικονομικά Ενεργού πληθυσμού κάθε Νομού στο σύνολο του πληθυσμού δεν παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις, τόσο μεταξύ των Νομών της Περιφέρειας, όσο και σε σχέση με το σύνολο της χώρας. Το έτος 1994, το υψηλότερο ποσοστό του Οικονομικά Ενεργού πληθυσμού το κατέχει ο Νομός Ιωαννίνων (36%) και το χαμηλότερο ο Νομός Άρτας (34%). Το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο της Χώρας ανέρχεται στο 38% (Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998)

Αρκετά σημαντική είναι η αύξηση που παρατηρείται στο ποσοστό του Οικονομικά Ενεργού πληθυσμού, σε όλους τους Νομούς της Ηπείρου κατά την περίοδο 1981-1991, με εξαίρεση το Νομό Άρτας. Ενώ κατά την περίοδο 1981 –1991, ο Οικονομικά Ενεργός πληθυσμός στο σύνολο της Χώρας αυξήθηκε κατά 1,5%, στο Νομό Θεσπρωτίας αυξήθηκε κατά 2,8%, στο Νομό Πρεβέζης κατά 2,8% και στο Νομό Ιωαννίνων κατά 6,3% (Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998)

Πίνακας 2.9. Ποσοστιαία κατανομή του ενεργού πληθυσμού

	1981	1991	1994	Μεταβολή 81 – 91	Μεταβολή 91 – 94
Χώρα	36,38	37,88	38,07	4,12%	0,50%
Περιφέρεια	36,31	36,57	36,59	0,77%	0,05%
Περιφέρεια / Χώρα	99,8%	96,54%	96,11%	-3,26%	-0,44%
Ν. Άρτας	38,58	35,28	34,26	-8,55%	-0,056%
Ν. Θεσπρωτίας	33,77	36,54	37,31	8,20%	2,10%
Ν. Ιωαννίνων	35,96	36,37	36,39	1,14%	0,055%
Ν. Πρεβέζης	35,88	38,86	39,68	8,30%	2,11%
Ν. Άρτας/Περιφέρεια	106,2%	96,47%	93,63%	-9,16%	-2,94%
Ν. Θεσπρωτίας/Περιφ.	93,0%	99,91%	101,97%	7,43%	2,06%
Ν.Ιωαννίνων /Περιφέρ.	99,03%	99,45%	99,45%	0,42%	0
Ν.Πρεβέζης/Περιφέρεια	98,81%	106,26%	108,44%	7,54%	2,05%

Πηγή: Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998

2.2.2.2. Απασχόληση

Οι μεταβολές στα μεγέθη απασχόλησης φανερώνουν καλύτερα τις μεταβολές στον οικονομικό ιστό μιας περιφερειακής οικονομίας, από αυτές των μεγεθών του Α.Ε.Π. Στην Ήπειρο διαχρονικά σημειώνεται μια μεγαλύτερη ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα εις βάρος του δευτερογενούς τομέα, εκφρασμένη πάντα με όρους απασχόλησης.

Στην Ήπειρο το 43% των απασχολούμενων εργάζεται στον πρωτογενή τομέα, ενώ στο σύνολο της Χώρας το 28% για το έτος 1981. Ο έντονα γεωργικός χαρακτήρας της απασχόλησης της Ηπείρου μειώνεται το 1991, αφού η συνολική απασχόληση στον πρωτογενή τομέα μειώνεται κατά 30% ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο της Χώρας ανέρχεται στο 18%.

Αντίστοιχα η περιφερειακή απασχόληση στο δευτερογενή τομέα παρουσιάζει το 1991 μείωση κατά 3% σε σχέση με το 1981, όσον αφορά τη συμμετοχή της στη συνολική περιφερειακή απασχόληση. Η μείωση αυτή ήταν κατά 2% μικρότερη από την αύξηση που συνέβη σε εθνικό επίπεδο για τον δευτερογενή τομέα.

Η περιφερειακή απασχόληση στον τριτογενή τομέα παρουσιάζει το 1991 σημαντική αύξηση, η οποία φτάνει το 13% σε σχέση με το 1981, όσον αφορά τη συμμετοχή της στη συνολική περιφερειακή απασχόληση. Το 1991, στο Νομό Ιωαννίνων το μεγαλύτερο ποσοστό της νομαρχιακής απασχόλησης συγκεντρώνεται σε δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα και ανέρχεται στο 51,2%, ποσοστό που παρατηρείται την ίδια περίοδο και στο σύνολο της Χώρας. Η διάρθρωση της απασχόλησης του Νομού Ιωαννίνων, το 1991, είναι πανομοιότυπη με αυτή του συνόλου της Χώρας. Η ηγετική θέση του τριτογενούς τομέα, με κριτήριο τη συμμετοχή του στη συνολική απασχόληση παρατηρείται και στους υπόλοιπους νομούς της Περιφέρειας.

Παρά τη σημαντική συγκέντρωση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα στους Νομούς Άρτας, Θεσπρωτίας και Πρεβέζης, με βάση τη σύγκριση των μεγεθών κατανομής απασχόλησης με το σύνολο της Χώρας, η οικονομία των Νομών αυτών, στηρίζεται κατά βάση στον Πρωτογενή τομέα παραγωγής, εφόσον το ποσοστό απασχόλησης που συγκεντρώνει ο Πρωτογενής τομέας σε κάθε Νομό σε αυτόν, είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό που παρατηρείται στο σύνολο της Χώρας.

Πίνακας 2.10. Διαχρονική εξέλιξη του αριθμού των απασχολουμένων ανά τομέα οικονομίας στην Περιφέρεια Ηπείρου (ποσοστά)

	1981						1991					
	Τομέας					Αν. Επ.	Τομέας					Αν. Επ.
	Π	Δ	Μετ.	Τ	Τρ. Ασ		Π	Δ	Μετ.	Τ	Τρ. Ασ	
Χώρα	28,6	29,8	19,6	39,5	3,7	11,6	18,7	23,9	14,6	51,6	2,1	15,4
Περιφέρεια Ηπείρου	43,1	24,1	10,9	31,3	2,0	9,0	30,4	21,8	9,4	44,9	1,2	13,7
Περιφέρεια / Χώρα	1,51	0,81	0,56	0,79	0,67	0,77	1,62	0,91	0,64	0,87	0,58	0,89
Νομός Άρτας	55,0	19,5	7,6	24,5	1,2	7,1	38,4	18,3	6,7	38,9	1,1	11,9
Νομός Θεσπρωτίας	45,1	21,8	9,1	30,9	2,6	8,6	34,6	22,2	9,1	39,6	1,2	9,9
Νομός Ιωαννίνων	33,3	29,5	13,8	36,0	2,4	10,5	22,1	24,4	11,4	51,2	1,4	16,6
Νομός Πρεβέζης	49,7	18,3	9,7	29,6	1,4	8,2	38,0	19,2	8,1	40,6	1,1	11,4
Ν. Άρτας / Περιφέρεια	1,27	0,81		0,78			1,27	0,84		0,87		
Ν. Θεσπρωτίας / Περιφέρεια	1,05	0,90		0,99			1,14	1,02		0,88		
Ν. Ιωαννίνων / Περιφέρεια	0,77	1,23		1,15			0,73	1,12		1,14		
Ν. Πρεβέζης / Περιφέρεια	1,15	0,76		0,94			1,25	0,88		0,90		

Π: Πρωτογενής Τομέας
Δ: Δευτερογενής Τομέας
Μετ.: Από τον οποίο μεταποίηση
Τ: Τριτογενής Τομέας
Τρ. Ασ. Από τον οποίο Τράπεζες, Ασφάλειες, Διεκπεραιώσεις (για το 1991 αφορά τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς)
Αν. Επ.: Ανώτερα επαγγέλματα (ασκούντες επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα + Διευθύνοντες και ανώτερα διοικητικά στελέχη)

Πηγή: Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998, Αποτελέσματα Απογραφών Πληθυσμού-Κατοικιών, Ε.Σ.Υ.Ε., 1981-1991

Διαφοροποίηση διαπιστώνεται στην τομεακή κατανομή της απασχόλησης το έτος 2000, σε σχέση με την κατάσταση που περιγράφεται στο Π.Ε.Π. (1997), όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 2.11. Απασχόληση 1997-2000

	Πηγή	Έτος	Τομέας		
			Πρωτογενής	Δευτερογενής	Τριτογενής
	ΠΕΠ	1997	30,3%	20,1%	49,6%
Ήπειρος	EU 2002	2000	26,0%	20,2%	53,8%
Ελλάδα		2000	17,0%	22,5%	60,5%
Ε.Ε. 15		2000	4,3%	28,9%	66,5%
12 χώρες		2000	21,6%	31,7%	48,1%

Πηγή: E.U. 2002, First progress report on economic and social cohesion (30 January 2002), Ενδιάμεση Έκθεση αξιολόγησης Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-2006

Από τα ανωτέρω στοιχεία διαφαίνεται ότι η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα έχει μειωθεί πάνω από 4 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την κατάσταση στην οποία είχε βασιστεί ο σχεδιασμός του Π.Ε.Π. Η διαφορά απορροφάται σχεδόν ολοκληρωτικά από τον τριτογενή τομέα που αυξάνει το ποσοστό του κατά 4,2%, ενώ ανεπαίσθητη αύξηση εμφανίζει και ο δευτερογενής τομέας. Από την άλλη πλευρά, η Περιφέρεια διατηρεί πολύ υψηλό ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα: Πάνω από 50% υψηλότερο από το εθνικό και εξαπλάσιο από το αντίστοιχο Κοινοτικό μέγεθος, αλλά και περίπου 4,5 μονάδες μεγαλύτερο από το μέσο όρο των νέων χωρών της διεύρυνσης.

2.2.2.3. Ανεργία

Η μέση ετήσια μεταβολή της ανεργίας κατά την περίοδο 1981-91, διαφοροποιείται μεταξύ των Νομών της Ηπείρου. Στο Νομό Ιωαννίνων η μέση ετήσια μεταβολή, (9,06%) είναι σημαντικά πάνω από το αντίστοιχο ποσοστό της Χώρας, (7,3%). Αντίθετα στο Νομό Άρτας η μέση ετήσια μεταβολή της ανεργίας την περίοδο 1981-91, ανέρχεται στο 4,5%.

Στο Νομό Άρτας η ανεργία κατά την περίοδο 1981-1991 αυξήθηκε κατά 4,1%, στο Νομό Θεσπρωτίας κατά 4%, στο Νομό Ιωαννίνων κατά 6,1% και στο

[7] Η εκτίμηση αυτή αφορά στα 12 αρχικά υπό ένταξη κράτη-μέλη και όχι στα 10 που τελικά εντάχθηκαν, αλλά αυτό δεν επηρεάζει την τάξη μεγέθους των υπό εξέταση μεγεθών.

Νομό Πρεβέζης κατά 3,9%. Το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας το 1991, το κατέχει ο Ν. Ιωαννίνων.

Πίνακας 2.12. Ποσοστιαία κατανομή της ανεργίας 1981,1991,1994

	1981	1991	1994	Μεταβολή 81 – 91	Μεταβολή 91 – 94
Χώρα	4,38	8,09	9,57	84,7%	18,3%
Περιφέρεια	5,51	10,54	10,81	91,28%	2,5%
Περιφέρεια / Χώρα	1,26	1,30	1,13	3,2%	-13,1%
Ν. Άρτας	5,84	10,08	10,13	72,6%	0,5%
Ν. Θεσπρωτίας	6,11	10,16	10,15	66,28%	-0,09%
Ν. Ιωαννίνων	5,18	11,36	11,96	119,3%	5,3%
Ν. Πρεβέζης	5,44	9,31	9,22	71,1%	-0,9%
Ν. Άρτας/Περιφέρεια	1,06	0,96	0,94	-9,4%	-2,1%
Ν. Θεσπρωτίας/Περιφ.	1,11	0,96	0,94	-13,5%	-2,1%
Ν.Ιωαννίνων /Περιφέρ.	0,94	1,08	1,11	14,9%	2,7%
Ν.Πρεβέζης/Περιφέρεια	0,99	0,88	0,85	-11,1%	-3,4%

Πηγή: Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998

Πίνακας 2.13. Ποσοστιαία κατανομή της ανεργίας 1990-2002

	Πηγή	Έτος	Ανεργία	Μακροχρόνια ανεργία 2000 (% συνολικής)	Γυναίκες 2000	Νέοι, 2000
Ήπειρος	ΕU 2002	1990	2,8%			
	ΠΕΠ	1997	11,2%	66,9%	18,5%	44,9%
	ΕU 2002	2000	10,6%	72,0%	16,8%	30,8%
	ΕΣΥΕ	2002	10,9%			
Ελλάδα	ΕU 2002	1990	6,3%			
	ΠΕΠ	1997	10,3%	57,1%	15,9%	32,3%
	ΕU 2002	2000	11,1%	56,4%	16,7%	29,5%
	ΕΣΥΕ	2003	9,7%			
Ε.Ε. 15	ΕU 2002	1990	7,7%			
	ΕU 2002	2000	8,4%	44,8%	9,9%	16,1%
12 χώρες διεύρυνσης	ΕU 2002	2000	12,4%	48,2%	12,9%	26,3%

Πηγές: Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06, Ε.Σ.Υ.Ε., Ε.Ε. 2002, First progress report on economic and social cohesion (30 January 2002)

2.3. Η οργάνωση του χώρου στην περιφέρεια Ηπείρου

Η Ήπειρος αποτελεί μία από τις 13 διοικητικές περιφέρειες της Ελλάδας και ένα από τα 9 γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας. Η Ήπειρος βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Ελλάδας και καταλαμβάνει έκταση 9.203 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ποσοστό που αντιστοιχεί στο 7% περίπου της συνολικής έκτασης της χώρας. Η έδρα της περιφέρειας βρίσκεται στην πόλη των Ιωαννίνων. Η περιφέρεια έχει πληθυσμό σύμφωνα με την απογραφή του 2001 353.820 κατοίκους και αποτελείται από τέσσερις νομούς, οι οποίοι είναι ο Ν. Άρτας, ο Ν. Θεσπρωτίας, ο Ν. Ιωαννίνων και ο Ν. Πρεβέζης. Το έδαφος είναι κατά 10,7% πεδινό, κατά 15,2% ημιορεινό και κατά 74% ορεινό (Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998).

Ο μεγαλύτερος σε έκταση νομός είναι ο Ν. Ιωαννίνων με έκταση 4.490 τ. χλμ. και καταλαμβάνει το 48,8% της συνολικής επιφάνειας, ο Ν. Άρτας με 1662 τ. χλμ., ο οποίος καταλαμβάνει το 12,6% της έκτασης της περιφέρειας, ο Ν. Θεσπρωτίας με 1515 τ. χλμ., ο οποίος καταλαμβάνει το 16,5% και ο Ν. Πρεβέζης με 1036 τ. χλμ., ο οποίος καταλαμβάνει το 11,3% της έκτασης της περιφέρειας (Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998).

Στην περιφέρεια Ηπείρου με την εφαρμογή του Ν. 2539 "Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης", του λεγόμενου Νόμου Καποδίστρια, δημιουργήθηκαν 86 Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοικήσεως, από τους 556 που υπήρχαν μέχρι την εφαρμογή του συγκεκριμένου νόμου. Στο Ν. Άρτας υπάρχουν 16 Ο.Τ.Α., στο Ν. Θεσπρωτίας 10, στο Ν. Ιωαννίνων 41 και τέλος στο Ν. Πρεβέζης υπάρχουν 9 Ο.Τ.Α. (Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998).

2.3.1. Ιεράρχηση οικισμών

Σύμφωνα με το Χωροταξικό Σχέδιο Ηπείρου, οι οικισμοί της περιφέρειας κατατάσσονται σε πέντε κατηγορίες. Στην πρώτη και ανώτερη βαθμίδα, βρίσκεται η πρωτεύουσα της περιφέρειας, η πόλη των Ιωαννίνων. Στο δεύτερο επίπεδο βρίσκονται οι τρεις πρωτεύουσες των υπόλοιπων νομών, δηλαδή η Άρτα, η Ηγουμενίτσα και η Πρέβεζα. Στο τρίτο επίπεδο βρίσκονται αναλυτικά ανά νομό οι παρακάτω οικισμοί:

<u>Ν. Θεσπρωτίας:</u> Παραμυθιά

<u>Ν. Ιωαννίνων:</u> Μέτσοβο, Πλαίσια-Καλέντζι, Δερβίζιανα, Ζίτσα, Κόνιτσα

<u>Ν. Πρεβέζης:</u> Καναλλάκιο, Πάργα, Φιλιππιάδα

Ο Ν. Άρτας δεν περιλαμβάνει οικιστικά κέντρα 3^{ου} επιπέδου, υποδηλώνοντας την έλλειψη που παρουσιάζει ο νομός στο επίπεδο των αστικών λειτουργιών.

Όσον αφορά τους οικισμούς που βρίσκονται στο τέταρτο επίπεδο ιεράρχησης, αυτοί σύμφωνα με την ιεράρχηση που προτείνει το Υ.Χ.Ο.Π. το 1984 ανήκουν οι παρακάτω οικισμοί ανά νομό:

Ν. Άρτας: Κωστακιοί, Χαλκιάδες, Άγναντα, Βουλγαρέρι (τ. Δροσοπηγή), Μέλαται (Μαρκινιάδες), Άνω Καλεντίνη, Αστροχώριον, Ανέζα, Νεοχώριο, Αγ. Σπυρίδων, Πέτας, Πέτρα, Κομπότιο, Ροδαυγή

Ν. Θεσπρωτίας: Πλαταριά, Νεράιδα, Μαργαρίτι, Φιλιάτες, Κεραμίτσα, Γαρδίκι – Γλυκή

Ν. Ιωαννίνων: Ελεούσα, Πεδινή, Δωδώνη, Καστρίτσα, Κήποι, Γρεβενίτι, Μεγάλο Περιστέρι, Πραμάντας, Χουλιαράδες, Τύρια (Μπαουσιοί), Γραμμένο, Μποτσαράς (Βουτσαρά), Βροσίνα, Δολιανά, Παρακάλαμος, Πυρσόγιαννη, Δελβινάκι, Κεφαλόβρυσο

Ν. Πρεβέζης: Λούρου, Θεσπρωτικό

Οι υπόλοιποι οικισμοί που υπάρχουν στους τέσσερις νομούς της περιφέρειας Ηπείρου, οι οποίοι δεν ανήκουν σε κανένα από τα τέσσερα παραπάνω επίπεδα, ανήκουν στο πέμπτο επίπεδο ιεράρχησης.

Από την παραπάνω ιεράρχηση σύμφωνα με το Χωροταξικό Σχέδιο Ηπείρου, προκύπτει ότι στην Περιφέρεια Ηπείρου συναντάται μόνο μία πόλη που ανήκει στο πρώτο επίπεδο και είναι η πόλη των Ιωαννίνων, η οποία είναι γεγονός ότι τόσο λόγω του πληθυσμιακού και οικονομικού μεγέθους της, αλλά και λόγω των διοικητικών υπηρεσιών που συγκεντρώνει, ως έδρα της Περιφέρειας.

Το επόμενο στοιχείο που χαρακτηρίζει τη διάθρωση και ιεραρχία του οικιστικού δικτύου της Ηπείρου είναι η απουσία δυναμικών μεσαίων-ημιαστικών κέντρων που να είναι ικανά να λειτουργήσουν αυτόνομα και ως δυναμικοί πόλοι ανάπτυξης, και η ταυτόχρονη κυριαρχία μικρών αγροτικών οικισμών. Τα μεσαία από άποψης πληθυσμού-κέντρα έχουν, στην πλειοψηφία τους, μικρές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις και πυκνότητες και στερούνται ενός κυριάρχου διοικητικού ή/και λειτουργικού ρόλου.

Πιο συγκεκριμένα για κάθε νομό, ο Ν. Άρτας χαρακτηρίζεται από ελλιπή αστική διάρθρωση καθώς απουσιάζουν οικιστικά κέντρα 3^{ου} επιπέδου. Το οικιστικό δίκτυο του Ν. Θεσπρωτίας αν και κυριαρχείται από μικρούς αγροτικούς οικισμούς, παρουσιάζει ένα πιο συγκροτημένο δίκτυο αστικών λειτουργιών. Ο Ν. Ιωαννίνων

παρουσιάζει σημαντικές αναντιστοιχίες μεταξύ των θεσμοθετημένων κέντρων και της πραγματικής εξέλιξης του ρόλου των οικιστικών του κέντρων. Τέλος, και το οικιστικό δίκτυο του Ν. Πρεβέζης παρουσιάζει συγκροτημένη αστική διάρθρωση (Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998).

Όσον αφορά τους οικισμούς του τετάρτου επιπέδου σύμφωνα με τη διαίρεση του Υ.Χ.Ο.Π. υπάρχουν κάποιοι οικισμοί, οι οποίοι αποτελούν έδρες των νέων Ο.Τ.Α., αλλά κάποιοι από τους οικισμούς που βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο δεν αποτελούν έδρες των νέων Ο.Τ.Α., αλλά έδρες στους Ο.Τ.Α. στους οποίους ανήκουν είναι οικισμοί που ανήκουν στο πέμπτο επίπεδο, το γεγονός αυτό μπορεί να λειτουργήσει ως ανασταλτικός παράγοντας στην ανάπτυξη των συγκεκριμένων οικισμών, αλλά από την άλλη είναι δυνατό να δημιουργηθούν τριβές μέσα στους Ο.Τ.Α., και να υπάρχουν διαμαρτυρίες ή και διαφωνίες ως προς την επιλογή της έδρας. Οι οικισμοί τετάρτου επιπέδου που δεν αποτελούν έδρες των νέων Ο.Τ.Α., αλλά οι έδρες στους Ο.Τ.Α. στους οποίους ανήκουν είναι οικισμοί $5^{ου}$ επιπέδου, ανά νομό είναι οι εξής:

Πίνακας 2.14. Οικισμοί $4^{ου}$ επιπέδου οι οποίοι ανήκουν σε Ο.Τ.Α., του οποίου η έδρα είναι $5^{ου}$ επίπεδου

Νομός	Οικισμός $4^{ου}$ επιπέδου	Ο.Τ.Α. στον οποίο ανήκει	Έδρα του νέου Ο.Τ.Α.	Επίπεδο στο οποίο ανήκει η έδρα του νέου Ο.Τ.Α.
Άρτας	Πέτρα	Γεωργ. Καραϊσκάκ	Διάσελλον	5°
Άρτας	Ροδαυγή	Ξηροβουνίου	Αμμότοπος	5°
Ιωαννίνων	Καστρίτσα	Παμβώτιδος	Κατσικάς	5°
Ιωαννίνων	Κήποι	Τύμφης	Τσεπέλοβο	5°
Ιωαννίνων	Γρεβενίτι	Ανατ. Ζαγορίου	Δεμάτιον (Μηλιωτάδες)	5°
Ιωαννίνων	Μεγ. Περιστέρι	Εγνατίας	Μικ. Περιστέρι	5°
Ιωανίννων	Δολιανά	Καλπακίου	Καλπάκι	5°

Πηγή: Χ.Σ.Π. Ηπείρου 1998

2.4. Η θέση της περιφέρειας Ηπείρου στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο

Η θέση που κατέχει μια ευρωπαϊκή πόλη ή περιφέρεια μέσα στο ευρωπαϊκό χωρικό σύστημα καθορίζεται από το ρόλο που διαδραματίζει μέσα στην ιεράρχηση που δημιουργούν οι συνθήκες της Ενωμένης Ευρώπης και της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας. Ο ρόλος της Περιφέρειας Ηπείρου μέσα στο διεθνές και ευρωπαϊκό σύστημα πόλεων και περιφερειών είναι πολύ περιορισμένος λόγω του χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης της Περιφέρειας και της έλλειψης λειτουργιών υπερεθνικής εμβέλειας, παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν αρνητικά την οικονομική ανταγωνιστικότητα και τη δημιουργία ενός διεθνούς προφίλ για την Ήπειρο.

Η χαμηλή αυτή αναπτυξιακή δυναμική της Ηπείρου φαίνεται, εν μέρει, από την τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης στην Περιφέρεια, ιδιαίτερα σε σύγκριση με αυτή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο Πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει συγκριτικά στοιχεία απασχόλησης για την Περιφέρεια Ηπείρου, το σύνολο της Χώρας και την Ευρωπαϊκή Ένωση (τα στοιχεία για την Ευρωπαϊκή Ένωση αναφέρονται στην Ε.Ο.Κ. των 15 κρατών-μελών).

Πίνακας 2.15. Στοιχεία Απασχόλησης: Ήπειρος, Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Κοινότητα

	Ευρωπαϊκή Κοινότητα (1997)	Ελλάδα (1997)	Ελλάδα (1991)	Ήπειρος (1991)
Πληθυσμός	373.173.000	10.475.000	10.259.900	339.728
Σύνολο Απασχολούμενων	148.249.000	3.868.000	3.571.957	111.136
Σύνολο Ανέργων	18.176.000	411.800	314.200	13.099
Ποσοστό Ανεργίας (%)	10,9	9,6	8,1	10,5
Απασχόληση στον πρωτογενή τομέα	7.560.700	785.200	668.766	33.753
%	5,1	20,3	18,7	30,4
Απασχόληση στον δευτερογενή	44.178.200	885.800	852.946	24.220
%	29,8	22,9	23,9	21,8
Απασχόληση στον τριτογενή τομέα	96.510.100	2.197.000	1.843.612	49.954
%	65,1	56,8	51,6	45,0

Πηγή: Employment in Europe, European Commission, 1997 / Ε.Σ.Υ.Ε., 1991

Από τον Πίνακα παρατηρούμε ότι η Ήπειρος παρουσίαζε ποσοστό ανεργίας μεγαλύτερο του εθνικού και στα ίδια επίπεδα με αυτό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα στην Ήπειρο ήταν υπέρ-πενταπλάσια του αντίστοιχου ποσοστού της Κοινότητας, αλλά και αρκετά υψηλότερη από το ποσοστό απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα στην χώρα. Στον δευτερογενή τομέα η

απασχόληση στην Περιφέρεια πλησίαζε το εθνικό ποσοστό, αποτελούσε όμως τα 3 /4 του αντίστοιχου ποσοστού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος, ο τριτογενής τομέας, παρόλο που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό απασχόλησης στην Περιφέρεια, εντούτοις υπολείπεται τόσο του εθνικού ποσοστού όσο και σημαντικά του αντίστοιχου ποσοστού απασχόλησης στο σύνολο της Κοινότητας.

Τα στοιχεία αυτά – μαζί με άλλα διαρθρωτικά στοιχεία όπως η έλλειψη υποδομών, δυνατότητα πρόσβασης στην καινοτομία και εφαρμογή νέων τεχνολογιών – δεν χαρακτηρίζουν μόνο την Περιφέρεια Ηπείρου αλλά και τη Χώρα στο σύνολό της καθώς και άλλες περιοχές της Ε.Ε. Η Ήπειρος ανήκει στις περιοχές της Κεντρικής Μεσογείου, η οποία περιλαμβάνει τις περιφέρειες του Ιταλικού Mezzogiorno και το σύνολο της Ελλάδας. Η ομάδα των περιφερειών της Κεντρικής Μεσογείου είναι η πλέον «περιφερειακή» περιοχή της Ε.Ε. και το σύνολό της είναι επιλέξιμο για ενίσχυση κάτω από το Στόχο 1 των Διαρθρωτικών Ταμείων. Γενικότερα, η Κεντρική Μεσόγειος πάσχει από γενική υπο-βιομηχανοποίηση, χαρακτηριζόμενη από ένα παραγωγικό σύστημα που αποτελείται από μερικές μεγάλες δημόσιες επιχειρήσεις και ένα μεγάλο αριθμό από πολύ μικρές επιχειρήσεις (στην Ελλάδα οι τελευταίες αποτελούν το 93% των επιχειρήσεων).

Η Μελέτη ΄΄Χωροταξία 2000+΄΄ (Europe 2000+: Cooperation for European territorial development, European Commission, 1994) είναι μια από τις τελευταίες μελέτες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η οποία παρέχει στοιχεία για τη θέση που κατέχει η Ήπειρος στον ευρωπαϊκό χώρο-ως περιοχή της Κεντρικής Μεσογείου- και προτείνει μέτρα πολιτικής για τη χωροταξική ανάπτυξη των περιφερειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την άμβλυνση των μεταξύ τους ανισοτήτων.

Σύμφωνα με τη μελέτη, η αποκατάσταση της χωροταξικής ισορροπίας στον ευρωπαϊκό χώρο προτείνεται μέσα από ειδικά διακρατικά μέτρα σε τέσσερα επίπεδα, που στοχεύουν:

- στην ανάπτυξη διασυνοριακής συνεργασίας
- στη μείωση της απομόνωσης των περιφερειακών περιοχών
- στην ισόρροπη ανάπτυξη των αστικών περιοχών
- στη διατήρηση των αγροτικών περιοχών

Όσον αφορά τη διασυνοριακή συνεργασία, αυτή διακρίνεται σε εσωτερική και εξωτερική. Η Ελλάδα παίζει σημαντικό ρόλο στην εξωτερική συνεργασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και τις

ακτές της Μεσογείου. Η Ήπειρος έχει ιδιαίτερη σημασία ως κόμβος μεταξύ της Ε.Ε. και των Βαλκανικών χωρών και έχει στρατηγική σημασία για την τεχνολογική συνεργασία στη γεωργία και την προστασία περιβάλλοντος μεταξύ των περιφερειών της Μεσογείου.

Όσον αφορά τη μείωση των ανισοτήτων περιφερειακών περιοχών, η Ήπειρος συμμετέχει στην ομάδα των Μεσογειακών περιφερειών (Ισπανία, Mezzogiorno, Ελλάδα) οι οποίες έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην κατασκευή διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών. Η Ήπειρος έχει στρατηγική σημασία ως σημείο ΄΄ανοίγματος΄΄ της Ελλάδας προς τις μεσογειακές χώρες και την νοτιο-κεντρική Ευρώπη μέσω του λιμανιού της Ηγουμενίτσας και της Εγνατίας οδού. Πρέπει να σημειωθεί εδώ, ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προσδιόρισε με απόφαση του το 1993, 34 έργα προτεραιότητας όσον αφορά τα δίκτυα μεταφορών στην Ευρώπη. Ανάμεσα σ' αυτά περιλαμβάνεται και η Εγνατία οδός (άξονας Ηγουμενίτσα-Θεσσαλονίκη-Αλεξανδρούπολη) που αποτελεί ίσως το σημαντικότερο αναπτυξιακό έργο για την Ήπειρο και ένα από τα σημαντικότερα της χώρας.

Η αποκατάσταση της ισορροπίας του αστικού συστήματος είναι ιδιαίτερα σημαντική στις περιφέρειες της Μεσογείου. Για το σκοπό αυτό, μικρές και μεσαίες πόλεις χρειάζονται υποστήριξη ως κρίσιμα στοιχεία τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης. Η Ήπειρος αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση δικτύου μικρών πόλεων το οποίο αντανακλά τα τοπικά προβλήματα και πλεονεκτήματα του ευρύτερου Μεσογειακού και Βαλκανικού χώρου.

Παράλληλα, η αρμονική ανάπτυξη αστικών και αγροτικών περιοχών αποτελεί επιδίωξη για τις εσωτερικές περιοχές του Ατλαντικού Τόξου, της Ηπειρωτικής Διαγωνίου και της Μεσογείου. Η πρόκληση παραμένει ως προς την διαφοροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας στις αγροτικές περιοχές ενώ διατηρείται η ποιότητα της αγροτικής ζωής. Η Ήπειρος συμμερίζεται την άμεση ανάγκη των περιφερειών αυτών για ενεργό χωροταξικό σχεδιασμό και την ενσωμάτωση των Κοινοτικών πολιτικών σε συστήματα σχεδιασμού του χώρου.

2.5. Συμπεράσματα

Η Ήπειρος όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι από τις πλέον "περιφερειακές" περιοχές της χώρας, όχι μόνο λόγω της γεωγραφικής της απομόνωσης αλλά και λόγω του επιπέδου ανάπτυξης που παρουσιάζει.

Οι χαμηλές τιμές που παρουσιάζει η Περιφέρεια Ηπείρου στα βασικά οικονομικά μεγέθη αντανακλούν το συγκριτικά χαμηλό βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της Περιφέρειας. Το κατά κεφαλήν δηλωμένο εισόδημα στην Περιφέρεια εξακολουθεί να παραμένει αρκετά κάτω από το μέσο όρο της Χώρας. Από τους νομούς της Περιφέρειας, οι κάτοικοι του Νομού Ιωαννίνων έχουν το υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα – το οποίο είναι μεγαλύτερο από το μέσο όρο της Περιφέρειας – ενώ οι Νομοί Άρτας και Θεσπρωτίας παρουσιάζουν το χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα στην Περιφέρεια.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η διαχρονική εξέλιξη των οικονομικών μεγεθών που αναλύθηκαν παραπάνω και η οποία δείχνει ότι η οικονομική κατάσταση των κατοίκων της Ηπείρου δεν έχει βελτιωθεί σημαντικά την τελευταία δεκαετία. Πιο συγκεκριμένα, το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα των κατοίκων της Ηπείρου δεν έχει βελτιωθεί από την προηγούμενη δεκαετία σε σχέση πάντα με τον εθνικό μέσο όρο, ενώ αντίθετα, οι κατά κεφαλήν τραπεζικές καταθέσεις στην Ήπειρο παρουσίασαν μείωση συγκριτικά με τις αντίστοιχες στο σύνολο της Χώρας.

Ο πληθυσμός της Ηπείρου παρουσιάζει τάσεις γήρανσης, χαμηλούς ρυθμούς γεννητικότητας, και απασχολείται στην πλειοψηφία του στον πρωτογενή τομέα. Στην Περιφέρεια υπερτερούν τα επαγγέλματα, που δεν απαιτούν υψηλά επίπεδα μόρφωσης ή/ και εξειδίκευσης. Είναι αξιοσημείωτο το χαμηλό ποσοστό των διευθυντικών και ανώτερων διοικητικών στελεχών στην Περιφέρεια, ειδικά σε σύγκριση με τον εθνικό μέσο όρο, γεγονός που υποδεικνύει την έλλειψη στρατηγικών κλάδων, όπως αναπτυγμένες υπηρεσίες του τριτογενούς τομέα (διαφήμιση, δίκτυα πληροφοριών, αποκέντρωση εθνικών και διεθνών λειτουργιών, κλπ.).

Το υψηλό ποσοστό που παρουσιάζει η Περιφέρεια σε επιστημονικά και ελεύθερα επαγγέλματα, οφείλεται κυρίως στη συγκριτικά μεγαλύτερη συγκέντρωση αυτών των επαγγελμάτων στο Ν. Ιωαννίνων ο οποίος παρουσιάζει και το μικρότερο ποσοστό σε επαγγέλματα που αφορούν τη γεωργία και κτηνοτροφία. Η κατανομή των επαγγελμάτων δεν παρουσιάζει μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ των υπόλοιπων νομών.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο ο πληθυσμός της Χώρας στο σύνολο του, όσο και ο πληθυσμός της Περιφέρειας χαρακτηρίζονται από χαμηλά επίπεδα εκπαίδευσης.

Τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν την Περιφέρεια στο σύνολο της είναι η απομόνωση και το χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης. Αν και διαθέτει δύο λειτουργίες όχι μόνο διαπεριφερειακής αλλά και εθνικής εμβέλειας – το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και το λιμάνι της Ηγουμενίτσας – τα δύο παραπάνω στοιχεία προσδιορίζουν τη χαμηλή θέση που κατέχει η Περιφέρεια σε εθνικό επίπεδο.

Επίσης ο ρόλος της περιφέρειας Ηπείρου μέσα στο διεθνές και ευρωπαϊκό σύστημα πόλεων και περιφερειών είναι πολύ περιορισμένος λόγω του χαμηλού επιπέδου ανάπτυξής της περιφέρειας και της έλλειψης λειτουργιών υπερεθνικής εμβέλειας , παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν αρνητικά την ανταγωνιστικότητα και τη δημιουργία ενός διεθνούς προφίλ για την Ήπειρο.

Παρ' όλα αυτά η περιφέρεια έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα, που πρέπει να εξεταστούν ώστε να λειτουργήσουν θετικά ως προς την μελλοντική ανάπτυξή της. Στο επόμενο κεφάλαιο επιχειρείται μια εκτενής ανάλυση των στρατηγικών στόχων που τέθηκαν κατά το Γ' Π.Ε.Π. και στόχο έχουν την έξοδο της περιφέρειας από την απομόνωση, αξιοποιώντας, τόσο τα μεγάλα έργα που την καθιστούν Δυτική Πύλη προς την Ευρώπη, όσο και τον φυσικό και πολιτιστικό της πλούτο.

Κεφάλαιο 3

3. Η Στρατηγική της Ανάπτυξης της Ηπείρου στο πλαίσιο του Γ' Π.Ε.Π.

3.1. Στρατηγικοί στόχοι

Το Γ' Π.Ε.Π. Ηπείρου αποτελεί ένα από τα 13 Π.Ε.Π. που εφαρμόζονται στην Ελλάδα κατά την προγραμματική περίοδο 2000 – 2006, και αντιστοιχούν ένα για κάθε περιφέρεια της χώρας. Το συνολικό ποσό που θα διατεθεί μέσω του Γ. Π.Ε.Π. ανέρχεται σε 680.013.237 Ευρώ (τα στοιχεία που παρατίθενται παρακάτω προέρχονται από το Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000 – 2006, το οποίο υλοποιήθηκε το 1999). Οι στρατηγικοί στόχοι του Π.Ε.Π. Ηπείρου της προγραμματικής περιόδου 2000 – 2006 είναι:

- **Αναπτυξιακή αξιοποίηση των μεγάλων έργων μεταφορών που καθιστούν την Περιφέρεια «Δυτική Πύλη» για τη Βόρεια Ελλάδα**
- **Ενεργοποίηση της πόλης των Ιωαννίνων και των υπολοίπων αστικών συγκροτημάτων ως Περιφερειακών – Διακρατικών Κέντρων Ανάπτυξης**
- **Ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της υπαίθρου – αξιοποίηση των νέων προοπτικών της Ηπείρου στις παράκτιες περιοχές**
- **Αξιοποίηση του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου της Περιφέρειας για την ανάπτυξη του τουρισμού**
- **Ενθάρρυνση της δημιουργίας, εισαγωγής και αξιοποίησης Καινοτομικών Δράσεων**
- **Εναρμόνιση των παρεμβάσεων στην Κοινοτική Νομοθεσία αναφορικά με το περιβάλλον**
- **Εξασφάλιση κατάλληλα εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού προσαρμοσμένου στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται για την Ήπειρο.**

3.2. Ειδικότεροι στόχοι ανά τομέα παραγωγής

Οι στόχοι ανά τομέα παραγωγής διαμορφώνονται ως εξής:

- **<u>Πρωτογενής τομέας.</u>**

- Διαφοροποίηση της παραγωγής προς τη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία.

- Βελτίωση και πιστοποίηση της ποιότητας, τυποποίηση και εκσυγχρονισμός των δομών εμπορίας και μεταποίησης.
- Προστασία και αξιοποίηση των φυσικών πόρων.
- Ανανέωση του ανθρώπινου δυναμικού του τομέα.

- **Μεταποίηση και ΜΜΕ**

- Προσέλκυση επενδύσεων.
- Αναπλήρωση απωλειών από την εγκατάσταση επιχειρήσεων στην Αλβανία.
- Στήριξη ΜΜΕ.

- **Τριτογενής τομέας**

- Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
- Ταχεία αύξηση της απασχόλησης.
- Παροχή αναγκαίων υποστηρικτικών υποδομών σε τομείς όπως η υγεία και η εκπαίδευση

3.3. Στρατηγική επίτευξης των στόχων

Στο θεμελιώδη αναπτυξιακό στόχο, την έξοδο από την απομόνωση, επιδιώκει να οδηγήσει την Ήπειρο, το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π.) του 3^{ου} Κ.Π.Σ., αξιοποιώντας, τα μεγάλα έργα που την καθιστούν Δυτική Πύλη προς την Ευρώπη, αλλά και τον φυσικό και πολιτιστικό της πλούτο.

Η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, η προσέλκυση επενδύσεων στον τομέα των Μ.Μ.Ε. και η παροχή υπηρεσιών, κυρίως στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης και του τουρισμού, αποτελούν το τρίπτυχο των κρίσιμων παρεμβάσεων μες τις οποίες το Πρόγραμμα επιχειρεί να δώσει στην Περιφέρεια άλλη εικόνα.

Η ανάπτυξη της υπαίθρου λαμβάνει άλλωστε τη μερίδα του λέοντος των προβλεπόμενων για την Ήπειρο πόρων και είναι εκείνη που μπορεί να συγκρατήσει τον πληθυσμό στην Περιφέρεια.

Το Π.Ε.Π. Ηπείρου συγκροτούν 6 Άξονες Προτεραιότητας:

Άξονας 1: Ανάδειξη της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης προς την Ευρώπη

Άξονας 2: Ενίσχυση των αστικών υποδομών και Υπηρεσιών.

Άξονας 3: Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας-Προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Άξονας 4: Αειφόρος ανάπτυξη της Υπαίθρου.

Άξονας 5: Υποστήριξη και Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Άξονας 6: Τεχνική Βοήθεια.

Το Γ' ΠΕΠ έχει περισσότερο «ολοκληρωμένη προσέγγιση», επικεντρώνεται σε τομείς με σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα ή ιδιαιτέρων προβλημάτων που δεν έχουν επιλυθεί και εστιάζει επιλεκτικά σε συγκεκριμένες γεωγραφικές ζώνες που η ανάπτυξη τους θα αποτελέσει πλέον πόλους έλξης αλλά και οχήματα διάχυσης της προς όμορες ζώνες έτσι ώστε το τελικό αποτέλεσμα να τείνει προς την αειφόρο και αυτοτροφοδοτούμενη ανάπτυξη έπ' ωφελεία όλων.

3.4. Οι Άξονες Προτεραιότητας

Άξονας 1: Ανάδειξη της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης προς την Ευρώπη

Ο άξονας αυτός αποτελεί το βασικό πυρήνα της στρατηγικής της Περιφέρειας για την περίοδο 2000-2006 σε σχέση με τους υπόλοιπους άξονες που συμβάλλουν συμπληρωματικά. Η χρηματοδοτική βαρύτητα του συγκεκριμένου άξονα ανέρχεται σε 218.688.336 Ευρώ που αποτελεί το 32,16% του προϋπολογισμού συνολικής δαπάνης του Π.Ε.Π.

Οι δράσεις του Άξονα 1 συμβάλλουν στην αξιοποίηση της φυσικής και γεωγραφικής θέσης της Ηπείρου και αναδεικνύει την Περιφέρεια σε Δυτική Πύλη της χώρας και μεταφορικό κόμβο προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Δυτική Βαλκανική, με την βελτίωση βασικών οδικών αξόνων του εθνικού και επαρχιακού οδικού δικτύου καθώς και την ολοκλήρωση τμημάτων διευρωπαϊκών δικτύων.

Επιπλέον οι δράσεις του Άξονα 1 ενισχύουν την ανάπτυξη της μεταποίησης, του εμπορίου και των υπηρεσιών στην Περιφέρεια και είναι σε συνέργια με το πρόγραμμα Οδικών Αξόνων όπως και το Ε.Π. της Κτ.Π. του Γ' Κ.Π.Σ. Οι ειδικότεροι στόχοι του άξονα αφορούν:

Αξιοποίηση φυσικής θέσης

Ο τομέας «Αξιοποίηση φυσικής θέσης» έχει σαν στόχο:

- Τη συντόμευση των χρόνων διαδρομής.
- Τη μείωση του κόστους μεταφοράς επιβατών και εμπορευμάτων.
- Την αύξηση της οδικής ασφάλειας.

Μεταποίηση – Εμπόριο

Ο τομέας «Μεταποίηση - Εμπόριο» έχει σαν στόχο:

- Την ίδρυση νέων μεταποιητικών επιχειρήσεων και εκσυγχρονισμό των υφισταμένων.
- Την εισαγωγή και διάχυση των νέων τεχνολογιών και της επιχειρηματικότητας στις επιχειρήσεις της Περιφέρειας.
- Την ενίσχυση και ανάπτυξη σύγχρονων δομών και μεθόδων εμπορίου.
- Την ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της Περιφέρειας.
- Την ενίσχυση της επιχειρηματικής βάσης της Περιφέρειας και παράλληλα την παροχή κινήτρων για παραγωγικές επενδύσεις.

Υπηρεσίες

Ο τομέας «Υπηρεσίες» έχει σαν στόχο:

- Τη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και την αντίστοιχη μείωση της ανεργίας.
- Τη δημιουργία συνθηκών επιχειρηματικού περιβάλλοντος μέσα από καινοτομικές δράσεις.

Η αναπτυξιακή επίπτωση του άξονα προτεραιότητας στα πλαίσια του Π.Ε.Π. στην Περιφέρεια μπορεί να προσδιορισθεί με βάση αντιπροσωπευτικούς δείκτες εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων που ακολουθούν:

ΕΚΡΟΕΣ	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
Κατασκευή-βελτίωση περίπου 14 χλμ. τμημάτων εθνικής οδοποιίας	Μείωση της ESS επί υφισταμένου δικτύου εθνικής οδοποιίας 740 χλμ. κατά 4-6% περίπου.	Ποσοστό επιχειρήσεων που επιβιώνουν 18 μήνες μετά τη λήψη χρηματοδοτικής στήριξης: 100%
Κατασκευή-βελτίωση περίπου 6,7 χλμ. νέων τμημάτων διαπεριφερειακής οδοποιίας		Δημιουργία 500 περίπου θέσεων εργασίας κατά την λειτουργία.
Κατασκευή τμημάτων της Εγνατίας Οδού μήκους περίπου 9 χλμ.	Δημιουργία 1600 ισοδύναμων ανθρωποετών πλήρους απασχόλησης κατά το στάδιο της κατασκευής.	
Επενδυτικά σχέδια 11 που πρόκειται να χρηματοδοτηθούν από το Ν 2601		
Μικρά επενδυτικά σχέδια ενίσχυσης Μ.Μ.Ε. περίπου 120		
Βελτίωση και εκσυγχρονισμός 2 υπαρχουσών ΒΙ.ΠΕ.		Αύξηση της συγκέντρωσης επιχειρήσεων σε βιομηχανικές περιοχές. Βελτίωση συνθηκών λειτουργίας.

<u>Άξονας 2:</u> Ενίσχυση των αστικών υποδομών και Υπηρεσιών.

Η ενίσχυση των αστικών υποδομών και υπηρεσιών της Περιφέρειας παραμένει βασική προτεραιότητα στη διάρκεια του Προγράμματος. Η χρηματοδοτική βαρύτητα του άξονα ανέρχεται σε 88,985 εκατομ. Ευρώ, δηλαδή το 13,09% του προϋπολογισμού Δημόσιας Δαπάνης του Π.Ε.Π.

Στόχος του Άξονα είναι η ενεργοποίηση της πόλης των Ιωαννίνων και των υπολοίπων αστικών συγκροτημάτων ως Περιφερειακών – Διακρατικών Κέντρων Ανάπτυξης.

Τα Μέτρα του παραπάνω Άξονα θα συμβάλλουν στην ανάδειξη των ελκυστικών στοιχείων του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος των πόλεων και των περιαστικών περιοχών, αλλά και στη βελτίωση των συνθηκών κυκλοφορίας και χρήσης των εξυπηρετήσεων των πόλεων.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού θα ενισχυθούν δράσεις αστικών υποδομών κυρίως στον τομέα των μεταφορών, του περιβάλλοντος, της πρόνοιας, της υγείας, της

παιδείας. Δράσεις για την επίλυση των προβλημάτων χωροταξίας (αυθαίρετη δόμηση κλπ.) καθώς και δράσεις ευαισθητοποίησης του κοινού σε περιβαλλοντικά θέματα. Οι μελέτες χωροταξίας (Γ.Π.Σ. ή ΣΧΟΟΑΠ) θα ολοκληρώνονται με την κύρωσή τους. Οι πολεοδομικές μελέτες θα ολοκληρώνονται από πράξεις εφαρμογής μέσα σε μια τριετία από την περαίωση της μελέτης και το αργότερο στο οικονομικό κλείσιμο του Προγράμματος. Η μη εφαρμογή των παραπάνω καθιστά τις εν λόγω μελέτες μη επιλέξιμες. Η ανάπτυξη δράσεων τύπου URBAN θα δώσει λύσεις για εντοπισμένες προβληματικές περιοχές των πόλεων μέσω των ολοκληρωμένων προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης.

Η αναπτυξιακή επίπτωση του άξονα προτεραιότητας στα πλαίσια του Π.Ε.Π. στην Περιφέρεια μπορεί να προσδιορισθεί με βάση αντιπροσωπευτικούς δείκτες εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων που ακολουθούν:

ΕΚΡΟΕΣ	**ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**	**ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ**
Διάνοιξη και βελτίωση αστικών οδικών αξόνων σε 9,5 χλμ.	Δημιουργία περίπου 2250 ισοδύναμων ανθρωποετών πλήρους απασχόλησης κατά το στάδιο υλοποίησης.	Δημιουργία 290 περίπου μόνιμων θέσεων απασχόλησης.
Αξιοποίηση του υδάτινου δυναμικού-Βελτίωση και κατασκευή έργων υδρεύσεων-Κατασκευή – αντικατάσταση 30 χιλιομέτρων δικτύου ύδρευσης.	Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, ωφελούμενοι περίπου 30.000 κάτοικοι της Περιφέρειας.	
Πολεοδομικός σχεδιασμός, 6 δράσεις		
Μία δράση αποβλήτων.	Αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος, ωφελούμενοι περίπου 10.000 από την εκπόνηση χωροταξικών μελετών.	
Δράσεις αναβάθμισης αστικού περιβάλλοντος μέσω αναπλάσεων 4.		
Εκσυγχρονισμός εξοπλισμού και λοιπών υποδομών των Νοσοκομείων (12 παρεμβάσεις).	Βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, ωφελούμενοι περίπου 50.000 κάτοικοι των αστικών περιοχών.	
Δημιουργία δομών πρόνοιας (3 έργα πρόνοιας-παιδικής μέριμνας).	Προσφορά υπηρεσιών υγείας υψηλού επιπέδου, ωφελούμενοι 340.000 άτομα, κάτοικοι της Περιφέρειας.	
Δημιουργία υποδομών στην εκπαίδευση, την Έρευνα και την Τεχνολογία (7 παρεμβάσεις).	Κοινωνική φροντίδα και προστασία παιδιών (ωφελούμενοι 60 περίπου	

Υποστήριξη 6 δομών παροχής υπηρεσιών κοινωνικής μέριμνας.	οικογένειες), ατόμων με ειδικές ανάγκες. Ποσοστό σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε πρωινή βάρδια στο τέλος της περιόδου 100%.	
Ανάδειξη φυσικού περιβάλλοντος-Επεμβάσεις σε βιότοπους (4 δράσεις).		

<u>Άξονας 3:</u> Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας-Προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Στόχος του Άξονα είναι η αξιοποίηση του φυσικού και πολιτισμικού πλούτου της Περιφέρειας για την ανάπτυξη του τουρισμού και η εναρμόνιση στην Κοινοτική Νομοθεσία αναφορικά με το περιβάλλον. Η χρηματοδοτική βαρύτητα του άξονα ανέρχεται σε 91,385 εκατομ. Ευρώ, δηλαδή το 13,45% του προϋπολογισμού Συνολικής Δαπάνης του Π.Ε.Π.

Για την επίτευξη των στόχων θα ενισχυθούν δράσεις υποδομών που αφορούν την προστασία πηγών, την διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων, τον πολιτισμό, τον τουρισμό καθώς και δράσεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας στον τουριστικό τομέα και τουριστικής προβολής.

Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του άξονα εξυπηρετεί με συνέπεια την αναπτυξιακή προοπτική της Περιφέρειας και έχει μεγάλη συμπληρωματικότητα με τον άξονα των αστικών υποδομών, τον άξονα που αναφέρεται στην αειφόρο ανάπτυξη της υπαίθρου και με τις δράσεις οι οποίες θα χρηματοδοτηθούν από άλλα προγράμματα του Κ.Π.Σ. όπως το Ε.Π. για την ανταγωνιστικότητα.

Τέλος ο παραπάνω άξονας συμβάλλει στην αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου και στην οικονομική και κοινωνική ανασυγκρότηση των περιοχών εφαρμογής.

Η αναπτυξιακή επίπτωση του άξονα προτεραιότητας στα πλαίσια του Π.Ε.Π. στην Περιφέρεια μπορεί να προσδιορισθεί με βάση αντιπροσωπευτικούς δείκτες εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων που ακολουθούν:

ΕΚΡΟΕΣ	**ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**	**ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ**
Επέκταση–αναβάθμιση–κατασκευή 3 ΧΥΤΑ		

Κατασκευή 1 μονάδας βιολογικού καθαρισμού	Ωφελούμενος πληθυσμός 8.000 κάτοικοι Δημιουργία 600 περίπου νέων κλινών Εκσυγχρονισμός 2.500 περίπου υπαρχουσών κλινών Δημιουργία περίπου 1.382 ισοδύναμων ανθρωποετών πλήρους απασχόλησης κατά το στάδιο κατασκευής.	180 νέες θέσεις εργασίας κατά τη λειτουργία
Παρεμβάσεις ανάδειξης φυσικών τουριστικών περιοχών 4		
Ξενοδοχειακή υποδομή που δημιουργείται (20)		
Ξενοδοχειακή υποδομή που αναβαθμίζεται (110)		
9 υποστηρικτικές παρεμβάσεις για την ανάπτυξη του τουρισμού		
Ανάδειξη και συντήρηση 45 μνημείων Κλασσικών, Βυζαντινών και Νεοτέρων χρόνων		
Κατασκευή 2 Μουσείων		

<u>Άξονας 4:</u> Αειφόρος ανάπτυξη της Υπαίθρου.

Ο Τομέας της Υπαίθρου παραμένει τομέας βασικής προτεραιότητας στη διάρκεια του Προγράμματος. Η χρηματοδοτική βαρύτητα του άξονα ανέρχεται σε 238,038 εκατομ. Ευρώ, δηλαδή 35% του προϋπολογισμού Συνολικής Δαπάνης του Π.Ε.Π. Από αυτά περίπου 133.000 χιλ. Ευρώ είναι δράσεις που υλοποιούνται στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, ενώ το ποσό που ανέρχεται περίπου σε 46.950 χιλ. Ευρώ προγραμματίζεται να διατεθούν στις περιοχές ολοκληρωμένης ανάπτυξης.

Στόχος του Άξονα είναι η υποστήριξη με ολοκληρωμένο τρόπο της ανάπτυξης των περιοχών της υπαίθρου, αφ' ενός με την αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων με έμφαση στα ιδιαίτερα πλεονεκτήματα της Περιφέρειας στον τομέα της γεωργίας, του τουρισμού, της επιχειρηματικότητας αφετέρου με την αναβάθμιση των υποδομών στους τομείς των μεταφορών, της παιδείας, της πρόνοιας, της αλιείας και του περιβάλλοντος.

Για την επίτευξη των στόχων θα ενισχυθούν δράσεις που αφορούν σε αρδευτικά δίκτυα, στην προστασία και αξιοποίηση των δασών, σε επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις, σε μετεγκαταστάσεις οχλουσών μονάδων, υποδομές στην γεωργία, δημόσια και ιδιωτικά έργα σε περιοχές ΟΠΑΑΧ, δράσεις ανάδειξης αλιευτικού τομέα, μεταφορές, βελτίωση του οδικού δικτύου, υποδομές προνοιακών υποδομών και εκπαίδευσης, έργα υδρεύσεων και αναπλάσεων κλπ.

Οι δράσεις του Άξονα Προτεραιότητας 4 συμβάλλουν στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας στον πρωτογενή τομέα, στην αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου της Περιφέρειας και στην κοινωνική και οικονομική ανασυγκρότηση των ορεινών περιοχών και τη συγκράτηση

του πληθυσμού. Τα προτεινόμενα μέτρα είναι εναρμονισμένα με τις εθνικές πολιτικές για την ανάπτυξη της υπαίθρου, την απασχόληση και την προστασία του περιβάλλοντος.

Η αναπτυξιακή επίπτωση του άξονα προτεραιότητας στα πλαίσια του ΠΕΠ στην Περιφέρεια μπορεί να προσδιορισθεί με βάση αντιπροσωπευτικούς δείκτες εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων που ακολουθούν:

ΕΚΡΟΕΣ	**ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**	**ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ**
Βελτίωση και εκσυγχρονισμός αρδευτικών δικτύων σε περίπου 15.000 στρ. από εκσυγχρονισμό και 33.000 στρ. από βελτίωση αντλιοστασίων	Δημιουργία περίπου 3.300 ισοδύναμων ανθρωποετών πλήρους απασχόλησης κατά το στάδιο κατασκευής Επέμβαση στο 5% του συνόλου των αρδευόμενων εκτάσεων	Αύξηση της ανθρώπινης απασχόλησης μετά την ολοκλήρωση της κατά περίπου 5%. Μείωση των απωλειών αρδευτικού νερού (2%), βελτίωση της ποιότητά του.
Έργα βασικών ισοπεδώσεων και συστηματοποιήσεων σε περίπου 21.000 στρ.	Αύξηση των μέσων στρεμματικών αποδόσεων των καλλιεργειών έως και 10%	Βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Μείωση πολυτεμαχισμού σε αναλογία 1/2-1/3.
Δάσωση ιδιωτικών και κοινοτικών εκτάσεων περίπου 100 στρ. Αναδασώσεις πρόληψης και αποκατάστασης περίπου 2.000 στρ. 10 επενδύσεις σε δάση Δασική οδοποιία για αντιπυρική προστασία (βελτίωση και νέα χάραξη) 250 χλμ. Παρεμβάσεις σε προστατευόμενες εκτάσεις 50.000 στρ.	Ποσοστό αύξησης δασοκάλυψης 0,1% Εκτάσεις που αναδασώθηκαν σε σχέση με τις πληγείσες 2% Ποσοστό μείωσης του αριθμού των αγροτεμαχίων 20% Ποσοστό παρέμβασης στο σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων 1,4%	Δημιουργία 60 περίπου νέων θέσεων εργασίας. Εκσυγχρονισμός των μονάδων με διατήρηση της ανθρώπινης απασχόλησης τους στα ίδια επίπεδα μετά την μετεγκατάσταση Μείωση του κόστους των μετακινήσεων Αύξηση οικογενειακού γεωργικού εισοδήματος Βελτίωση των συνθηκών εργασίας των αλιέων και της ποιότητας των αλιευμάτων
Εφαρμογή αναδασμού σε έκταση περίπου 35.000 στρ.		
Σύνολο επενδυτικών σχεδίων στον αγροτικό χώρο: 250	Μείωση στις παραγωγικές δαπάνες των μονάδων 5-10%	Βελτίωση του επιπέδου της παρεχόμενης εκπαίδευσης και των παρεχόμενων

Μετεγκαταστάσεις περίπου 45 κτηνο-πτηνοτροφικών μονάδων	Παρεμβάσεις βελτίωσης του οδικού δικτύου στο 15% των Δήμων και Περιφερειών Βελτίωση της ποιότητας του υδρευτικού δικτύου στο 25% περίπου του ορεινού πληθυσμού Αύξηση των αποδόσεων των λιμνοθαλασσών κατά 30% Δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης σε υπηρεσίες κοινωνικής μέριμνας 18	υπηρεσιών πρωτοβάθμιας περίθαλψης και πρόνοιας Βελτίωση των συνθηκών ανταγωνιστικότητας τοπικών επιχειρήσεων, βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος
Έργα Αγροτικού εξηλεκτρισμού (αριθμός υποέργων): 500		
Κατασκευή – βελτίωση 200 χλμ. περίπου αγροτικής οδοποιίας		
Κατασκευή – βελτίωση 270 χλμ. περίπου και επαρχιακής και τοπικής οδοποιίας		
Κατασκευή και αντικατάσταση 230 χιλιομέτρων περίπου υδρευτικού δικτύου		
35 παρεμβάσεις αναβάθμισης δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος		
Δύο (2) αλιευτικά καταφύγια και επτά (7) βελτιωτικές ενέργειες λιμνοθαλασσών		
Δημιουργία υποδομών στην εκπαίδευση (5 παρεμβάσεις) Υποδομές πρόνοιας παιδικής ηλικίας και για άτομα με ειδικές ανάγκες (5)		
Δομές παροχής υπηρεσιών κοινωνικής μέριμνας 6		

<u>Άξονας 5:</u> Υποστήριξη και Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού.

Στόχος του Άξονα είναι η αναβάθμιση των προσόντων και επαγγελματικών δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, η προώθηση της απασχόλησης και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας. Η χρηματοδοτική βαρύτητα του άξονα ανέρχεται σε 37,109 εκατομ. Ευρώ, δηλαδή το 5,46 % του προϋπολογισμού Δημόσιας Δαπάνης του Π.Ε.Π.

Για την επίτευξη των στόχων θα υλοποιηθούν δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης, δράσεις διευκόλυνσης της ένταξης στην αγορά εργασίας των γυναικών και γενικά ατόμων που έχουν υπό την φροντίδα τους εξαρτώμενα άτομα και ενέργειες στήριξης της απασχόλησης.

Οι δράσεις του Άξονα εξασφαλίζουν την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των ελλειμμάτων σε δεξιότητες και τεχνογνωσία του ανθρώπινου δυναμικού της Περιφέρειας και εστιάζονται σε τομείς, κλάδους και ειδικότητες οι οποίες ανταποκρίνονται στις στρατηγικές και τις προτεραιότητες του Σ.Α., τις δράσεις και τα μέτρα των υπολοίπων διαρθρωτικών ταμείων στα πλαίσια του Π.Ε.Π. Ηπείρου, είναι δε βασισμένες στις Κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Εθνικό σχέδιο δράσης, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Υπουργείου Εργασίας και τις εμπειρίες του προηγούμενου Κ.Π.Σ.

Η αναπτυξιακή επίπτωση του άξονα προτεραιότητας στα πλαίσια του Π.Ε.Π. στην Περιφέρεια μπορεί να προσδιορισθεί με βάση αντιπροσωπευτικούς δείκτες εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων που ακολουθούν:

ΕΚΡΟΕΣ	**ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ**	**ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ**
Υποστήριξη 85δομών παροχής υπηρεσιών κοινωνικής μέριμνας	Εξασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας – διευκόλυνση της εργασιακής ένταξης των γυναικών μέσω της αποδέσμευσής τους από την φροντίδα εξαρτημένων ατόμων	Απασχόληση περίπου 325 ατόμων σε δομές παροχής υπηρεσιών κοινωνικής μέριμνας
Επαγγελματική κατάρτιση περίπου 2.030 ατόμων, εκ των οποίων το 60% γυναίκες	Αναβάθμιση των επαγγελματικών προσόντων και δεξιοτήτων περίπου 2.030 ατόμων, εκ των οποίων το 60% γυναίκες	
Ενέργειες προώθησης στην απασχόληση περίπου 1.200 ατόμων	Βελτίωση της εργασιακής εμπειρίας περίπου 1.200 ατόμων	
Υλοποίηση 8 Σχεδίων Τοπικών Πρωτοβουλιών Απασχόλησης	Δημιουργία περίπου 4.100 ισοδύναμων ανθρωποετών 12μηνης διάρκειας κατά την διάρκεια της υλοποίησης των 3 Μέτρων του Άξονα	

Άξονας 6: Τεχνική Βοήθεια.

Στόχος του Άξονα είναι η εξασφάλιση αποτελεσματικού συστήματος Διοίκησης, Διαχείρισης και στήριξης των αναγκαίων λειτουργιών, η εξασφάλιση της προβολής και δημοσιότητας των παρεμβάσεων, η στήριξη του σχεδιασμού ανάπτυξης.

Για την εξασφάλιση των αναγκαίων ενεργειών παρασκευής, παρακολούθησης, αξιολόγησης και ελέγχου προβλέπεται συνολικός προϋπολογισμός Τεχνικής Βοήθειας που αντιστοιχεί στο 1% του ύψους των συνολικών κατανεμημένων πόρων Δημόσιας Δαπάνης για το Π.Ε.Π. Ηπείρου και συνδυασμένων μεταφορών.

3.5. Τα Μέτρα ανά Άξονα Προτεραιότητας

ΑΞΟΝΑΣ 1 – ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΩΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΠΥΛΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΟΡΕΙΟ ΕΛΛΑΔΑ – ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΟΣ & ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΡΓΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	
ΜΕΤΡΑ	**ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ**
1.1	ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
1.2	ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
1.3	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ

ΑΞΟΝΑΣ 2 – ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	
ΜΕΤΡΑ	**ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ**
2.1	ΑΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ – ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
2.2	ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΥΓΕΙΑΣ – ΠΡΟΝΟΙΑΣ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
2.3	ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΜΙΚΡΗΣ ΚΛΙΜΑΚΑΣ – Ε.Τ.Π.Α.
2.4	ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ – Ε.Κ.Τ.

ΑΞΟΝΑΣ 3 – ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ – ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ, ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ	
ΜΕΤΡΑ	**ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ**
3.1	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
3.2	ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ
3.3	ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
3.4	ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

ΑΞΟΝΑΣ 4 – ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	
ΜΕΤΡΑ	**ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ**
4.1	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΔΑΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ – ΕΓΓΕΙΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ
4.2	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΔΑΣΟΠΟΝΙΑΣ, ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
4.3	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ – ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ
4.4	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΤΗ ΔΑΣΟΠΟΝΙΑ, ΤΗ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ & ΤΙΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΕΚΤΡΟΦΗΣ ΖΩΩΝ
4.5	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΓΗΣ – ΑΝΑΔΑΣΜΟΙ, ΕΓΓΕΙΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ, ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ
4.6	ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ – ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
4.7	ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΙΣ ΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ – ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ
4.8	ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ, ΜΕ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ
4.9	ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΛΙΕΙΑ
4.10	ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ
4.11	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ – ΠΡΟΝΟΙΑΣ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΥΠΑΙΘΡΟ

4.12	ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΟΜΗΜΕΝΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
4.13	ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΜΙΚΡΗΣ ΚΛΙΜΑΚΑΣ Ε.Κ.Τ. ΣΕ ΤΟΠΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΑΞΟΝΑΣ 5 – ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	
ΜΕΤΡΑ	**ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ**
5.1	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ – ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΦΥΛΩΝ
5.2	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ
5.3	ΤΟΠΙΚΕΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

ΑΞΟΝΑΣ 6 – ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	
ΜΕΤΡΑ	**ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΡΟΥ**
6.1	ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ Ε.Τ.Π.Α.
6.2	ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ Ε.Κ.Τ.
6.3	ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ Ε.Γ.Τ.Π.Ε.

3.6. Συμπεράσματα

Οι αναπτυξιακές προοπτικές της Περιφέρειας εντοπίζονται στην αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και σημαντική προϋπόθεση για την ολοκλήρωση της αναπτυξιακής διαδικασίας είναι η προώθηση της οικονομικής σύγκλισης στα εισοδήματα, στις κοινωνικές εξυπηρετήσεις και στις υποδομές.

Οι βασικές στρατηγικές που αναδεικνύονται μέσω της ανάλυσης του Γ' Π.Ε.Π. είναι:

- Η συμπλήρωση των μεγάλων μεταφορικών υποδομών σύνδεσης της Ηπείρου με την υπόλοιπη Ελλάδα, τη Δυτική Βαλκανική και τη Δυτική Ευρώπη παράλληλα με τη συμπλήρωση των μικρότερων ενδοπεριφερειακών μεταφορικών υποδομών, έτσι ώστε να αναδειχθεί η περιφέρεια ως η βασική πύλη της χώρας προς τη Δύση και τη Βαλκανική ενδοχώρα.
- Η έγκαιρη αξιοποίηση των επικοινωνιακών υποδομών με έμφαση στις νέες τεχνολογίες για την ανάπτυξη μιας ανταγωνιστικής οικονομίας στην Περιφέρεια, η οποία θα αναδείξει και θα εκμεταλλευτεί τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα.
- Η υιοθέτηση του προτύπου της βιώσιμης ανάπτυξης, με έμφαση στην ανάδειξη και προστασία του περιβάλλοντος καθώς και την προστασία του φυσικού αποθέματος και της πολιτιστικής κληρονομιάς και η ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας.
- Η ισόρροπη ανάπτυξη του οικιστικού δικτύου και η διασφάλιση της λειτουργικότητας του, με την ενίσχυση των ημιαστικών κέντρων της Περιφέρειας.

Στο επόμενο κεφάλαιο επιχειρείται η ανάλυση της εκ των προτέρων αξιολόγησης του Γ' Π.Ε.Π., με σκοπό να εκτιμηθούν τα προηγούμενα αποτελέσματα των αξιολογήσεων του Α' και Β' Π.Ε.Π. Επιπλέον αναφέρονται τα συγκριτικά αναπτυξιακά πλεονεκτήματα και αδυναμίες της Περιφέρειας και αξιολογείται συνολικά η συνοχή και η συνάφεια του αναπτυξιακού σχεδιασμού όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από την ανάλυση των κατευθύνσεων που δόθηκαν κατά την προγραμματική περίοδο 2000-2006.

Κεφάλαιο 4

4. Βασικές συνιστώσες εκ των προτέρων αξιολόγησης της Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Ηπείρου

4.1. Στόχος της εκ των προτέρων αξιολόγησης

Η εκ-των-προτέρων αξιολόγηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων θέτει τα σημαντικότερα ίσως προβλήματα από όλους τους τύπους αξιολόγησης, διότι αυτή (α) είναι υποχρεωμένη να προβλέψει εκροές, αποτελέσματα και επιπτώσεις, (β) στηρίζεται σε προσωρινά ακόμη δεδομένα από την ex-post αξιολόγηση και (γ) παράγει εκτιμήσεις οι οποίες συνηθέστατα ανατρέπονται διότι κατά τη διάρκεια της υλοποίησης του προγράμματος επέρχεται η «διολίσθηση» των στόχων του (κατά την εφαρμογή του προγράμματος, είτε λόγω λανθασμένης αρχικής στοχοθέτησης είτε λόγω αλλαγών στο ευρύτερο περιβάλλον του είτε λόγω διαχειριστικής αστοχίας, εκτελούνται τροποποιήσεις στο περιεχόμενο των Μέτρων του και στον προϋπολογισμό τους, οπότε προφανώς, επέρχεται αλλαγή στη σχετική βαρύτητα των Μέτρων και άρα των στόχων για την επίτευξη των οποίων ορίστηκαν τα Μέτρα (BCS et al, 1994b) (Μιχαηλίδης, 2003).

Πέραν αυτών, και επειδή σε κάθε έργο αξιολόγησης η αποτελεσματικότητα του εξαρτάται από τις προδιαγραφές που τέθηκαν και από την επάρκεια της συνολικής διαδικασίας «εντολής» του, η εκ-των-προτέρων αξιολόγηση αναπτυξιακών προγραμμάτων ειδικότερα στην Ελλάδα έχει να αντιμετωπίσει και τη συνολικότερη απουσία αφενός του κατάλληλου μεθοδολογικού και αφετέρου μιας ευρύτερης «κουλτούρας» αξιοποίησης της αξιολόγησης (Μιχαηλίδης, 2003).

Η ex-ante αξιολόγηση εκκινεί από τα αποτελέσματα των ex-post ή/και των in-itinere αξιολογήσεων επί των πολιτικών και προγραμμάτων της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, για τον πολύ απλό λόγο ότι το νέο πρόγραμμα έρχεται να συμπληρώσει ή να τροποποιήσει τα υφιστάμενα ή να διατυπώσει τις πολιτικές που ήδη έχουν σε κάποιο βαθμό εκφραστεί και είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας αξιολογητής θα κληθεί να εργαστεί πάνω σε μια ολοκληρωτικά νέα πολιτική ή πρόγραμμα (Μιχαηλίδης, 2003).

Στο πλαίσιο των διαρθρωτικών πολιτικών, η διαδικασία της εκ των προτέρων αξιολόγησης έχει τους ακόλουθους στόχους:

- Εκτίμηση εάν το συνολικό σχέδιο ή πρόγραμμα αποτελεί το ενδεδειγμένο μέσο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που πλήττουν την περιφέρεια ή τον τομέα.
- Εκτίμηση εάν το σχέδιο ή πρόγραμμα διαθέτει επαρκώς καθορισμένους άξονες στρατηγικής, προτεραιότητες και στόχους και εάν αντικατοπτρίζει μια τεκμηριωμένη άποψη για την καταλληλότητά τους και την πραγματική δυνατότητα να επιτευχθούν.
- Συμβολή στην ποσοτικοποίηση των στόχων και τη δημιουργία μιας βάσης για την παρακολούθηση και τις μελλοντικές δραστηριότητες αξιολόγησης.
- Η εκ των προτέρων αξιολόγηση πρέπει να αναλύει την επάρκεια των μηχανισμών ρυθμίσεων υλοποίησης και παρακολούθησης και να συμβάλλει στο σχεδιασμό των διαδικασιών και των κριτηρίων επιλογής του έργου.
- Η Επιτροπή στοχεύει να προβεί σε μια διεξοδική ανάλυση, ιδίως σε επίπεδο σχεδίου πριν από την οριστικοποίηση του ενιαίου εγγράφου προγραμματισμού και του Κ.Π.Σ. (Μιχαηλίδης, 2003).

4.2. Ανάλυση προηγούμενων αποτελεσμάτων αξιολόγησης

Τα στοιχεία που παρατίθενται παρακάτω προέρχονται από την Εκ των Προτέρων Αξιολόγηση του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-2006.

Τα κυριότερα συμπεράσματα της αξιολόγησης του Β' Π.Ε.Π. που αφορούν τον σχεδιασμό του Π.Ε.Π. 2000-06 καταγράφονται στην Απολογιστική Έκθεση Αξιολόγησης που παρουσιάστηκε τον Ιούνιο 1999 και συνοψίζονται κυρίως στα εξής τρία σημεία:

- Στην σκοπιμότητα επαναπροσανατολισμού των παρεμβάσεων της νέας προγραμματικής περιόδου 2000-06, έτσι ώστε να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση σε υποδομές που αφορούν την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και την ανάπτυξη της Περιφερειακής οικονομίας, και μικρότερη έμφαση σε παρεμβάσεις που αφορούν την δημιουργία ή την αναβάθμιση βασικής κοινωνικοοικονομικής υποδομής.
- Στην ανάδειξη των τομέων εκείνων που παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυνατότητες ανάπτυξης και στους οποίους η Περιφέρεια θα έπρεπε να δώσει έμφαση κατά τον σχεδιασμό του Π.Ε.Π. 2000-06.

- Στην ανάγκη να προσεχθούν ιδιαίτερα οι μηχανισμοί και οι διαδικασίες σχεδιασμού και υποστήριξης της υλοποίησης των προγραμματιζόμενων παρεμβάσεων.

Προσανατολισμός των αναπτυξιακών παρεμβάσεων: Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της on-going αξιολόγησης, αντίθετα με τα δύο προηγούμενα πακέτα, η έμφαση κατά την προγραμματική περίοδο 2000-06 θα έπρεπε να είναι προς την κατεύθυνση της ανάπτυξης. Η επιτυχής υλοποίηση των πρώτων δύο Π.Ε.Π. έχει καλύψει σε μεγάλο βαθμό τις κυριότερες ελλείψεις σε βασική υποδομή, ενώ μεγάλα και πολύ σημαντικά έργα υλοποιούνται και από το Εθνικό Σκέλος του Κ.Π.Σ. 1994-99.

Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός που αποτυπώνεται στο Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06 ανταποκρίνεται απόλυτα στο πρώτο αυτό συμπέρασμα της on-going αξιολόγησης. Όπως αναλύεται και στο ίδιο το Π.Ε.Π. αυξημένη εμφανίζεται η συγκριτική χρηματοδοτική βαρύτητα των παρεμβάσεων που αποσκοπούν στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, στην προσέλκυση επενδύσεων και στην αποτελεσματική αξιοποίηση των συγκριτικών αποτελεσμάτων της Περιφέρειας από τον παραγωγικό τομέα και την τοπική οικονομία. Επιπρόσθετα, σημειώνεται ότι η αναπτυξιακή αξιοποίηση των μεγάλων έργων υποδομής στον τομέα των μεταφορών αποτελεί ακριβώς το αντικείμενο του πρώτου άξονα του Π.Ε.Π. (με χρηματοδοτική βαρύτητα 27% του συνόλου), ενώ λιγότερο εμφανής, αλλά καθ' όλα υπαρκτή, είναι αυτή η διάσταση διασύνδεσης μεταξύ των προγραμματιζόμενων παρεμβάσεων που αφορούν τις υποδομές εκείνες που αφορούν την ενίσχυση των παραγωγικών τομέων και στους χωρικούς άξονες προτεραιότητας 3 και 4. Ιδιαίτερα σημαντική επίσης κρίνεται και η ύπαρξη στο ΠΕΠ νέων και δυναμικών κατηγοριών παρεμβάσεων που στοχεύουν στην αξιοποίηση σημαντικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Περιφέρειας, όπως π.χ. στους τομείς της ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού ή της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας (Μέτρα 3.5, 3.7, 4.5 και 4.7).

Τομείς με ιδιαίτερες αναπτυξιακές προοπτικές: Βασικές προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής για την Περιφέρεια Ηπείρου κατά την προγραμματική περίοδο 2000-06, όπως αυτές αναδεικνύονται στα συμπεράσματα της on-going αξιολόγησης του τρέχοντος Π.Ε.Π., θα πρέπει να είναι αφενός η αξιοποίηση της θέσης, καθώς και του φυσικού και πολιτιστικού της πλούτου.

Ο σχεδιασμός του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06 ανταποκρίνεται πλήρως και προς το δεύτερο συμπέρασμα της on-going αξιολόγησης. Όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω,

το πρόγραμμα εμπεριέχει (Μέτρα 3.5, 3.7, 4.5 και 4.7) συγκεκριμένες και σημαντικού μεγέθους δράσεις και για τις δύο κατηγορίες παρεμβάσεων.

Διαδικασίες και μηχανισμοί υλοποίησης: Στην on-going αξιολόγηση επισημαίνεται με έμφαση η ανάγκη να δρομολογηθούν γρήγορα οι διαδικασίες εξειδίκευσης του περιεχομένου και καθορισμού των μηχανισμών υλοποίησης, ιδίως των soft ενεργειών που αφορούν π.χ. την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας στους παραγωγικούς τομείς ή τις νέες καινοτόμες δράσεις του προγράμματος.

4.3. Περιφέρεια Ηπείρου: Συγκριτικά Αναπτυξιακά Πλεονεκτήματα και Αδυναμίες

Διεθνείς Τάσεις, Αναπτυξιακές Ευκαιρίες και Απειλές

Από το 1994, έτος σχεδιασμού του προηγούμενου Π.Ε.Π., έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές στο διεθνές, το Ευρωπαϊκό, αλλά και το εθνικό περιβάλλον. Τα νέα οικονομικά και γεωπολιτικά δεδομένα οδηγούν την Περιφέρεια Ηπείρου στην επανεξέταση του Εθνικού και Βαλκανικού ρόλου που καλείται να διαδραματίσει καις τον επαναπροσδιορισμό της αναπτυξιακής της στρατηγικής, έτσι ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στην νέα κατάσταση και να μετατρέψει τα τυχόν εμπόδια και τους περιορισμούς που τίθενται από την διεθνή πραγματικότητα σε ευκαιρίες και αναπτυξιακά πλεονεκτήματα.

Η σημαντικότερη ίσως εξέλιξη για την Περιφέρεια σε διεθνές επίπεδο αφορά τις πολιτικές ανακατατάξεις στο χώρο των Βαλκανίων, ιδίως αυτές που αφορούν την γειτονική Αλβανία. Μια δεύτερη σημαντική εξέλιξη για την Περιφέρεια είναι αυτή που αφορά στην γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου, ευρύτερα γνωστή ως GATT, και την δημιουργία του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Μια τρίτη εξέλιξη σε διεθνές επίπεδο είναι η διαρκώς εντεινόμενη παγκοσμιοποίηση της οικονομικής δραστηριότητας, η οποία σε συνδυασμό με τις ραγδαίες εξελίξεις στον τομέα της πληροφορικής, επιφέρει επαναστατικές μεταβολές στον διεθνή καταμερισμό της εργασίας, την οργάνωση των επιχειρήσεων, της παραγωγής και του εμπορίου, αλλά και στον τρόπο οργάνωσης της εργασίας και διαχείρισης και αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού.

Βασικά Μειονεκτήματα και Αδυναμίες

Συνοπτικά, οι βασικές ελλείψεις και αδυναμίες της Περιφέρειας εντοπίζονται στα εξής:

- Ανεπαρκείς διαπεριφερειακές συνδέσεις.
- Ελλείψεις στις ενδοπεριφερειακές μεταφορές.
- Προβλήματα εξυπηρέτησης επιβατών στο λιμάνι της Ηγουμενίτσας.
- Ελλείψεις στους οδικούς άξονες που οδηγούν στο λιμάνι της Ηγουμενίτσας.
- Ανεπάρκεια Αεροδρομίου Ιωαννίνων.
- Ανυπαρξία σιδηροδρόμου στην Περιφέρεια.
- Έλλειψη παρακαμπτηρίων οδών για την αποσυμφόρηση των αστικών κέντρων.
- Υστέρηση στο τηλεπικοινωνιακό δίκτυο.
- Ελλείψεις στο σύστημα ύδρευσης και αποχέτευσης.
- Ελλείψεις στο σύστημα υγειονομικής διάθεσης των απορριμμάτων.
- Ανεπάρκεια αρδευτικών, αντιπλημμυρικών και αποστραγγιστικών έργων.
- Χαμηλή ανταγωνιστικότητα ορισμένων καλλιεργειών.
- Μεγάλη συμμετοχή ενεργού πληθυσμού στον πρωτογενή τομέα.
- Πληθυσμιακή αποδυνάμωση αγροτικών περιοχών και απερήμωση ορεινής γεωργικής γης.
- Απροθυμία διαδοχής κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.
- Πολυτεμαχισμός γεωργικού κλήρου.
- Χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης αγροτών.
- Έλλειψη επαρκών δομών εμπορίας.
- Δυσμενείς δημογραφικές εξελίξεις σε μεγάλα τμήματα της Περιφέρειας.
- Χαμηλή παραγωγικότητα και συμμετοχή δευτερογενή τομέα στο Α.Π.Π.
- Χαμηλή ανταγωνιστικότητα δευτερογενή τομέα.
- Αρνητικό κλίμα για επενδύσεις.
- Υψηλοί δείκτες ανεργίας.
- Έλλειψη τεχνολογικής υποστήριξης.
- Αναξιοποίητοι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι.
- Περιορισμένη τουριστική δραστηριότητα.

- Μικρή διάρκεια παραμονής τουριστών.
- Υστέρηση υπηρεσιών Υγείας-Πρόνοιας.
- Ελλείψεις σε εξοπλισμό σχολείων.

Συγκριτικά Πλεονεκτήματα

Τα βασικά αναπτυξιακά πλεονεκτήματα της Περιφέρειας συνοψίζονται στα εξής:

- Η φυσική θέση της Ηπείρου (Δυτική πύλη της Ελλάδας προς την ευρωπαϊκή Ένωση, γειτνίαση με την Αλβανία) που, από ανασταλτικός παράγοντας, θα μπορούσε να αναδειχθεί ως βασικός υποστηρικτικός μοχλός για την ανάπτυξη της Περιφερειακής οικονομίας.
- Η υλοποίηση μεγάλων έργων μεταφορών.
- Το συγκριτικό πλεονέκτημα της Περιφέρειας στην παραγωγή επώνυμων γεωργικών και κτηνοτροφικών προϊόντων ποιότητας που παρουσιάζουν διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση στην Ελληνική, την Ευρωπαϊκή και την Διεθνή αγορά.
- Η φυσική διαμόρφωση, το απαράμιλλο κάλλος και ο πολιτιστικός και πολιτισμικός πλούτος διαφόρων περιοχών της Ηπείρου, που δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού που, σε συνδυασμό με την παράλληλη ανάπτυξη συγγενών δραστηριοτήτων που παρουσιάζουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, μπορούν να οδηγήσουν σε ριζική μεταστροφή της οικονομικής υπόστασης της υπαίθρου και αντιστροφή των αρνητικών δημογραφικών τάσεων.
- Ικανοποιητική ερευνητική δραστηριότητα.

4.4. Συνάφεια του Σχεδιασμού του Π.Ε.Π. με τους Αναπτυξιακούς Στόχους, τα Συγκριτικά Πλεονεκτήματα και τις Αδυναμίες της Περιφέρειας

Ο σχεδιασμός του Π.Ε.Π. είναι απόλυτα προσαρμοσμένος στο πνεύμα και στο γράμμα του τμήματος του Σχεδίου Ανάπτυξης 2000-06 που αναφέρεται στην Περιφέρεια Ηπείρου και σε απόλυτη συνάφεια με τους βασικούς στόχους της Εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής.

Η Γενική Κατανομή των Πόρων του Π.Ε.Π.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των διαθέσιμων πόρων (41% της δημόσιας δαπάνης) κατανέμεται στον Άξονα Προτεραιότητας 4 (Ανάπτυξη των πεδινών και παράκτιων περιοχών της Περιφέρειας) και ακολουθούν ο Άξονας Προτεραιότητας 1 (Αξιοποίηση των μεγάλων έργων μεταφορών) με 27%, ο Άξονας Προτεραιότητας 3 (Ανάπτυξη ορεινών όγκων) με 15,5%, ο Άξονας Προτεραιότητας 2 (Ανάδειξη Ιωαννίνων) με 9% και ο Άξονας Προτεραιότητας 5 (Ανθρώπινο Δυναμικό) με 7,5% του συνόλου των πόρων.

Το μεγαλύτερο μερίδιο των διαθέσιμων πόρων αναλογεί στο Παραγωγικό Περιβάλλον, το μερίδιο του οποίου, από 29,3% στο Π.Ε.Π. 1994-99, ανέρχεται τώρα στο 34,5% του συνόλου σε όρους διατιθέμενης δαπάνης. Αντίστοιχα, παρατηρείται ποσοστιαία μείωση της συμμετοχής του Άξονα Ανάπτυξης Υποδομών (35,3% έναντι 41,5% στο Π.Ε.Π. 1994-99), σαν αποτέλεσμα της συγκριτικά μικρότερης αύξησης έναντι των άλλων αξόνων σε σχέση με τα διατεθέντα κονδύλια της προηγούμενης περιόδου (59,7% σε σχέση με 88% για το σύνολο του Π.Ε.Π. και 121% για το Παραγωγικό Περιβάλλον). Στις ενέργειες που στοχεύουν στην Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής και το Περιβάλλον παρατηρείται αύξηση 92,5% και το ποσοστό συμμετοχής στο σύνολο εμφανίζεται ελαφρώς αυξημένο (από 15,9% σε 16,3%).

Παρακάτω παρατίθεται Πίνακας, στον οποίο παρουσιάζεται η κατανομή των διαθέσιμων πόρων στους βασικούς άξονες παρέμβασης.

Συγκριτικός Πίνακας Κατανομών στους Βασικούς Άξονες ΠΕΠ ΙΙ, ΠΕΠ ΙΙΙ

Άξονας	Π.Ε.Π. 94-99 (τελευταία κατανομή προϋπολογισμού)	% Επί της Συνολικής Δημόσιας Δαπάνης	Π.Ε.Π. 2000-06 (Δημόσια Δαπάνη)	% Επί της Συνολικής Δημόσιας Δαπάνης	Απόλυτη Μεταβολή	% Μεταβολή	Π.Ε.Π. 2000-06 (Συνολικό Κόστος)	% Επί του Συνολικού Κόστους
Ανάπτυξη Υποδομών	44.198.248	41,54%	70.600.000	35,30%	26.401.752	59,73%	70.600.000	31,32%
Παραγωγικό Περιβάλλον	31.152.818	29,28%	68.900.000	34,45%	37.747.182	121,17%	94.350.000	41,85%
Περιβάλλον - Ποιότητα Ζωής	16.879.754	15,87%	32.500.000	16,25%	15.620.246	92,54%	32.500.000	14,42%
Ανθρώπινο Δυναμικό	14.156.912	13,31%	28.000.000	14,00%	13.843.088	97,78%	28.000.000	12,42%
Σύνολο*	**106.387.732**	**100,00%**	**200.000.000**	**100%**	**93.612.268**	**87,99%**	**225.450.000**	**100,00%**

*Δεν περιλαμβάνεται η Τεχνική Βοήθεια

Πηγή: Ex ante αξιολόγηση Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06

Αξιολόγηση της Συνοχής του Αναπτυξιακού Σχεδιασμού

Συνάφεια Μέτρων - Στόχων

Οι Άξονες Προτεραιότητας έχουν άμεση συνάφεια τόσο με το γενικό στόχο, όσο και με τα επιμέρους Μέτρα του Προγράμματος. Υπάρχει επίσης συσχέτιση και με άλλους Άξονες παρά την έντονη χωρική διάσταση του σχεδιασμού. Έτσι παρατηρείται σημαντικός βαθμός διασύνδεσης των Μέτρων, κυρίως των Αξόνων 1 και 5, με τους υπόλοιπους Άξονες / Στρατηγικούς Στόχους, που υποδηλώνει την ύπαρξη σημαντικής εσωτερικής συνέργιας των δράσεων του προγράμματος. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι όλοι ανεξαιρέτως οι στρατηγικοί στόχοι επιδρούν θετικά προς την επίτευξη του γενικού στόχου για την αξιοποίηση των δυνατοτήτων της θέσης, του πολιτιστικού και φυσικού πλούτου της περιφέρειας για ανάπτυξη και έξοδό της από την απομόνωση, αν και αυτό είναι αναμενόμενο λόγω της ευρύτητας αυτού του στόχου που ουσιαστικά εμπεριέχει την οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση της Περιφέρειας, την αναβάθμιση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής του πληθυσμού και την δημιουργία θέσεων απασχόλησης για την μείωση του μείζονος προβλήματος της ανεργίας.

Οι στόχοι που έχουν συνάφεια με τα περισσότερα Μέτρα είναι αυτοί που αναφέρονται στην ανάδειξη και παραγωγική ανασυγκρότηση των ορεινών περιοχών και την ανάπτυξη των πεδινών και παράκτιων περιοχών της Περιφέρειας, με 11 από τα 21 Μέτρα να έχουν συνάφεια με αυτούς. Πολύ κοντά, με 10 στα 21 Μέτρα, ακολουθεί ο στόχος για ην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, ενώ συνάφεια με μικρότερο αριθμό Μέτρων παρουσιάζουν οι υπόλοιποι δύο στρατηγικοί στόχοι. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνει την σαφή χωρική διάσταση που εμπεριέχεται στο Π.Ε.Π.

4.5. Συνάφεια του Σχεδιασμού του Π.Ε.Π. με Οριζόντιους Τομείς Ιδιαίτερου Ενδιαφέροντος για τις Κοινοτικές Πολιτικές

Ο σχεδιασμός του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06 παρουσιάζει πολύ υψηλό βαθμό συνάφειας με τους στόχους και τις προτεραιότητες των οριζόντιων πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας των Μ.Μ.Ε., την προώθηση της απασχόλησης, την προώθηση της ισότητας των δύο φύλων και την προστασία του περιβάλλοντος.

Η έμφαση που δίνεται στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας αποτελεί ίσως το πλέον διακριτό σημείο διαφορετικότητας του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06 σε σχέση με τα δύο προηγούμενα Π.Ε.Π. Η έμφαση αυτή μάλιστα που επιτυγχάνεται με αντίστοιχη μείωση του χρηματοδοτικού βάρους των πόρων που αφιερώνεται στην ενίσχυση της βασικής κοινωνικοοικονομικής υποδομής δεν είναι μόνο ζήτημα αυξημένης κατανομής πόρων (σε απόλυτα και συγκριτικά μεγέθη), αλλά διαπερνά συνολικά την αναπτυξιακή φιλοσοφία, τη στρατηγική και τη δομή του Π.Ε.Π.

Αν και το Π.Ε.Π. δεν εμπεριέχει συγκεκριμένες παρεμβάσεις θετικής διαφοροποίησης υπέρ των γυναικών, η διάσταση της ισότητας των δύο φύλων είναι ένα ακόμη στοιχείο που έχει ληφθεί υπόψη στον γενικότερο σχεδιασμό του Π.Ε.Π. Ακόμη και στο παρόν στάδιο εξειδίκευσης του Προγράμματος είναι δυνατόν να διακριθούν κατηγορίες παρεμβάσεων που αναμένεται να έχουν θετική συμβολή στην απασχολησιμότητα των γυναικών και, συνεπώς, στην πιο ισότιμη συμμετοχή τους στην Περιφερειακή αγορά εργασίας.

Τέλος η προστασία και αξιοποίηση του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου κατέχει θέση ειδικού στόχου του αναπτυξιακού σχεδιασμού για την Περιφέρεια Ηπείρου, και κατά συνέπεια κεντρική θέση και στην κατάρτιση του Π.Ε.Π. 2000-06. Στα πλαίσια του σχεδιασμού του Π.Ε.Π. διαμορφώνονται ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε χωρικές ενότητες για τις οποίες δόθηκαν συγκεκριμένες κατευθύνσεις στα πλαίσια εκπόνησης του Χωροταξικού Σχεδίου της Περιφέρειας. Οι παρεμβάσεις αυτές αφορούν την βελτίωση του τοπικού περιβάλλοντος και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και περιλαμβάνονται στους Άξονες Προτεραιότητας 2, 3, και 4, οι οποίοι αφορούν αντίστοιχα την ευρύτερη περιοχή των Ιωαννίνων, τους ορεινούς όγκους της Περιφέρειας και τις παράκτιες και πεδινές περιοχές της Περιφέρειας. Έτσι λοιπόν, η προστασία του περιβάλλοντος επιδιώκεται αφενός από

συγκεκριμένα Μέτρα που εντάσσονται στους παραπάνω Άξονες και, αφετέρου, ως οριζόντια προτεραιότητα που διέπει άμεσα ή έμμεσα τα περισσότερα από τα επιμέρους Μέτρα όλων των Αξόνων.

4.6. Ποσοτικοποίηση Στόχων

Όσον αφορά την ποσοτικοποίηση των στόχων χρησιμοποιήθηκαν τεσσάρων ειδών δείκτες, δείκτες εισροών, εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων. Για κάθε Μέτρο έχουν υπολογισθεί όσοι δείκτες μπορούν αξιόπιστα να εξαχθούν. Οι δείκτες αυτοί έχουν κατηγοριοποιηθεί κατά κωδικούς και πεδία παρέμβασης, σύμφωνα με το πρότυπο που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Έγγραφο Εργασίας 3: Δείκτες για Παρακολούθηση και Αξιολόγηση – Ενδεικτική Μεθοδολογία).

4.7. Συμπεράσματα

Από το 1994, έτος σχεδιασμού του Β' Π.Ε.Π., έχουν επέλθει σημαντικές αλλαγές στο διεθνές, το Ευρωπαϊκό και το εθνικό περιβάλλον. Στο παρόν κεφάλαιο με την ανάλυση και ποσοτικοποίηση των στόχων του Γ' Π.Ε.Π. επιχειρείται επαναπροσδιορισμός του ρόλου της περιφέρειας και επανεξέταση των στρατηγικών στόχων που έχουν τεθεί, με σκοπό την αναδιάρθρωση της πολιτικής που ακολουθείται μέσω του Γ' Π.Ε.Π.

Στο επόμενο κεφάλαιο αξιολογείται στο σύνολό του ο αναπτυξιακός σχεδιασμός και προσδιορίζονται οι εξωτερικοί και εσωτερικοί παράγοντες που επιδρούν και επιφέρουν αλλαγές στο περιβάλλον εφαρμογής του Π.Ε.Π. Επίσης παρατίθενται τα αποτελέσματα σε επίπεδο Άξονα Προτεραιότητας και συνολικού προγράμματος μέχρι της 31/3/2003 και ορίζονται: η φυσική ολοκλήρωση – αποδοτικότητα, η οικονομική ολοκλήρωση και η αποδοτικότητα του προγράμματος.

Κεφάλαιο 5

5. Η Μεθοδολογία της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης της Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Ηπείρου

5.1. Η λειτουργία της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης

Η Ενδιάμεση Αξιολόγηση (on-going ή in-itenere), για να είναι χρήσιμη για την παρακολούθηση, διόρθωση και ενδιάμεση αναθεώρηση του αξιολογούμενου προγράμματος, πρέπει να υπακούει σε ξεκάθαρες μεθοδολογικές αρχές και εξειδικευμένες κατευθύνσεις. Η Ενδιάμεση Αξιολόγηση έχει την ιδιαιτερότητα ότι καλείται να λειτουργήσει ως «εκ – των – προτέρων» (ex ante) Αξιολόγηση (κατά την «Εκτίμηση του Προγραμματικού Σχεδιασμού» και προ της λήψης των αποφάσεων εξειδίκευσης / τροποποίησης / διόρθωσης των Προγραμμάτων) αλλά και ως «εκ – των – υστέρων» (ex post) Αξιολόγηση (για την υλοποιηθείσα φάση του Προγράμματος και προ της λήψης αποφάσεων τροποποίησης / διόρθωσης του) ενώ πρέπει επίσης να συνδυάζει χαρακτηριστικά ex-ante και ex-post αξιολόγησης (για τη στήριξη της λήψης των ενδιάμεσων αποφάσεων διαχείρισης – διόρθωσης των Προγραμμάτων, και μάλιστα ex-post για τις υλοποιηθείσες δράσεις ή παρόμοιες και ex-ante για τις προτεινόμενες νέες παρεμβάσεις) (Μιχαηλίδης, 2003).

Είναι επίσης υποχρεωμένη να παρέχει σε σταθερή βάση την «εικόνα» της αποτελεσματικότητας, αποδοτικότητας και επιπτώσεων του Προγράμματος, αλλά πάντοτε σε επίπεδο «προ» μιας τελικής ex-post Αξιολόγησης, δηλαδή πάντοτε των αναμενόμενων επιπτώσεων, της αποδοτικότητας, κατά τη στιγμή της εκτίμησης και της αποτελεσματικότητας βάσει όσων επιτεύχθηκαν μέχρι τη στιγμή της εκτίμησης (Μιχαηλίδης, 2003).

5.2. Αξιολόγηση του Προγραμματικού Σχεδιασμού

Τα στοιχεία που παρατίθενται παρακάτω προέρχονται από την Ενδιάμεση αξιολόγηση του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06.

Όσον αφορά τα πρώτα υποκεφάλαια (Εξέλιξη Μακροοικονομικών Μεγεθών και Επικαιροποίηση της Ανάλυσης S.W.O.T.) τα στοιχεία και τα συμπεράσματα που παρατίθενται είναι όμοια με αυτά της Ex ante αξιολόγησης, γι΄ αυτό δεν κρίνεται αναγκαία η περαιτέρω ανάλυσή τους.

5.2.1. Καταλληλότητα και Επικαιρότητα της Στρατηγικής

Ανάλυση της κατανομής των πόρων του Π.Ε.Π.

Όπως φαίνεται στον χρηματοδοτικό πίνακα που ακολουθεί, το μεγαλύτερο ποσοστό της διαθέσιμης δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π. (36% του συνόλου) κατανέμεται στον Άξονα Προτεραιότητας 4 (Αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου) και ακολουθούν ο Άξονας Προτεραιότητας 1 (Ανάδειξη της Περιφέρειας ως Δυτικής Πύλης στην Ευρώπη – Αξιοποίηση των μεγάλων έργων μεταφορών) με 28,7%, ο Άξονας Προτεραιότητας 2 (Ενίσχυση των αστικών υποδομών και υπηρεσιών) με 15,1%, ο Άξονας Προτεραιότητας 3 (Ενίσχυση της τουριστικής δραστηριότητας – Προστασία και ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων) με 12,9%, ο Άξονας Προτεραιότητας 5 (Υποστήριξη και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού) με 6,4% και ο Άξονας Προτεραιότητας 6 (Τεχνική Βοήθεια) με 1% του συνόλου των πόρων.

Η ανάλυση σε επίπεδο συνολικού κόστους, που λαμβάνει υπόψη και την σημαντική (14,5%) προβλεπόμενη ιδιωτική συμμετοχή στην υλοποίηση των δράσεων, δεν μεταβάλλει την ποσοτική ιεράρχηση των Αξόνων Προτεραιότητας του Π.Ε.Π., αλλά μόνο την σχετική βαρύτητα με την οποία κατατάσσονται στο σύνολο του Προγράμματος. Έτσι λοιπόν, ο Άξονας Προτεραιότητας 4 κατατάσσεται πρώτος με το 35% του συνολικού κόστους του Π.Ε.Π., και ακολουθούν ο Άξονας Προτεραιότητας 1 με 32,2%, ο Άξονας Προτεραιότητας 3 με 13,4%, ο Άξονας Προτεραιότητας 2 με 13,1%, ο Άξονας Προτεραιότητας 5 με 5,5% και, τέλος, ο Άξονας Προτεραιότητας 6 με 0,9% του συνόλου των πόρων.

Σημειώνεται ότι αν η ανωτέρω ανάλυση έγινε με βάση όχι τους επίσημα εγκεκριμένους χρηματοδοτικούς πίνακες του Προγράμματος αλλά το πραγματικό κόστος του, όπως αυτό προκύπτει από τη μεταγενέστερη εξειδίκευση των Δράσεων.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ	%	ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ	%
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1	ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΩΣ 'ΔΥΤΙΚΗΣ ΠΥΛΗΣ' ΓΙΑ ΤΗΝ ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ - ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΡΓΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ -	166.652.336	28,7	218.688.336	32,2
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	87.708.000	15,1	88.985.000	13,1
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ – ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ	74.775.000	12,9	91.385.000	13,4
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4	ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ	209.261.156	36,0	238.038.156	35,0
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5	ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	37.109.000	6,4	37.109.000	5,5
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6	ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	5.807.745	1,0	5.807.745	0,9
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		**581.313.237**	**100,0**	**680.013.237**	**100,0**

Πηγή: Έκθεση Ενδιάμεσης Αξιολόγησης Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06

5.2.2. Εξωτερικοί Παράγοντες που Επιδρούν στο Περιβάλλον Εφαρμογής του Π.Ε.Π.

Από το χρονικό σημείο σχεδιασμού του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06 έχουν επέλθει σημαντικές εξελίξεις στο ευρύτερο γεωπολιτικό και κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο καλείται να λειτουργήσει και να αποδώσει το Π.Ε.Π., καθώς και μια σειρά εξωγενών προς το Π.Ε.Π. παραγόντων που το επηρεάζουν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό.

Διεθνείς και Ευρωπαϊκές εξελίξεις

Πολύ συνοπτικά, οι εξελίξεις στον Ευρωπαϊκό και τον διεθνή χώρο που έχουν άμεση ή έμμεση επιρροή στο Π.Ε.Π. είναι οι εξής:

- Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, τα οποία είχαν μια σημαντική κατασταλτική επίδραση σε διάφορους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας.
- Ο πόλεμος στο Ιράκ και η γενικότερη αστάθεια στην Μέση Ανατολή.
- Η παγκόσμια οικονομική ύφεση των τελευταίων δύο χρόνων, που συνεχίζεται χωρίς να είναι σαφές πως θα εξελιχθεί σε χώρες ιδιαίτερου βάρους όπως π.χ. η Γερμανία.
- Η επίσης παγκόσμια χρηματιστηριακή κρίση και αστάθεια από το φθινόπωρο του 2000 μέχρι σήμερα που έχει οδηγήσει σε συρρίκνωση του πλούτου και στην δημιουργία αισθημάτων οικονομικής καχεξίας και αβεβαιότητας.
- Οι πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις στις γειτονικές χώρες των Βαλκανίων, που πάντως, στην περίπτωση της Ηπείρου αποδεικνύονται λιγότερο σημαντικές απ' ότι είχε αρχικά εκτιμηθεί, τόσο στην θετική τους πλευρά, όσο και στην αρνητική τους.
- Οι αποφάσεις που ελήφθησαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας όσον αφορά τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αυτές που αφορούν στην απασχόληση και τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, την επαγγελματική κατάρτιση και δια βίου μάθηση, την βιώσιμη ανάπτυξη και την πρόληψη κινδύνων, το περιβάλλον, την έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη, την Κοινωνία

της Πληροφορίας και την πολιτική ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

- Η πρόσφατη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την είσοδο 10 νέων κρατών-μελών.
- Η πρόσφατη μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. και η αλλαγή στην βασική της στρατηγική κατεύθυνση και φιλοσοφία.
- Οι αλλαγές στην Ευρωπαϊκή πολιτική μεταφορών, με κύρια σημεία την βελτίωση των δευτερευόντων δικτύων και των συνδέσεων τους με τους μεγάλους διευρωπαϊκούς άξονες.
- Οι τροποποιήσεις, μετά την έγκριση των ενδεικτικών κατευθύνσεων το 1999 στις οποίες βασίστηκε ο σχεδιασμός του Π.Ε.Π., στο κανονιστικό πλαίσιο άλλων πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους τομείς της αλιείας, της ενέργειας, του ανταγωνισμού και της Έρευνας και Τεχνολογίας.

Εξελίξεις στον Ελληνικό χώρο

- Εμπέδωση της οικονομικής σταθερότητας στην χώρα, με την είσοδο της Ελλάδας στην ζώνη του Ευρώ.
- Διατήρηση, συγκριτικά με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, υψηλού ρυθμού ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας.
- Διατήρηση της ανεργίας σε, συγκριτικά με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, υψηλά επίπεδα.

Άλλοι εξωγενείς παράγοντες που επηρεάζουν το Π.Ε.Π.

Ένας από τους σημαντικότερους περιοριστικούς παράγοντες από την σκοπιά της αποτελεσματικότητας, του αναπτυξιακού σχεδιασμού και της αναπτυξιακής στρατηγικής που εκφράζεται στο Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06 είναι η ισοπέδωση των στόχων και των καταγεγραμμένων προτεραιοτήτων της Περιφέρειας από το στάδιο του αρχικού σχεδιασμού μέχρι το στάδιο της υλοποίησης, λόγω εξωτερικής επιβολής από κεντρικούς φορείς περιορισμών που δεν προκύπτουν από κάποια υπέρτερης ποιότητας αναπτυξιακή ανάλυση ή στόχευση ή από κάποιο Ευρωπαϊκό κανονιστικό πλαίσιο ή άλλους κανόνες επιλεξιμότητας των παρεμβάσεων, αλλά από την

προσπάθεια ομοιογενοποίησης διαφόρων παρομοίου τύπου προγραμμάτων, για λόγους ανεπάρκειας του κεντρικού σχεδιασμού ή του εθνικού εφαρμοστικού πλαισίου ή για λόγους ελέγχου της διαχείρισης εκ μέρους των εν λόγω κεντρικών φορέων.

5.3. Επικαιροποίηση Ποσοτικών Στόχων και Δεικτών του Π.Ε.Π.

Όσον την επικαιροποίηση των ποσοτικών στόχων και των δεικτών του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06, παρατίθεται ανακεφαλαιωτικός πίνακας των δεικτών επίδοσης των σημαντικότερων Μέτρων του Προγράμματος.

ΔΕΙΚΤΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΤΟΣ ΒΑΣΗΣ	ΤΙΜΗ ΒΑΣΗΣ	ΣΤΟΧΟΣ 2003	ΣΤΟΧΟΣ 2006
ΜΕΤΡΟ 1.2 (3,7% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Νέα επενδυτικά σχέδια που αναμένεται να χρηματοδοτηθούν–Ν.2601 (αριθμός)	2° Π.Ε.Π.	20	5	9
Μικρά επενδυτικά σχέδια ενίσχυσης ΜΜΕ που αναμένεται να υποστηριχθούν –Καν. 69/2001 ή Καν. 70/2001 (αριθμός)	2° Π.Ε.Π.	24	33	66
ΜΕΤΡΟ 2.1 (4,1% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Αναπλάσεις και αναβαθμίσεις φυσικού περιβάλλοντος (στρέμματα)	2001	0	40	200
ΜΕΤΡΟ 2.2 (8,2% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Κατασκευή – βελτίωση αιθουσών διδασκαλίας Α΄ και Β΄ εκπαίδευσης (αριθμός)	2001	3.051	50	200
Κατασκευή – βελτίωση – εξοπλισμός εργαστηριακών αιθουσών Α΄ και Β΄ εκπαίδευσης (αριθμός)	2001	257	10	30
ΜΕΤΡΟ 3.2 (4,3% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Ξενοδοχειακές κλίνες που δημιουργούνται ή αναβαθμίζονται από νέα επενδυτικά σχέδια ξενοδοχειακής υποδομής – Ν.2601 (αριθμός)	2001	9.611	200	676
Κλίνες που αναβαθμίζονται από	2001	13.022	150	450

επενδυτικά σχέδια εναλλακτικών μορφών τουρισμού, εκσυγχρονισμού τουριστικών καταλυμάτων κλπ – Καν 69/2001 ή Καν. 70/2001 (αριθμός)				
ΜΕΤΡΟ 3.3 (5,8% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Νέα μουσεία (αριθμός)	2001	3	2	3
ΜΕΤΡΟ 4.1 (7,3% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Μήκος αρδευτικών δικτύων που βελτιώθηκε (χλμ.)	2000	730	30	68
ΜΕΤΡΟ 4.3 (4,4% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Αριθμός επενδυτικών σχεδίων στη γεωργική εκμετάλλευση (αριθμός)	2° Π.Ε.Π.	901	250	670
Αριθμός επενδυτικών σχεδίων αγροτουρισμού	2° Π.Ε.Π.	180	45	120
ΜΕΤΡΟ 4.10 (8,8% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Βελτίωση του επαρχιακού – τοπικού οδικού δικτύου (χλμ.)	2001	2.168	100	170
ΜΕΤΡΟ 4.11 (2,1% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Διεπιστημονικό Κέντρο (αριθμός)	2001	0	1	1
ΜΕΤΡΟ 5.1 (2,9% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Δομές παροχής υπηρεσιών κοινωνικής μέριμνας προς άτομα νεαρής και προχωρημένης ηλικίας (αριθμός)			66	104
ΜΕΤΡΟ 5.2 (1,2% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Συνολικές ανθρωποώρες κατάρτισης (αριθμός)	2° Π.Ε.Π.	892.560	130.000	264.680
ΜΕΤΡΟ 5.3 (2,4% δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.)				
Συνολικές ανθρωποώρες κατάρτισης (αριθμός)	2° Π.Ε.Π.	262.321	130.000	325.644

Πηγή: Συμπλήρωμα Προγραμματισμού, Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06

5.4. Αποτελέσματα σε επίπεδο Άξονα Προτεραιότητας και Συνολικού Προγράμματος μέχρι 31/3/03

Φυσική ολοκλήρωση – Αποτελεσματικότητα

Η φυσική ολοκλήρωση του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-06 στις 31 Μαρτίου του 2003 βρισκόταν ακόμα σε σχετικά πρώιμο στάδιο στους περισσότερους Άξονες Προτεραιότητας και Μέτρα. Η συγκριτική αυτή υστέρηση σε σχέση με το χρονικό σημείο αναφοράς, στην συντριπτική πλειονότητα των περιπτώσεων, δεν οφείλεται σε κάποια ολιγωρία ή κωλυσιεργία της Ε.Υ.Δ.-Π.Ε.Π. ή των αρχών διοίκησης του Π.Ε.Π. γενικότερα (αντίστοιχη υστέρηση, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό άλλωστε παρατηρείται και σε όλα τα άλλα Π.Ε.Π. του Κ.Π.Σ. 2000-06), αλλά συνήθως σε εξωγενείς παράγοντες, εκτός ελέγχου των Περιφερειακών αρχών, που σχετίζονται με την ωριμότητα, τις διαδικασίες και την θεσμική προετοιμασία υλοποίησης των έργων.

Χαρακτηριστικό, και καίριο για την εξέλιξη του Π.Ε.Π., παράδειγμα τέτοιων παραγόντων είναι η κατάσταση του μεγαλύτερου Μέτρου του Π.Ε.Π. (Μέτρο 1.1, με 22,2% της συνολικής εγκεκριμένης δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος), όπου ένα και μόνο οδικό έργο, που μάλιστα επεβλήθη εξωγενώς στον αρχικό σχεδιασμό του Π.Ε.Π. (Δυτικός Άξονας, συνολικής προβλεπόμενης δημόσιας δαπάνης 94 εκατ. Ευρώ), το οποίο έχει προγραμματισθεί να υλοποιηθεί, με ευθύνη του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε., με σύμβαση παραχώρησης, για την οποία όμως η απαιτούμενη προετοιμασία αναμένεται να διαρκέσει τουλάχιστον μέχρι το έτος 2004, δεσμεύει παρ' όλα αυτά και κρατά σε κατάσταση αναγκαστικής αδράνειας το 16,2% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Π.Ε.Π.

Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα εξωγενών παραγόντων που παρεμποδίζουν την πρόοδο του ΠΕΠ (και που απαντώνται σε διάφορους βαθμούς και σε όλες τις άλλες Περιφέρειες) είναι η κατάσταση των Μέτρων του Ε.Κ.Τ., όπου οι απαιτούμενες Κοινές Υπουργικές Αποφάσεις (Κ.Υ.Α.) εφαρμογής εκδόθηκαν μόλις στα μέσα του 2002 ή και το 2003, και στις περισσότερες περιπτώσεις ανέτρεψαν σε κάποιο βαθμό ή και εκ βάθρων όχι μόνο τις αναμενόμενες μεθόδους εφαρμογής, αλλά και το ίδιο το προγραμματικό περιεχόμενο των σχετικών Μέτρων, πράγμα που είχε σαν αποτέλεσμα, από τα 5 θεματικά Μέτρα του Ε.Κ.Τ. μόνο ένα (Μέτρο 5.1 – Δομές κοινωνικών υπηρεσιών) να παρουσιάζει υλοποίηση μέχρι τις 31 Μαρτίου του 2003.

Όλα αυτά βεβαίως, δεν σημαίνουν ότι όλες οι παρατηρούμενες καθυστερήσεις στην εξέλιξη του Π.Ε.Π. οφείλονται σε εξωγενείς παράγοντες. Διαπιστώνονται λοιπόν και περιπτώσεις Μέτρων που καθυστερούν χωρίς να υπάρχει κάποια προφανής για τούτο αιτία, πέρα από γενικότερα ζητήματα που σχετίζονται με την ωριμότητα των έργων, τις σχεδιαστικές ή διαχειριστικές αδυναμίες των τελικών δικαιούχων ή των φορέων υλοποίησης, ζητήματα δηλαδή που καθυστερούν την πρόοδο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων σε όλη τη χώρα, ιδίως υπό το πρίσμα των νέων και πολύ αυστηρότερων Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Με βάση τα ανωτέρω δεδομένα, είναι προφανές ότι η αποτελεσματικότητα του Π.Ε.Π. μέχρι τις 31 Μαρτίου του 2003, δεν θα μπορούσε να είναι ικανοποιητική για το χρονικό σημείο αναφοράς. Ο σχετικός σταθμισμένος δείκτης αποτελεσματικότητας υπολογίζεται σε 0,06 (6% σταθμισμένη υλοποίηση του συνολικού φυσικού αντικειμένου του Προγράμματος), τιμή που εκτιμάται ως ελαφρά υποδεέστερη της αναμενόμενης υπό το πρίσμα και των παραγόντων που προαναφέρθηκαν.

Οικονομική Ολοκλήρωση

Αντίστοιχα χαμηλή με την πρόοδο του φυσικού αντικειμένου, είναι όπως είναι φυσικό, και η πρόοδος της οικονομικής ολοκλήρωσης του Π.Ε.Π. Μέχρι της 31 Μαρτίου του 2003, το Πρόγραμμα παρουσίαζε ποσοστό απορρόφησης 4,8% της συνολικής του δημόσιας δαπάνης, τιμή μη ικανοποιητική για το χρονικό σημείο αναφοράς, που όμως θεωρείται αναμενόμενη με δεδομένο το χαμηλό ποσοστό ενεργοποίησης πολύ σημαντικών Μέτρων του Π.Ε.Π., λόγω διάφορων εξωγενών προς την Περιφέρεια παραγόντων που ήδη προαναφέρθηκαν.

Το υπολογιζόμενο ποσοστό απορρόφησης μπορεί να θεωρηθεί και ότι υποτιμά κάπως την πραγματική κατάσταση του Π.Ε.Π., αν λάβουμε υπόψη την σημαντική υστέρηση που παρατηρείται σε διάφορα Μέτρα σε ότι αφορά την καταγραφή των δαπανών σε σχέση με την υλοποίηση του φυσικού τους αντικειμένου.

Αποδοτικότητα

Με τα ανωτέρω δεδομένα, ο δείκτης αποδοτικότητας του Π.Ε.Π. μέχρι τις 31 Μαρτίου του 2003, προκύπτει ίσος με 1,23, τιμή ικανοποιητική, η οποία όμως στο παρόν, πολύ πρώιμο στάδιο υλοποίησης του Προγράμματος δεν μπορεί να οδηγήσει σε ασφαλή και αξιόπιστα συμπεράσματα. Ο λόγος για την εκτίμηση αυτή είναι ότι ο δείκτης αποδοτικότητας του Προγράμματος προκύπτει με στάθμιση από επισφαλείς δείκτες σε επίπεδο Άξονα Προτεραιότητας, οι οποίοι με τη σειρά τους προκύπτουν από δείκτες αποδοτικότητας σε επίπεδο Μέτρου που, σε πολλές περιπτώσεις απέχουν πολύ από το να δώσουν μια αξιόπιστη εικόνα της οικονομικότητας της υλοποίησης του εκάστοτε Μέτρου, καθότι επηρεάζονται συστηματικά από την παρατηρούμενη μικρότερη ή μεγαλύτερη υστέρηση στην καταγραφή δαπανών σε σχέση με την πρόοδο του φυσικού αντικειμένου των έργων του Μέτρου.

5.5. Συμπεράσματα

Η παραπάνω ανάλυση της ενδιάμεσης αξιολόγησης αλλά και η μέχρι τώρα ανάλυση του Γ' Π.Ε.Π., στόχο είχαν την ανάδειξη των παρεμβάσεων που είχαν προγραμματιστεί να γίνουν. Ουσιαστικά όμως μέσα από την ανάλυση αυτή επιχειρείται να προσδιοριστεί η καταλληλότητα του προγράμματος και η αποδοτικότητα του σε σχέση με τους πρωταρχικούς στόχους.

Η αποδοτικότερη και ορθολογική αξιολόγηση του προγράμματος θα αποτελέσουν εφαλτήριο για τη μετέπειτα οργάνωση της νέας προγραμματικής περιόδου, αλλά και τον ορθότερο σχεδιασμό με βάση τις αδυναμίες που παρατηρήθηκαν στο Γ' Π.Ε.Π. Σκοπός του νέου Στρατηγικού σχεδίου για τα έτη 2007-2013, είναι να επαναπροσδιορίσουν τις ανάγκες της περιφέρειας, να διορθώσουν τυχόν λάθη, αλλά και να ολοκληρώσουν έργα και δράσεις που έχουν μείνει στη μέση.

Κεφάλαιο 6

6. Συμπεράσματα

6.1. Γενικές Διαπιστώσεις

Σε επίπεδο προγραμματικού σχεδιασμού, το Π.Ε.Π. Ηπείρου κρίνεται ως ένα άρτια και ορθολογικά σχεδιασμένο πρόγραμμα, η δε βασική αναπτυξιακή φιλοσοφία και στρατηγική του εξακολουθούν να είναι επίκαιρες και ορθές έπειτα από 6 χρόνια. Η ανάλυση των ισχυρών σημείων / δυνατοτήτων και αδυναμιών / απειλών για την Περιφέρεια, στην οποία βασίστηκε ο προγραμματικός σχεδιασμός, παρά τις όποιες μεταβολές στο Διεθνές, το Εθνικό και το Περιφερειακό περιβάλλον από το 2000 μέχρι σήμερα, εξακολουθεί σε γενικές γραμμές να ισχύει και να υποστηρίζει τις βασικές επιλογές και την γενική χρηματοδοτική διάρθρωση του Π.Ε.Π., ιδίως σε ότι αφορά στην κατανομή των ενισχύσεων από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.

Ο προγραμματικός σχεδιασμός του Π.Ε.Π. χαρακτηρίζεται από ισχυρή εσωτερική συνάφεια και συνέργια. Τα επιμέρους Μέτρα του Π.Ε.Π. εμφανίζουν ισχυρή συνάφεια με τους στρατηγικούς του στόχους, τους επιχειρησιακούς στόχους των αντίστοιχων Αξόνων Προτεραιότητας, τους θετικούς και αρνητικούς παράγοντες που εντοπίστηκαν στην ανάλυση S.W.O.T., τους στόχους των οριζόντιων πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους βασικούς στόχους και τις κατευθυντήριες γραμμές της νέας Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση, ενώ εμφανίζουν και σημαντική συνέργια μεταξύ τους.

Σε ότι αφορά στην αναθεώρηση των ποσοτικών στόχων και δεικτών του Π.Ε.Π., εντοπίζονται περιπτώσεις, όπου αλλαγές στόχων είναι απαραίτητες για προγραμματικούς λόγους (απεντάξεις δράσεων, εφαρμοστικές Κ.Υ.Α. κλπ), καθώς και αρκετές περιπτώσεις όπου, με τα νεότερα διαθέσιμα στοιχεία από την υλοποίηση των Μέτρων, κάποιοι από τους αρχικά τεθέντες στόχους δεν θα είναι δυνατόν να επιτευχθούν ή, σε λιγότερες περιπτώσεις, θα υπερεκτιμηθούν.

Σε ότι αφορά στην αξιολόγηση του συστήματος υλοποίησης, διαχείρισης και ελέγχου του Π.Ε.Π., διαφαίνεται γενικά ικανοποιητική εικόνα σε ότι αφορά στην αρτιότητα και την επάρκεια της οργάνωσης και λειτουργίας της Ε.Υ.Δ.-Π.Ε.Π., την σαφήνεια και την αποτελεσματικότητα του συστήματος διαχείρισης, παρακολούθησης και ελέγχου, την ορθή τήρηση των προαποφασισμένων κριτηρίων

για την ένταξη των έργων και την εξασφάλιση της συμβατότητας του συστήματος σχεδιασμού και υλοποίησης των παρεμβάσεων με τις Κοινοτικές πολιτικές.

6.2. Αποτίμηση των αποτελεσμάτων, των παρεμβάσεων στην Περιφέρεια κατά την τρέχουσα και τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους

Στην Ήπειρο, κατά την περίοδο 1986-2000, χρηματοδοτήθηκαν έργα κατά κύριο λόγο από τα Διαρθρωτικά Ταμεία της Ε.Ε. και από εθνική συγχρηματοδότηση. Οι πόροι που κατανεμήθηκαν μέσω Μ.Ο.Π., Π.Ε.Π. και Τομεακών Προγραμμάτων του 1^{ου} και του 2^{ου} Κ.Π.Σ., Ταμείου Συνοχής και Κοινοτικών Πρωτοβουλιών εκτιμώνται ότι ανέρχονται στο ποσό των 1,9 δις. Ευρώ.

Οι συνολικές επιπτώσεις των διαρθρωτικών Ταμείων στα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας είναι θετικές και αφορούν κυρίως τους τομείς των δημόσιων τεχνικών και κοινωνικών υποδομών (ιδιαίτερα την περίοδο 1994-1999) και των εισοδηματικών ενισχύσεων για τον πρωτογενή τομέα (ιδιαίτερα την περίοδο 1986-1994). Τα έργα των τεχνικών και κοινωνικών υποδομών είναι αυτά που δημιουργούν σταδιακά τις προϋποθέσεις οικονομικής ανάπτυξης της Περιφέρειας και αξιοποίησης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων και εξασφαλίζουν ένα ικανοποιητικό επίπεδο ποιότητας ζωής που αποτελεί προϋπόθεση οικονομικής ανάπτυξης.

Ο προσανατολισμός των Ταμείων δεν θεωρείται επιτυχής σε ότι αφορά την έμφαση στην εισοδηματική ενίσχυση του πρωτογενή τομέα σε συνδυασμό με την απουσία μέτρων εκσυγχρονισμού και αναδιάρθρωσης της γεωργικής δραστηριότητας με αποτέλεσμα την συρρίκνωση του πρωτογενή τομέα με ρυθμούς ταχύτερους από την υπόλοιπη χώρα.

Η κατανομή των πόρων κατά τις ευρωπαϊκές πολιτικές που ασκήθηκαν από το 1986-1999 μέσω της συγχρηματοδότησης έργων και προγραμμάτων στην Ήπειρο είναι:

- Περιφερειακή πολιτική (Μ.Ο.Π., Π.Ε.Π. Ι, Π.Ε.Π. ΙΙ, INTERREG) : 35,8%
- Αγροτική πολιτική (ΕΠ Γεωργία – Αλιεία 1^{ου} και 2^{ου} Κ.Π.Σ., Τμήμα Προσανατολισμού Υπ. Γεωργίας, Επιδοτήσεις Ε.Γ.Τ.Π.Ε., PESCA, LEADER): 30,5%
- Κοινωνική πολιτική (Ε.Π. Υπ. Παιδείας 2^{ου} Κ.Π.Σ., Ε.Π. Υγείας – Πρόνοιας 2^{ου} Κ.Π.Σ., Λειτουργικό Πρόγραμμα Βιομηχανίας – Τουρισμού 1^{ου} Κ.Π.Σ.,

Υποπρογράμματα κατάρτισης Μ.Ο.Π. – Π.Ε.Π. Ι – Π.Ε.Π. ΙΙ, NOW, HORIZON, YOUTHSTART, EUROFORM, ADAPT 1ου και 2ου Κ.Π.Σ.) : 3,1%

- Περιβαλλοντική πολιτική (Ε.Π. Περιβάλλοντος 1ου και 2ου Κ.Π.Σ., Ταμείο Συνοχής, ENVIREG) : 3,4%
- Πολιτική μεταφορών (Ε.Π. Δημόσιων έργων 2ου Κ.Π.Σ., Ταμείο Συνοχής) : 26,6%
- Βιομηχανική πολιτική (Λειτουργικό Πρόγραμμα Βιομηχανίας – Τουρισμού 1ου Κ.Π.Σ., RETEX, TELEMATIQUE, STRIDE) : 0,3%
- Πολιτική έρευνας και τεχνολογίας (Ε.Π. Έρευνας και Τεχνολογίας 2ου Κ.Π.Σ.) : 0,3%
- Πολιτιστική πολιτική (Ε.Π. Πολιτισμού 2ου Κ.Π.Σ.) : 0,3% (Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου 2007-2013).

Κατά την προγραμματική περίοδο 2000-2006 οι πόροι των Διαρθρωτικών Ταμείων είναι υπερδιπλάσιοι των πόρων της προηγούμενης περιόδου και είναι περισσότερο προσανατολισμένοι, από ότι στις προηγούμενες, προς δράσεις άμεσα αναπτυξιακές που υποστηρίζουν την επιχειρηματικότητα, την καινοτομία και τις νέες τεχνολογίες, την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Ηπείρου, ιδιαίτερα στις περιοχές της υπαίθρου, ενώ αντίθετα μειώνεται η συμμετοχή του τομέα τεχνικών και κοινωνικών υποδομών στους πόρους του Π.Ε.Π.

Η Ήπειρος, όπως γενικότερα η Ελλάδα, εμφανίζεται να επενδύει περισσότερο σε υποδομές, λιγότερο στους ανθρώπινους πόρους και αρκετά λιγότερο στους παραγωγικούς τομείς. Κύριος στόχος της είναι η αύξηση της παραγωγικότητας και η δημιουργία ενός περιβάλλοντος, ικανού να προσελκύσει ιδιωτικά κεφάλαια και επενδύσεις.

6.3. Αποτίμηση των αποτελεσμάτων, των παρεμβάσεων στην Περιφέρεια κατά τη νέα προγραμματική περίοδο 2007-2013

Η αποτίμηση των αποτελεσμάτων των παρεμβάσεων, σύμφωνα με τους στρατηγικούς στόχους – άξονες ανάπτυξης που καθορίστηκαν για τη νέα προγραμματική περίοδο έχει ως εξής:

- **Άξονας: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας**

Αναφορικά με τις βασικές επιχειρηματικές υποδομές της Περιφέρειας, στα πλαίσια του Π.Ε.Π. Ηπείρου αναμένεται η επέκταση, η αναβάθμιση και ο εκσυγχρονισμός των υπαρχουσών ΒΙ.ΠΕ. (Ιωαννίνων, Πρέβεζας) και ΒΙΟ.ΠΑ. (Θεσπρωτίας). Επίσης στα προσεχή χρόνια απαραίτητη κρίνεται η ολοκλήρωση της Εγνατίας οδού και η κατασκευή Εμπορευματικού Κέντρου για την ορθολογική διαχείριση και διακίνηση των εμπορευμάτων.

Μέσω προγραμμάτων που χρηματοδοτήθηκαν και χρηματοδοτούνται, κυρίως στα υπάρχοντα ιδρύματα (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Τ.Ε.Ι. Ηπείρου κλπ), θα ενισχυθεί η έρευνα για την ανάπτυξη της τεχνολογίας και της καινοτομίας. Σημαντική ακόμη αναμένεται να προβεί η συνολική προώθηση και προβολή του τουριστικού προϊόντος της Ηπείρου, η οποία θα επιτευχθεί μέσα από ένα ολοκληρωμένο επικοινωνιακό πρόγραμμα, με απώτερο σκοπό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ηπείρου στην εσωτερική και διεθνή αγορά.

- **Άξονας: Βελτίωση της προσπελασιμότητας και των υπηρεσιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος**

Στην οδική υποδομή, αναμένεται η υλοποίηση της Εγνατίας οδού και του Δυτικού Άξονα. Επίσης σημαντική βελτίωση απαιτεί και το εθνικό, επαρχιακό και τοπικό δίκτυο. Στην αεροπορική υποδομή, το αεροδρόμιο Ιωαννίνων κρίνεται ανεπαρκές για τις ανάγκες της Περιφέρειας, ενώ αναβαθμίστηκε η θέση του αεροδρομίου του Ακτίου με την υποθαλάσσια ζεύξη Ακτίου – Πρέβεζας. Αντίθετα με τα παραπάνω πρέπει να σημειωθεί ότι στην Περιφέρεια Ηπείρου δεν υπάρχει καμία σιδηροδρομική υποδομή, κάτι που πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη στην επόμενη

προγραμματική περίοδο. Ακόμη, στη λιμενική υποδομή ολοκληρώθηκε το νέο λιμάνι της Ηγουμενίτσας και αναβαθμίστηκε το λιμάνι της Πρέβεζας.

Στον τομέα της ενέργειας, η πρόοδος που έχει πραγματοποιηθεί είναι μηδαμινή όσον αφορά την εκμετάλλευση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και συνάμα η υποδομή για μεταφορά και διανομή φυσικού αερίου παραμένει ανύπαρκτη.

Στον τομέα των κοινωνικών υποδομών, η αναβάθμιση των υποδομών υγείας και πρόνοιας κρίνονται ιδιαίτερα σημαντικές καθώς η Ήπειρος έχει καταστεί κέντρο της ΒΔ Ελλάδας, και αναμένεται να βοηθήσει αρκετά στην άρση της απομόνωσης της Περιφέρειας.

Τέλος στον τομέα της ύδρευσης υπολείπονται ακόμη αρκετά έργα που πρέπει να ολοκληρωθούν άμεσα τα επόμενα χρόνια, με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Περιφέρειας και όχι μόνο.

- **Άξονας: Αναβάθμιση και προστασία του περιβάλλοντος και πρόληψη κινδύνων**

Αναφορικά με την διαχείριση των στερεών αποβλήτων, είναι γεγονός ότι σήμερα στην Ήπειρο, παρότι ολοκληρώθηκε ο περιφερειακός σχεδιασμό, η διάθεση των απορριμμάτων γίνεται σε χώρους ανεξέλεγκτης ταφής. Μείζονος σημασίας αποτελεί η άμεση κατασκευή νέων Χ.Υ.Τ.Α. αλλά και η ανακατασκευή και βελτίωση των ήδη υπαρχόντων. Ακόμα θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε εξέλιξη βρίσκεται η κατασκευή εγκαταστάσεων επεξεργασίας λημμάτων και δικτύων αποχέτευσης σε περιοχές που υστερούν των ανωτέρω.

Αναφορικά με τις δράσεις δομημένου περιβάλλοντος, έχει εγκριθεί η Μελέτη Χωροταξικού Σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου και έχουν υλοποιηθεί τα Χωροταξικά Σχέδια των τεσσάρων Νομών. Ο βαθμός ολοκλήρωσης του πολεοδομικού σχεδιασμού είναι ικανοποιητικός στα αστικά κέντρα που διαθέτουν σχέδιο πόλεως, εκκρεμούν όμως οι μελέτες εφαρμογής σε ορισμένες περιπτώσεις. Ακόμα στον τομέα του χωροταξικού σχεδιασμού της υπαίθρου παρατηρείται σημαντική πρόοδος, καθώς εκπονούνται Σχέδια Χωροταξικής Οργάνωσης και Ανάπτυξης Περιοχών και Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια.

Όσον αφορά στο φυσικό περιβάλλον, στην Ήπειρο υπάρχει σημαντικός αριθμός περιοχών που συμπεριλαμβάνονται σε λίστες ευαίσθητων ή και προστατευόμενων, με κύριο κριτήριο την οικολογική και αισθητική του αξία. Αυτές

είτε προστατεύονται ήδη με βάση το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο (εθνικό και ευρωπαϊκό), είτε η διαδικασία της θεσμικής τους θωράκισης είναι σε εξέλιξη.

Τα τελευταία χρόνια περιβάλλον – διατήρηση – αειφόρος ανάπτυξη βρίσκει εφαρμογή σε περιοχές της Ηπείρου που προσφέρονται για ήπιας μορφής τουριστική δραστηριότητα, που σε συνδυασμό με τις βασικές τουριστικές υποδομές και την ανάπλαση – αξιοποίηση και ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος, έχει αρχίσει να αποτελεί έναν σημαντικό πόρο σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

- **Άξονας: Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης**

Πρωταρχικό μέλημα για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού είναι η εκπαίδευσή του. Στην Ήπειρο η σημαντικότερη αδυναμία της εκπαιδευτικής υποδομής εντοπίζεται στην σχετική αναντιστοιχία των υφιστάμενων υποδομών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τις εξελισσόμενες ανάγκες, η οποία προκύπτει από την ταυτόχρονη απερήμωση της υπαίθρου και την τάση αστικοποίησης του πληθυσμού. Εξαιτίας των παραπάνω επιτακτική κρίνεται η ανάγκη συνεχούς βελτίωσης της υφιστάμενης υποδομής αλλά και η δημιουργία νέας. Σημαντική επίσης θεωρείται η αναβάθμιση και η δημιουργία εργαστηρίων και σχολικών βιβλιοθηκών.

Ισχυρό σημείο της Ηπείρου στον τομέα της εκπαίδευσης αποτελεί η παρουσία του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του Τ.Ε.Ι. Ηπείρου. Προβλήματα όμως εμφανίζονται όσον αφορά τις κτιριακές υποδομές του Τ.Ε.Ι. που αναμένεται να λυθούν τα προσεχή χρόνια.

Σχετικά με την απασχόληση, σύμφωνα με τα στοιχεία της 2^{ης} και 3^{ης} Έκθεσης της Ε.Ε. για την οικονομική και κοινωνική συνοχή, το ποσοστό ανεργίας στην Ήπειρο μειώνεται σταδιακά, παρόλα αυτά, παραμένει μεγαλύτερο από το μέσο όρο της Ελλάδος αλλά και της Ε.Ε. Ανησυχητικό όμως είναι το γεγονός ότι το ποσοστό των ανέργων γυναικών στην Ήπειρο είναι διπλάσιο εκείνου της Ε.Ε. των 15 και το ποσοστό των νέων ανέργων είναι δυόμισι φορές περίπου από ότι στην Ε.Ε. των 15 (Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου 2007-2013).

- **Άξονας: Βελτίωση της διοικητικής ικανότητας της δημόσιας διοίκησης**

Η εμπειρία των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων αλλά και η διεθνής εμπειρία της αναπτυξιακής πολιτικής άλλων χωρών, έδειξε ότι η λειτουργία της δημόσιας διοίκησης είναι καθοριστική τόσο για την κατάρτιση όσο και για την υλοποίηση των αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Απαιτείται λοιπόν η ενίσχυση και η αναβάθμιση της επιτόπου διοίκησης με την δημιουργία νέων υπηρεσιακών μονάδων. Επίσης σημαντική κρίνεται η κατάρτιση του προσωπικού και η ανάπτυξη αποτελεσματικών μέσων για τη διαχείριση, συντονισμό, παρακολούθηση και αξιολόγηση των Περιφερειακών Προγραμμάτων

Ακόμα αναγκαία κρίνεται η δημιουργία μόνιμων φορέων συνεργασίας ανάμεσα στην περιφέρεια, τα ΑΕΙ και Τ.Ε.Ι., τους επιχειρηματικούς φορείς και κοινωνικούς εταίρους, για την προώθηση της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας καθώς επίσης και την υλοποίηση των ιδιωτικών επενδύσεων. Τέλος θα πρέπει να αξιοποιηθεί η έρευνα, οι νέες τεχνολογίες και η κοινωνία της πληροφορίας.

- **Άξονας: Ενίσχυση της διασυνοριακής, της διακρατικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας**

Η Ήπειρος βρίσκεται κατά μήκος των εξωτερικών χερσαίων συνόρων της Ε.Ε. καθώς συνορεύει με την Αλβανία και κατά μήκος των εσωτερικών συνόρων καθώς συνορεύει μέσω θαλάσσης με την Ιταλία.

Η προώθηση της συνεργασίας και των δικτύων μεταξύ των χωρών και Περιφερειών για την Περιφέρεια Ηπείρου έρχεται σε συνέχεια των προγραμμάτων που ενίσχυσαν τις οδικές συνδέσεις και τις λιμενικές εγκαταστάσεις και αναφέρεται κυρίως στις χώρες των Βαλκανίων, της Ν.Α. Ευρώπης και στις χώρες που πρόσφατα εντάχθηκαν στην Ε.Ε. και παρουσιάζουν κοινά κοινωνικοοικονομικά στοιχεία.

Βασικές επιλογές για τη νέα προγραμματική περίοδο αποτελούν, η ενθάρρυνση της δικτύωσης μεταξύ των χωρών της Ε.Ε., η ανταλλαγή εμπειρίας μεταξύ των Περιφερειών και η διάχυση της γνώσης ώστε να διαδοθεί η ορθή πρακτική σε όλη την Ε.Ε. Επίσης σημαντική κρίνεται η ανάληψη πρωτοβουλιών συνεργασίας με τις χώρες των Βαλκανίων, ώστε να υπάρξει ταχύτερη προσαρμογή τους στο κοινοτικό Κανονισμό.

Ακόμα επιτακτική κρίνεται η ενίσχυση διασυνοριακών διαπεριφερειακών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, κυρίως στους τομείς της βιοτεχνολογίας και της επεξεργασίας τροφίμων. Η ανάπτυξη θεσμών συνεργασίας με τις νέες χώρες της ΕΕ μπορεί να αποτελέσει μέσο διείσδυσης επώνυμων τοπικών προϊόντων στις νέες αγορές, με παράλληλη ενίσχυση των πολιτισμικών δραστηριοτήτων, ενέργειες που θα επιφέρουν οφέλη στις Μ.Μ.Ε. και τον τουρισμό.

- **Άξονας: Αγροτική Ανάπτυξη**

Εξαιρετικά υψηλή και άμεση προτεραιότητα είναι η διαμόρφωση ενός ποιοτικού μοντέλου βιώσιμης αγροτικής ανάπτυξης. Το μοντέλο αυτό βάση τις προβλεπόμενες κατευθύνσεις στο σχέδιο του νέου Κανονισμού Αγροτικής Ανάπτυξης της Ε.Ε. θα πρέπει να στηρίζεται στις εξής συνιστώσες:

- Αναβάθμιση της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, με την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών, την παραγωγή προϊόντων ποιότητας με υψηλότερη ζήτηση στην αγορά καθώς και την ενίσχυση της διαφήμισής τους.
- Συνέχιση της στήριξης πρωτοβουλιών για ανάληψη από ειδικές κοινωνικές ομάδες αγροτικών δραστηριοτήτων (νέοι αγρότες, γυναίκες) για ανανέωση του γεωργικού πληθυσμού.
- Συνέχιση εφαρμογής προγραμμάτων ολοκληρωμένου χαρακτήρα με την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών που θα αξιοποιούν τα τοπικά συγκριτικά πλεονεκτήματα στην κατεύθυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας.
- Προώθηση θεματικών προγραμμάτων ανάπτυξης, πάντοτε με σαφή γεωγραφική αναφορά, ιδίως σε συνάρτηση με το περιβάλλον και τον πολιτισμό.
- Διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος του αγροτικού τοπίου και των φυσικών πόρων της υπαίθρου, με την αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων, τον έλεγχο της ρύπανσης, της διαχείρισης των αποβλήτων και την μείωση της κατανάλωσης με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
- Εφαρμογή ολοκληρωμένων γεωργοπεριβαλλοντικών προγραμμάτων και φιλοπεριβαλλοντικών τεχνικών παραγωγής.

- Υλοποίηση μικρών δημόσιων επενδύσεων που θα συμβάλλουν στην διατήρηση της αγροτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς καθώς και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο (Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου 2007-2013).

➢ **Άξονας: Ανάπτυξη Τουρισμού – Πολιτισμού**

Ο παραπάνω άξονας στοχεύει στην ανάδειξη μιας άγνωστης για πολλούς, ανέπαφης περιοχής που συνδυάζει όλες τις μορφές ενός βιώσιμου ποιοτικού τουρισμού όλες τις εποχές του χρόνου και που αποδεικνύει παράλληλα τους πολιτιστικούς πόρους.

Ειδικότερα απαιτείται η κατάλληλη προβολή της Περιφέρειας στο εσωτερικό και εξωτερικό, η δημιουργία δικτύων διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης, η προώθηση του τουριστικού προϊόντος και η ανάδειξη των δυνατοτήτων που προσφέρονται (Εναλλακτικές μορφές τουρισμού) καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου.

Ακόμα απαιτείται η προστασία και αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων, η βελτίωση των διαφόρων υποδομών τουρισμού και τέλος η βελτίωση της ποιότητας και κατά συνέπεια της ανταγωνιστικότητας των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών.

6.4. Συνολική αξιολόγηση του νέου Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης

Αν θέλαμε να αξιολογήσουμε συνολικά τις παρεμβάσεις του Γ' Π.Ε.Π. αλλά και το ίδιο το πρόγραμμα, θα λέγαμε ότι αποτελεί ένα ορθολογικά σχεδιασμένο πρόγραμμα, που ξεκίνησε με προσδοκίες που άλλες επετεύχθησαν και άλλες όχι. Επιπλέον η απορρόφηση των πόρων δεν ήταν επιτυχής, παρ' όλο που κατά την περίοδο 2000-2006, οι πόροι των Διαρθρωτικών Ταμείων ήταν υπερδιπλάσιοι των πόρων της προηγούμενης περιόδου.

Επιπλέον πολλές παρεμβάσεις που προτάθηκαν δεν ανταποκρίνονταν στις δυνατότητες της Περιφέρειας και για το λόγο αυτό παρέμειναν σε πρωταρχικά στάδια εφαρμογής. Παρ' όλες τις προσπάθειες του προηγούμενου Π.Ε.Π., δεν βελτιώθηκε σημαντικά το Α.Ε.Π. της περιοχής, ούτε έχει αρθεί η απομόνωση της περιφέρειας σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα και την Ε.Ε.

Το νέο Στρατηγικό Σχέδιο για την περίοδο 2007-2013 εμπεριέχει κάθε δυνατή παρέμβαση που θα μπορούσε να γίνει με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη της Περιφέρειας σε όλους τους τομείς και ειδικά σε αυτούς που υπάρχουν συγκριτικά πλεονεκτήματα. Πρόκειται για ένα πολύ αισιόδοξο σχέδιο που καλύπτει την πληθώρα των αναγκών της Περιφέρεια.

Στόχος του νέου στρατηγικού σχεδίου αρχικά είναι η ολοκλήρωση των έργων που ήδη έχουν αναφερθεί στο Γ' Π.Ε.Π. και συνεπώς η καλύτερη απορρόφηση των διατιθέμενων πόρων. Είναι απαραίτητο λοιπόν να γίνει επαναπροσδιορισμός του χρονοδιαγράμματος που τέθηκε κατά το Γ' Π.Ε.Π. και να ληφθούν υπόψη τα νέα δεδομένα ή και οι παράμετροι που έπαιξαν ρόλο και δεν κατέστη δυνατό να προβλεφθούν και να αντιμετωπιστούν κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο.

Με βάση την κύρια αναπτυξιακή επιλογή του νέου Στρατηγικού Σχεδίου, δηλαδή τη βελτίωση της ελκυστικότητας της περιφέρειας Ηπείρου μέσω της ανάδειξης της σε κόμβο συνδυασμένων μεταφορών, επιτακτική κρίνεται η ολοκλήρωση του έργου της Εγνατίας οδού καθώς και του Δυτικού άξονα. Επίσης αναγκαία είναι και η δημιουργία σιδηροδρομικού δικτύου, για το οποίο γίνεται συνεχώς αναφορά και στο Χωροταξικό Σχέδιο της Περιφέρειας αλλά και στα Π.Ε.Π.

Ακόμα το νέο στρατηγικό σχέδιο εστιάζει στην ενίσχυση των επενδύσεων σε υλικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, στην καινοτομία, τη χρήση της νέας τεχνολογίας και

των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας με στόχο τόσο την ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της Περιφέρειας, όσο και τη συνολική αύξηση των οικονομικών δεικτών.

Επιπλέον η νέα προγραμματική περίοδος 2007-2013 χαρακτηρίζεται από μονοτομεακά προγράμματα, μη ύπαρξη του Γεωργικού Ταμείου στα Περιφερειακά και ενσωμάτωση του Ταμείου Συνοχής. Τα στοιχεία αυτά προϋποθέτουν να γίνουν θεσμικές και οργανωτικές προσαρμογές, οι οποίες θα συμβάλλουν στην αποτελεσματική προώθηση των περιφερειακών προτεραιοτήτων ανάπτυξης, στο πλαίσιο τόσο της αποκέντρωσης όσο και της επιτάχυνσης των απαιτούμενων παρεμβάσεων.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αραβώσης Κ. (2003), *Κατάρτιση & Αξιολόγηση Επενδυτικών Σχεδίων & Προγραμμάτων από τη Θεωρία στην Πράξη*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Βρουβλιάνη Δ., Γούνη Β., Καραμπούκαλου Α., Παπασπύρου Α. (2005), *Εργασία Μαθήματος Χωροταξία IV: Διαχείριση και Ανάδειξη Φυσικών και Πολιτιστικών Πόρων Περιφέρειας Ηπείρου*, Βόλος

Επιχειρησιακό πρόγραμμα ΄΄Περιβάλλον΄΄ (2000), *Μελέτη Χωροταξικού Σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου, Γ' Φάση, Πρόταση*, Αθήνα

Μελετητική Ομάδα ΚΕΠΕ (1995), *Εκθέσεις 18 – Ήπειρος: Εξελίξεις και προοπτικές ανάπτυξης, 1994-1999,* Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα

Μελετητική Ομάδα ΚΕΠΕ (1997), *Εκθέσεις 28 – Μελέτη Αξιολόγησης των Π.Ε.Π. του Κ.Π.Σ. 1994-1999*, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Αθήνα

Μιχαηλίδης Γ. (2003), *Σχεδιάζοντας την Ανάπτυξη – Μεθοδολογία και Πρακτικές Σχεδιασμού, Αξιολόγησης και Διαχείρισης*, παρατηρητής, Θεσσαλονίκη

Μιχαηλίδης Γ. (2004/5), *Πανεπιστημιακές Σημειώσεις Αξιολόγησης και Διαχείρισης Προγραμμάτων*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος

Περιφέρεια Ηπείρου (1993), *Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ηπείρου 1990-1993, Πορεία Π.Ε.Π., Τεχνική Σύσκεψη 30-09-1999*, Ιωάννινα

Περιφέρεια Ηπείρου (1999), *Π.Ε.Π. Ηπείρου 1994-1999, Τριμηνιαία Έκθεση Συμβούλου Διαχείρισης, Τεύχος Α'*, Ιωάννινα

Περιφέρεια Ηπείρου (1999), *Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-2006*, Ιωάννινα

Περιφέρεια Ηπείρου (2001), *Αναθεώρηση Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-2006*, Περιφέρεια Ηπείρου, Ιωάννινα

Περιφέρεια Ηπείρου (2003), *Συμπλήρωμα Προγραμματισμού Π.Ε.Π. Ηπείρου Κ.Π.Σ. 2000-2006*, Περιφέρεια Ηπείρου, Ιωάννινα

Περιφέρεια Ηπείρου (2005), *Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Περιφέρειας Ηπείρου 2007-2013*, Περιφέρεια Ηπείρου, Ιωάννινα

Πετράκος Γ. και Ψυχάρης Ι. (2004), *Πανεπιστημιακές Σημειώσεις Μαθήματος Περιφερειακή Πολιτική: Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ελλάδα*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας – Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ – ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ – ΤΟΠΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (Π.Ε.Τ.Α.) Α.Ε. (2002), *Οδηγός Εφαρμογής για την Τοπική Αυτοδιοίκηση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων 2000-2006, Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Κοινοτικές Πρωτοβουλίες, ταμείο Συνοχής, Περιφέρεια Ηπείρου*, Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης, Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος (Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.), Αθήνα

Προοπτική Α.Ε. – Μέτρον (1999), *Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, Ex Ante Αξιολόγηση*, Περιφέρεια Ηπείρου, Αθήνα

Πυλαρινός Δ. *Μέθοδοι και μεθοδολογίες της Αξιολόγησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων – Βιβλιογραφική Ανασκόπηση. Συμπεράσματα, Προτάσεις για την αξιολόγηση των Π.Ε.Π.*, Τόπος, Τεύχος 7/94, Σελ. 209-222

Σίπκας Α. (2004), *Διπλωματική Εργασία: Αξιολόγηση των χωρικών επιπτώσεων από την υλοποίηση των Π.Ε.Π. στην Περιφέρεια Θεσσαλίας*, Βόλος

Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. (1998), *Μελέτη Χωροταξικού Σχεδίου Περιφέρειας Ηπείρου – Α' Φάση*, Διεύθυνση Χωροταξίας, Αθήνα

Υποδομή Α.Ε. – Ε.Ε.Ο. Group Α.Ε. – Προοπτική (2003), *Ενδιάμεση Έκθεση Αξιολόγησης του Π.Ε.Π. Ηπείρου 2000-2006 – Σχέδιο*, Περιφέρεια Ηπείρου, Αθήνα

Ξένη Βιβλιογραφία

European Commission (2004), *Evaluating Eu Activities, A Practical Guide for The Commission Services*, DG Budget, Luxembourg

Srern E. Williams K. (2002), *The Use of Evaluation in the Commission Services, Final Report*, Technopolis France, Paris

Άλλες Πηγές:

www.economics.gr

www.epirus.com

www.europa.int

www.peproe.gr

www.statistics.gr

www.roe.gr

Παράρτημα

Εικόνα 2: Νομός Ιωαννίνων
Πηγή: http://www.roe.gr/images/maps/

Εικόνα 3: Νομός Πρεβέζης
Πηγή: http://www.roe.gr/images/maps/

Εικόνα 4: Νομός Θεσπρωτίας
Πηγή: http://www.roe.gr/images/maps/

Εικόνα 5: Νομός Άρτας
Πηγή: http://www.roe.gr/images/maps/

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
004000074756

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

ΤΙΤΛΟΣ

ΛΗΞΗ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΔΑΝΕΙΖΟΜΕΝΟΥ
5/04/02	1191
12.7.02	ΓΟΥΝΗ
10.12.02	1233
7-4-03	ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ
4/06/03	912
29.6.03	ΛΙΑΠΑΤΗΣ
24.7.03	ΖΩΓΡΑΦΑΚΗΣ
1.12.03	ΣΑΜΟΥΓΚΑΣΙΔΟΥ
20/06/05	
31-10-05	